

Economische omvang en potentie paardensector Limburg

Paul Hover (Mulier Instituut)

Willem de Boer (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)

Karin van der Maat (Mulier Instituut)

Arjen Davids (Mulier Instituut)

Economische omvang en potentie paardensector Limburg

in opdracht van de provincie Limburg

Paul Hover	(Mulier Instituut)
Willem de Boer	(Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)
Karin van der Maat	(Mulier Instituut)
Arjen Davids	(Mulier Instituut)

Met medewerking van Marieke Reitsma, Jorien Slot-Heijs, Remco Hoekman en Karin Wezenberg-Hoenderkamp

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | @mulierinstituut*

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
HAN Sporteconomie

*Postbus 6960 | 6503 GL Nijmegen
Heyendaalseweg 141 | 6525 AJ Nijmegen*

Inhoudsopgave

Kerncijfers Limburgse paardensector 2016-2017	7
1. Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Doelstelling	9
1.3 Methode	9
1.4 Leeswijzer	10
2. De Limburgse paardensector	11
2.1 Aantal organisaties en aantal paarden	11
2.2 Evenementen en accommodaties	19
2.3 Deelname aan paardensport	24
2.4 Conclusie	32
3. Economische omvang en potentie	33
3.1 Omzet en bedrijfsresultaat	33
3.2 Toegevoegde waarde en werkgelegenheid	36
3.3 Investerings en toekomstverwachtingen	37
3.4 Conclusie	38
4. SWOT en groeistrategie	41
4.1 Sterktes en zwaktes	41
4.2 Kansen en bedreigingen	46
4.3 Groeistrategie	52
4.4 Conclusie	55
5. Conclusie en aanbevelingen	57
Literatuur	61
Bijlage 1 Specificaties online onderzoek	65
Bijlage 2 Geraadpleegde experts	67
Bijlage 3 Organisaties actief in paardensector	69
Bijlage 4 FNRS-leden naar type organisatie en provincie	73
Bijlage 5 Kaartmateriaal	75
Bijlage 6 Lidmaatschappen KNHS 2000-2016	81
Bijlage 7 Uitgaven aan georganiseerde paardensport	83
Bijlage 8 Citaten kansen en bedreigingen	85

Kerncijfers Limburgse paardensector 2016–2017¹

• Omzet paardensector op jaarbasis (euro's)	175.000.000
• Gezamenlijk bedrijfsresultaat op jaarbasis (euro's)	12.200.000
• Toegevoegde waarde op jaarbasis (euro's)	61.000.000
• Werkgelegenheid (FTE's)	870
• Werkgelegenheid (personen)	1.100
• Organisaties (deels) actief in paardensector (aantal)	1.221
• Vestigingen paardensport en maneges (aantal)	165
• Vestigingen paardenfokkerij (aantal)	85
• Hippische accommodaties (aantal)	93
• Leden vakgroep paardenhouderij van LLTB (aantal)	119
• Leden FNRS (aantal)	26
• Paarden en pony's (aantal)	32.900
• Wekelijkse paardensporters 12-79 jaar (aantal)	13.700
• KNHS-leden (aantal)	9.463
• KNHS-verenigingen in Limburg (aantal)	141
• KNHS-verenigingen in Limburg (% van alle Nederlandse verenigingen)	12
• Lengte ruiterroutes, bewegwijzerd en GPS (kilometer)	1.600
• KNHS topsporters Regionale Topsport Organisatie Limburg (aantal)	0
• KNHS talenten Regionale Topsport Organisatie Limburg (aantal)	20
• KNHS bonds- en talentcoaches NOC*NSF programma's (% van alle KNHS-coaches)	29
• KNHS bonds- en talentcoaches NOC*NSF programma's (aantal)	2
• Bij KNHS geregistreerde wedstrijden per jaar (aantal)	255
• Prognose economische impact JIM 2017 (euro's)	1.200.000
• Startpashouders KNHS regio Limburg	2.080
• Niet-Nederlandse startpashouders in Limburg (aantal)	85
• Niet-Nederlandse startpashouders in Limburg (% van alle Limburgse startpashouders)	4,1
• Eens met stelling 'Limburg timmert als paardenprovincie internationaal goed aan de weg' (% van Limburgse organisaties actief in paardensector)	62
• Eens met stelling 'In Limburg is er een gunstig ondernemingsklimaat voor paardenorganisaties' (% van Limburgse organisaties actief in paardensector)	47
• Eens met stelling 'Limburg is dé paardenprovincie van Nederland' (% van Limburgse organisaties actief in paardensector)	46
• Eens met stelling 'In Limburg wordt in de paardensector goed samengewerkt' (% van Limburgse organisaties actief in paardensector)	28

¹ Een deel van de kerncijfers is gebaseerd op schattingen. De onderbouwing is in de hoofdstukken van dit rapport te lezen.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Limburg en de paardensector zijn nauw met elkaar verweven. De provincie huisvest gerenommeerde paardenbedrijven en er is een aansprekend voorzieningenniveau. Grandorse in de gemeente Horst aan de Maas behoort tot de belangrijkste recente initiatieven in de regio. Grandorse is een hippische zone met een cluster van topfaciliteiten voor de paardensport en is volop in ontwikkeling door vestiging van nieuwe paardenbedrijven. Equestrian Centre de Peelbergen, waar grote evenementen zoals internationale springwedstrijden plaatsvinden, participeert in dit samenwerkingsverband, samen met de ruitersclubs in Sevenum en de organisaties van respectievelijk de Internationale Menwedstrijden Horst aan de Maas en Hippisch Festijn Limburg.

Naast de voorzieningen voor topsport biedt Limburg ook ruime mogelijkheden voor recreanten, bijvoorbeeld in de vorm van honderden kilometers aan ruiters- en menroutes. Met onder andere het onderwijsaanbod van het CITAVERDE College op het gebied van paarden heeft de provincie bovendien een onderwijsinstelling van formaat. Eerder onderzoek wijst uit dat er ook aandachtspunten zijn: het ondernemerschap verdient bij diverse organisaties een impuls, de samenwerking binnen de sector gaat niet vanzelf en het schort in bepaalde gebieden aan een gedegen infrastructuur.

Drijvende kracht achter de Limburgse paarden(sport)ambities zijn de vijftien publieke en private partners die zijn verenigd in Limburg Paardensport. Samen met stakeholders uit de Limburgse paardensector werkt het consortium aan de uitvoering van het Limburgs Paardensportplan (Ernes & Rensen, 2010; provincie Limburg, 2010). De ambitie is om de positie van Limburg als dé paarden(sport)provincie te versterken.

Het ontwikkelen van beleid en het maken van strategische keuzes worden belemmerd door een gebrek aan accurate informatie over de paardensector. Zonder deze informatie kunnen weliswaar stappen worden gezet, maar om in galop af te koersen op de realisatie van de provinciale ambities, zijn nieuwe *stats & stories* - de cijfers én de duiding daarvan - noodzakelijk. Om die reden heeft de provincie Limburg het Mulier Instituut gevraagd om hiernaar onderzoek te doen. Het Mulier Instituut heeft de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen gevraagd om in het project te participeren.

1.2 Doelstelling

Er is een tweeledige doelstelling:

1. Kwantificeren van de actuele economische omvang van de paardensector in Limburg. Hierbij wordt de beroepsmatige en de hobbymatige houderij van paarden en pony's in ogenschouw genomen, alsmede een indicatie van de situatie vijf jaar terug en een duiding van de actuele cijfers.
2. Inzicht verstrekken in de kansen en bedreigingen voor de Limburgse paardensector. Deze groeipotentie zal zo nauwkeurig mogelijk in euro's uitgedrukt worden.

1.3 Methode

Voor dit onderzoek is een mix van methoden ingezet: analyses van bestaande data (van NOC*NSF, Respons, UET, CBS, RIVM, FNRS, FEI, KNHS en data van het Mulier Instituut), literatuurstudie, online datacollectie, groepsgesprekken en semigestructureerde expertinterviews. Specificaties van het online

onderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. De personen die zijn geïnterviewd en die hebben deelgenomen aan de groepsgesprekken staan in bijlage 2.

Het onderzoek is in nauwe samenwerking met Limburg Paardensport en de provincie Limburg uitgevoerd. Wij zijn Cissy Schuring (manager Limburg Paardensport) en Anita Marx (beleidsmedewerker sport provincie Limburg) erkentelijk voor hun bijdrage en de samenwerking. Ook zijn wij dank verschuldigd aan de personen die bereid waren om mee te werken aan de interviews, de groepsgesprekken en de online enquête. Zonder deze input vanuit de sector was voorliggend rapport niet tot stand gekomen. Daarnaast zijn wij dank verschuldigd aan Adrie van Oerle (adviseur en financieringsspecialist Aelmans Agrarische Advisering), Jan Rensen (Jan Rensen Consultancy) en Dennis Kramer (klantadviseur ABAB Accountants BV) voor het sparren met ons over financiële aspecten.

1.4 Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk handelt over de belangrijkste cijfers over de Limburgse paardensector, onder andere wat betreft bedrijvigheid en deelname aan paardensport. In hoofdstuk 3 staat de economische omvang en potentie centraal en wordt onder andere de omzet in de Limburgse paardensector geschat. De resultaten van een SWOT-analyse en een groeistrategie zijn in hoofdstuk 4 geschetst. Tenslotte zijn in hoofdstuk 5 de conclusie en aanbevelingen beschreven.

In diverse hoofdstukken staat 'n' in een tabel of figuur vermeld. Dit betreft het aantal organisaties dat in de online enquête de betreffende vraag heeft beantwoord en is een indicatie voor de nauwkeurigheid van het antwoord. De term 'organisaties' in dit rapport heeft, tenzij anders vermeld, betrekking op bedrijven, stichtingen, overheden en verenigingen.

Een prognose van de economische en maatschappelijke impact van Jumping Indoor Maastricht 2017 maakt onderdeel uit van dit onderzoeksproject. Hierover is separaat gerapporteerd (De Boer & Hover, 2017).

2. De Limburgse paardensector

Dit hoofdstuk start met een schets van de paardensector in Limburg. Beschreven wordt hoeveel organisaties (bedrijven, stichtingen, overheden en verenigingen) hierin naar schatting actief zijn en waarom Limburg als vestigingsregio is gekozen. Vervolgens wordt inzicht verstrekt in de paardenevenementen en de accommodaties voor paardensport. Daarna is becijferd hoeveel beoefenaren van de paardensport er in Limburg zijn, zowel op recreatief niveau als op topniveau en hoe die cijfers zich verhouden tot andere provincies.

2.1 Aantal organisaties en aantal paarden

Aantal organisaties

In de Limburgse paardensector is een grote reeks van verschillende organisaties actief. Bepaalde organisaties realiseren hun gehele omzet in de paardensector (bijvoorbeeld hengstenhouderijen) en hun omzet is daardoor een-op-een aan de paardensector toe te rekenen. Andere organisaties kunnen ten dele in de paardensector actief zijn (bijvoorbeeld bepaalde dierenartsen) en kunnen derhalve niet in zijn geheel tot de paardensector worden gerekend. Er is geen centrale registratie van organisaties die (deels) in de sector actief zijn. Wel zijn er recent schattingen gedaan: de HAS Hogeschool (2017) schat het aantal hippische bedrijven in Nederland op 6.600.² Omdat er geen scherp zicht is op het aantal hippische organisaties - en dit aantal afhankelijk is van de definitie van de sector (eng, dan wel breed) - is het een uitdaging om het aantal organisaties (en financiële kengetallen) in de paardensector in beeld te brengen. Voor dit onderzoek is in twee stappen toegewerkt naar een schatting van het totaal aantal organisaties dat in de Limburgse paardensector actief is.

De eerste stap is een inventarisatie van alle organisaties in Limburg die zeker of *mogelijk* in de paardensector actief zijn. Van bepaalde organisaties is dat op voorhand vrijwel zeker dat die in de sector actief zijn, zoals maneges of handelstalmen. Van anderen, zoals trailer verkoop en -verhuur is dit niet zeker omdat deze informatie nergens geregistreerd is. Hiervoor is het LISA vestigingenregister van provincie Limburg als bron gebruikt. Daaruit vloeit voort dat er 13.464 Limburgse organisaties zijn die zeker of *mogelijk* in de paardensector actief zijn. Naar verwachting is het merendeel niet tot nauwelijks in de sector actief omdat bij deze eerste stap een zeer brede benadering is gekozen. Zie bijlage 3 voor een nadere specificatie naar organisatiecategorie.

De tweede stap is om op basis van het aantal Limburgse organisaties dat zeker of *mogelijk* in de paardensector actief is, te komen tot een zo goed mogelijke schatting van het aantal organisaties dat (ten dele) actief is in de paardensector. De belangrijkste bron hiervoor is de online enquête (zie paragraaf 1.3), aangevuld met gegevens uit de literatuur en gesprekken met experts. Dit leidt tot een geschat aantal van 1.221 organisaties in Limburg die geheel of gedeeltelijk in de paardensector werken. Van de 1.221 organisaties worden er 377 gerekend tot sport en houderij, 456 tot de toeleveranciers en dienstverlening, 154 tot recreatie en toerisme, 20 tot onderwijs (inclusief cursusaanbod) en 214 tot de categorie overig (tabel 2.1). Tot de categorie overig behoren onder andere slachterijen, drukkerijen en

² Uit het rapport van HAS Hogeschool (2017) lijkt opgemaakt te kunnen worden dat bij dat aantal de volgende organisaties zijn meegeteld: hengsten- en merriehouderij, opfok, pensionstal, manege, africhting/sportstal, handelstal, ruitersportretail.

veilingen. Voor de berekening en argumentatie en specificatie van de vijf groepen organisaties, zie bijlage 3.³

Tabel 2.1 Schatting aantal Limburgse organisaties (deels) actief in paardensector, in absolute aantallen

	Organisaties
Sport en houderij	377
<i>Fokken en houden van paarden</i>	170
<i>Paardensport en maneges</i>	208
Toeleveranciers en dienstverlening	456
<i>Veterinaire dienstverlening</i>	54
<i>Groothandel</i>	15
<i>Winkels</i>	37
<i>Toeleveranciers en dienstverlening</i>	350
Recreatie en toerisme	154
Onderwijs	20
Overig	214
Totaal	1.221

Kenmerken van organisaties

Nu een indicatie is gegeven van het aantal organisaties dat in de Limburgse paardensector actief is, wordt ingegaan op de kenmerken van die organisaties. Ruim zeven op de tien organisaties zijn langer dan tien jaar in Limburg gevestigd (tabel 2.2). Een relatief klein aandeel van de toeristisch-recreatieve organisaties is langer dan tien jaar in Limburg gevestigd (63%). Organisaties die gerekend worden tot de groep sport en houderij en toeleveranciers en dienstverlening, kennen een relatief lange geschiedenis in Limburg (bijna acht op de tien langer dan tien jaar gevestigd in Limburg).

³ Het aantal organisaties in Limburg kan niet een-op-een worden vergeleken met het aantal van 6.600 organisaties dat de HAS Hogeschool (2017) onderscheidt omdat voor Limburg ook organisaties zijn meegeteld die deels actief zijn in de hippische sector en bij de HAS Hogeschool – voor zover uit het rapport van de Bossche instelling op te maken is – niet.

Tabel 2.2 Lengte periode waarin organisatie in Limburg gevestigd is, in procenten

	n	Minder dan 2 jaar	2 tot 4 jaar	4 tot 6 jaar	6 tot 8 jaar	8 tot 10 jaar	10 jaar of langer	Geen antwoord
Sport en houderij	205	4	3	4	2	6	78	3
Toeleveranciers en dienstverlening	98	2	3	5	5	4	79	2
Recreatie en toerisme	104	2	7	10	9	10	63	0
Onderwijs	14	0	14	7	7	0	71	0
Overig	147	4	3	7	4	8	63	10
Totaal	568	3	4	6	5	7	71	4

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017) in 2017

Waarom kiezen organisaties voor een vestiging in Limburg? In bijna een kwart van de gevallen betreft het een voortzetting van het familiebedrijf (tabel 2.3). Deze motivatie speelt met name bij sport en houderij. Bij 'anders' wordt veelal genoemd dat de ondernemer in Limburg woont en dat veel voor Limburgse klanten wordt gewerkt.

Tabel 2.3 Reden keuze Limburg als vestigingsregio, in procenten (er waren maximaal drie antwoorden mogelijk)

	n	Voortzetting familiebedrijf	Gunstig ondernemersklimaat	Limburg is een paardenregio	Ligging in Euregio	Kwaliteit ruiter- en mennetwerk en natuur/landschap	Paarden(sport)faciliteiten in de regio	Goede ondersteuning talenten en topsporters	Anders
Sport en houderij	256	33	3	16	8	5	19	2	39
Toeleveranciers en dienstverlening	93	27	9	10	11	1	9	0	28
Recreatie en toerisme	55	22	6	3	5	0	0	0	17
Onderwijs	13	0	0	7	14	7	0	0	64
Overig	78	11	3	4	5	2	4	3	20
Totaal	495	23	5	9	8	3	9	2	29

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017) in 2017

De totale oppervlakte van de organisaties, waarbij zowel bebouwde als onbebouwde grond wordt meegeteld, loopt uiteen. Ruim één op de tien organisaties heeft een totale oppervlakte van meer dan tien hectare. Veel kleine organisaties zijn er ook: 18 procent van de organisaties telde minder dan een hectare (niet in tabel).

Paardensport, maneges en paardenfokkerijen

Van de groepen organisaties die geheel of grotendeels in de paardensector actief zijn, namelijk maneges, paardenverhuur en paardenfokkerij, is bij het CBS voor voorliggend onderzoek interessante

informatie bekend.⁴ Het merendeel van de paardenfokkerijen is van relatief kleine schaal en het gros wordt gerund door personen die zich niet fulltime met fokken bezighouden. Deze groepen organisaties die het CBS onderscheidt komen grosso modo overeen met ‘sport en houderij’ zoals in dit onderzoek aangehouden is. De belangrijkste CBS-cijfers, alsmede een duiding daarvan, komen hierna aan bod. Bij de interpretatie is het belangrijk dat er rekening mee wordt gehouden dat deze cijfers geen schets van de gehele sector zijn.

In Limburg zijn volgens het CBS in 2017 165 vestigingen van organisaties die tot de categorie paardensport en maneges gerekend worden (tabel 2.4).⁵ Dit zijn vijftien vestigingen per 100.000 inwoners, waarmee Limburg van alle provincies de derde positie inneemt indien deze provincies worden geordend op basis van het aantal vestigingen per 100.000 inwoners (tabel 2.4). De afgelopen tien jaar is het aantal vestigingen van organisaties in de categorie paardensport en maneges in Limburg toegenomen: in 2007 waren er in Limburg nog 135 (niet in tabel).

Tabel 2.4 Vestigingen van organisaties categorie paardensport en maneges (SBI 93125) in 2017, in absolute aantallen

	Aantal	Aantal per 100.000 inw.
Drenthe	90	18
Friesland	110	17
Limburg	165	15
Gelderland	280	14
Zeeland	50	13
Overijssel	140	12
Groningen	65	11
Noord-Brabant	270	11
Utrecht	100	8
Flevoland	30	7
Noord-Holland	190	7
Zuid-Holland	205	6
Nederland	1.695	10

Bron: CBS (2017), bewerking Mulier Instituut

In Limburg zijn in 2017 85 vestigingen van paardenfokkerijen. Dit zijn acht vestigingen per 100.000 inwoners, waarmee Limburg van alle provincies de zesde positie inneemt indien deze provincies worden geordend op basis van het aantal vestigingen per 100.000 inwoners (tabel 2.5). De afgelopen tien jaar is

⁴ Paardensport en maneges betreft: 1) organiseren van en gelegenheid geven tot de beoefening van sporten waarbij gebruik wordt gemaakt van paarden zoals dressuur, draf-, ren- en springsport, polo, ponyrijden e.d., 2) maneges en 3) verhuur van rijpaarden. Paardenfokkerij betreft: het houden en fokken van paarden, ezels, muilieren en muilezels.

⁵ Dit zijn er minder dan in tabel 2.1 omdat in tabel 2.1 ook andere organisaties tot die groep zijn gerekend, waaronder verenigingen, evenementenorganisatoren en beroepssporters.

het aantal vestigingen teruggelopen: in 2007 waren er in Limburg 120 (niet in tabel). Of deze ontwikkeling ook wijst in de richting van een krimp van de omzet is niet zeker.

Tabel 2.5 Vestigingen van organisaties categorie paardenfokkerij (SBI 0143) in 2017, in absolute aantallen

	Aantal	Aantal per 100.000 inw.
Drenthe	85	17
Friesland	100	15
Overijssel	145	13
Gelderland	210	10
Noord-Brabant	220	9
Limburg	85	8
Zeeland	20	5
Groningen	30	5
Utrecht	55	4
Noord-Holland	80	3
Flevoland	10	2
Zuid-Holland	70	2
Nederland	1.110	6

Bron: CBS (2017), bewerking Mulier Instituut

Aantal paarden en pony's

In Nederland is er geen centrale registratie van alle paarden en pony's; deze registraties zijn verdeeld over de stamboekverenigingen. Vanwege het ontbreken van een totaaloverzicht wordt dit aantal voor Nederland en Limburg geschat. Dit gebeurt op twee manieren: 1) aan de hand van de landbouwtelling waarbij een correctie, c.q. ophoogfactor wordt toegepast en 2) aan de hand van de resultaten van de online enquête onder organisaties uit de paardensector die voor dit onderzoek gedaan zijn. Vervolgens zullen op basis van beide ramingen de meest plausibele cijfers worden vastgesteld. Het is belangrijk om zicht te krijgen op het aantal paarden en pony's omdat dit aantal als input dient bij het schatten van de economische omvang van de sector (zie hoofdstuk 3).

De landbouwtelling van het CBS meet het aantal paarden en pony's en het aantal organisaties met paarden en pony's. Deze telling is gericht op agrarische organisaties en meet derhalve noch het aantal paarden en pony's van particulieren (zonder landbouwbedrijf), noch het aantal paarden en dieren bij niet-landbouwbedrijven.⁶ Het is derhalve een deeloverzicht. Volgens de landbouwtelling zijn er in Limburg 6.150 paarden en pony's. Dit staat gelijk aan 550 paarden en pony's per 100.000 inwoners. Daarmee neemt Limburg van alle provincies de zesde positie in (tabel 2.6).

⁶ Voor informatie over de Landbouwtelling, zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/landbouwtelling>.

Tabel 2.6 Paarden en pony's in 2016 volgens landbouwtelling, in absolute aantallen

	Aantal	Aantal per 100.000 inw.
Friesland	8.223	1.271
Drenthe	4.377	890
Overijssel	8.815	768
Gelderland	15.157	740
Noord-Brabant	15.970	636
Limburg	6.150	550
Groningen	3.103	532
Zeeland	1.924	504
Utrecht	4.714	367
Flevoland	1.153	283
Noord-Holland	6.238	222
Zuid-Holland	6.489	178
 Nederland	 82.313	 482

Bron: CBS (2017), bewerking Mulier Instituut

Aangezien de landbouwtelling, zoals hiervoor geschetst, een incompleet beeld geeft van alle paarden en pony's is gevraagd met welke factor het aantal registraties van de landbouwtelling opgehoogd dient te worden om te komen tot (een benadering van) het totaal. Eerder onderzoek wees uit dat de landbouwtelling ongeveer een derde van de paarden en pony's in Nederland in beeld brengt (Hoogeveen & Van Calker, 2007; Hoogeveen & Roest, 2009). Dit zou betekenen dat er een correctiefactor van 3 toegepast dient te worden.

Daarnaast bestaan er (meer actuele) schattingen van experts over het totaal aantal paarden en pony's in Nederland op basis waarvan een correctiefactor voor ophoging van de aantallen van de landbouwtelling bepaald kan worden. Deze variëren van 400.000 (Liljenstolpe, 2009; Mihók, 2016) tot 450.000 (KNHS, 2015; KNHS, z.d.).⁷ Uitgaande van 425.000 paarden en pony's in Nederland en afgaand op het totaal aantal paarden en pony's uit de landbouwtelling (82.313, tabel 2.6), leidt dat tot een correctiefactor van 5,2. Als de correctiefactor van 5,2 toegepast wordt (de factor 3 uit 2007 wordt als gedateerd beschouwd), leidt dat tot een geschat aantal paarden en pony's in Limburg van circa 32.000.

Via de online enquête is ook getracht te komen tot een schatting van het aantal paarden en pony's in Limburg. Om tot deze schatting te komen, zijn de uitkomsten van het online onderzoek gecombineerd met het aantal geregistreerde Limburgse organisaties die (deels) actief zijn in de paardensector. Dit leidt tot een schatting van circa 33.800 paarden en pony's in Limburg. Het gemiddelde van beide methoden wordt aangehouden als een schatting van het aantal paarden en pony's in Limburg: 32.900. De KNHS (2015) rapporteert over 450.000 paarden (inclusief pony's) in Nederland waarvan er 250.000 (56%) in particulier bezit zijn. Uit de online enquête komt voor Limburg een gemiddeld percentage van

⁷ In de drie genoemde bronnen wordt melding gemaakt van het aantal 'paarden'. Navraag bij de KNHS leert dat bij de 450.000 paarden die de KNHS communiceert ook pony's zijn meegeteld (maar niet expliciet zijn vermeld).

62 procent eigen bezit van paarden en een gemiddelde van 70 procent in het geval van pony's. Uitgaande van 66 procent in eigen bezit (gemiddelde van 62% en 70%), dan zijn er van de geschatte 32.900 paarden in Limburg circa 22.000 paarden en pony's in persoonlijk eigendom.

Via de landbouwtelling wordt eveneens het aantal organisaties met paarden en pony's becijferd, dat eveneens een deelloverzicht oplevert. Daaruit blijkt dat er in Limburg 513 (landbouw)bedrijven met paarden en pony's zijn: 46 per 100.000 inwoners. In vergelijking met andere provincies kan Limburg zich tot de middenmoot rekenen (8^e positie, tabel 2.7).

Tabel 2.7 Organisaties met paarden en pony's in 2016 volgens landbouwtelling, in absolute aantallen

	Aantal	Aantal per 100.000 inw.
Friesland	1.010	156
Drenthe	494	100
Overijssel	987	86
Gelderland	1.560	76
Zeeland	265	69
Groningen	365	63
Noord-Brabant	1.425	57
Limburg	513	46
Utrecht	371	29
Flevoland	84	21
Noord-Holland	480	17
Zuid-Holland	517	14
Nederland	8.071	47

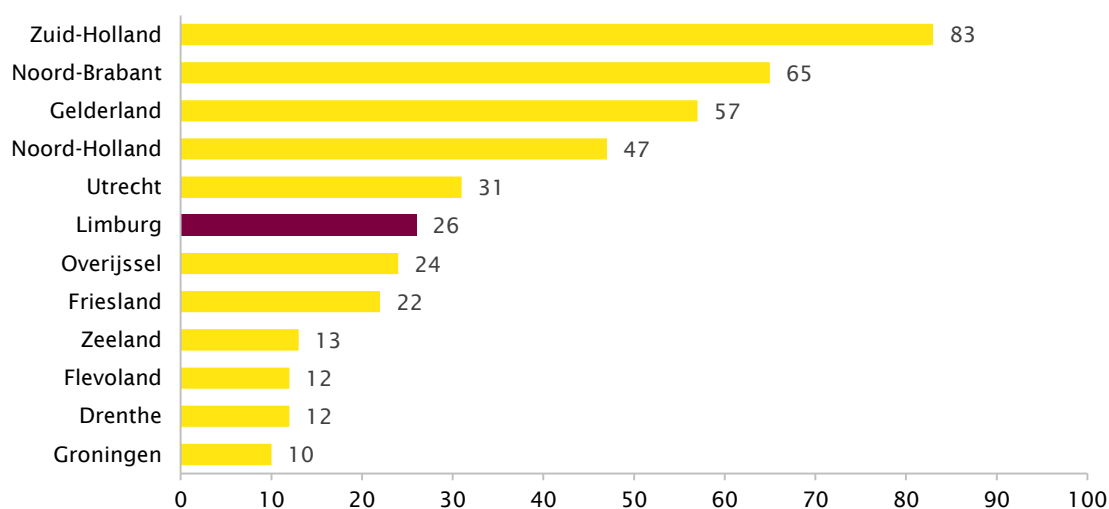
Bron: CBS (2017), bewerking Mulier Instituut

Organisatiegraad

Bedrijven die actief zijn in de paardensector, kunnen zich verbinden aan koepelorganisaties. Hierna wordt kort geschetst in welke mate Limburgse organisaties lid zijn van de Federatie van Nederlandse Ruitersportcentra (FNRS), de branchevereniging voor professionele hippische ondernemers. Ook de Limburgse leden van de vakgroep paardenhouderij van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB) worden aangehaald. De LLTB acteert als belangenbehartiger.

De FNRS telt medio 2017 402 leden. Uitgaande van 3.000 ruitersportcentra en rijverenigingen in Nederland (KNHS, 2015), is het marktaandeel van de FNRS circa 13 procent. 26 van de 402 leden komen uit Limburg (6% van alle leden). Er zijn vijf provincies die meer FNRS-leden tellen (figuur 2.1).

Figuur 2.1 Leden FNRS in 2017 naar provincie, in absolute aantallen

Bron: FNRS (2017), bewerking Mulier Instituut

Circa twee derde van de FNRS-leden in Limburg zijn maneges, bijna één op de vijf is een IST, ruim één op de tien betreft pensions en de rest zijn opfokstallen (zie figuur in bijlage 4). In vergelijking met het nationale beeld kent Limburg relatief veel IST (instructie, sport en training) en opfokstallen (zie figuur in bijlage 4).

In 2017 zijn 119 organisaties met een paard aangesloten bij de LLTB. De schatting van de LLTB is dat dit er landelijk (LLTB, ZLTO en LTO Noord) circa 2.500 zijn. Het aandeel van de LLTB is derhalve 5 procent.⁸

Recreatie en toerisme

In de online enquête is extra aandacht aan de toeristisch-recreatieve (paarden)sector geschonken. De belangrijkste uitkomsten worden in deze paragraaf gepresenteerd. Hippische organisaties die op het gebied van dag- en verblijfsrecreatie voor paardensporters actief zijn (n=61), schatten in dat ruim vier op de tien van hun dagbezoekers en verblijfs gasten voor paardgerelateerde activiteiten in Limburg woonachtig zijn (43%). Bijna 34 procent komt uit de rest van Nederland en de rest (23%) uit het buitenland (met name uit Duitsland).

Op basis van de online enquête kan louter een indicatief inzicht worden gegeven in het aantal dag- en verblijfsrecreanten dat de Limburgse dag- en verblijfsaccommodaties aandoet. Het mediane aantal dag- en verblijfsrecreanten per organisatie per jaar bedraagt respectievelijk 53 en 10 (n=28; n=34).⁹ Uitgaande van deze cijfers en 154 toeristisch-recreatieve organisaties die in de paardensector actief zijn

⁸ De werkgebieden van de drie organisaties verschillen van omvang. LLTB-gebied is provincie Limburg. ZLTO: Noord-Brabant, Zeeland en Rijk van Nijmegen. LTO Noord: Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Flevoland, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland.

⁹ Omdat het gemiddelde te veel wordt beïnvloed door extreme waarden is de mediaan gehanteerd.

(tabel 2.1), zijn dat per jaar circa 8.200 en 1.500 hippische dag- en verblijfsrecreanten in Limburg. De meeste verblijfsrecreanten overnachten één of twee nachten.

Ruiter- en menroutes

Daarnaast geeft circa een derde van de hippische organisaties die op het gebied van dag- en verblijfsrecreatie voor paardensporters actief is (n=77) aan dat zij de ruiter- en menroutes en aanverwante voorzieningen (o.a. startpunten, pleisterplaatsen en watervoorzieningen) in Limburg (zeer) goed vinden (31%). Ruim een vijfde (22%) beoordeelt deze kwaliteit als (zeer) slecht, de rest (47%) oordeelt noch goed, noch slecht. Verbeterpunten die worden aangehaald zijn: meer routes, meer onderhoud aan routes, betere bewegwijzering (o.a. grotere bordjes) en minder asfalt. Uit de reacties van de onderstaande respondenten blijken dit aandachtspunten en kansen te zijn.

"Weinig zichtbaar onderhoud of er wordt ergens aan begonnen en nooit meer afgewerkt."

"Niet genoeg ruiterpaden, slecht onderhouden, veel te weinig waterplekken."

"De gemeente had beloofd hier [bedrijf van respondent] langs te komen met de ruiterroute maar dat is niet gebeurd, nu hebben de ruiters nergens een pleisterplaats."

"Geld van Staatsbosbeheer wordt aan monumenten e.d. uitgegeven maar in de bossen (Vijlenerbos) is er geen geld voor onderhoud."

"In het Limburgse landschap zit nog veel meer potentie dan nu benut wordt. Door doelen, partijen en middelen bij elkaar te brengen kan efficiënt gewerkt worden aan meervoudige doelrealisatie, bijvoorbeeld door koppeling van paardenhouderij, landschappelijke aantrekkelijkheid en toeristische kansen."

Volgens de KNHS regioconsulent van is er in Limburg naar schatting 1.600 kilometer aan bewegwijzerde ruiter- en menroutes. In Midden-Limburg is vanuit een collectief van VVV Midden-Limburg met gemeenten en provincie een dekkend knooppuntennetwerk van ruiter- en menroutes gerealiseerd en er wordt thans in zowel Noord-Limburg als in Zuid-Limburg ingezet op een vergelijkbare aanpak om tot een hoogstaand provinciaal dekkend knooppuntennetwerk te komen.

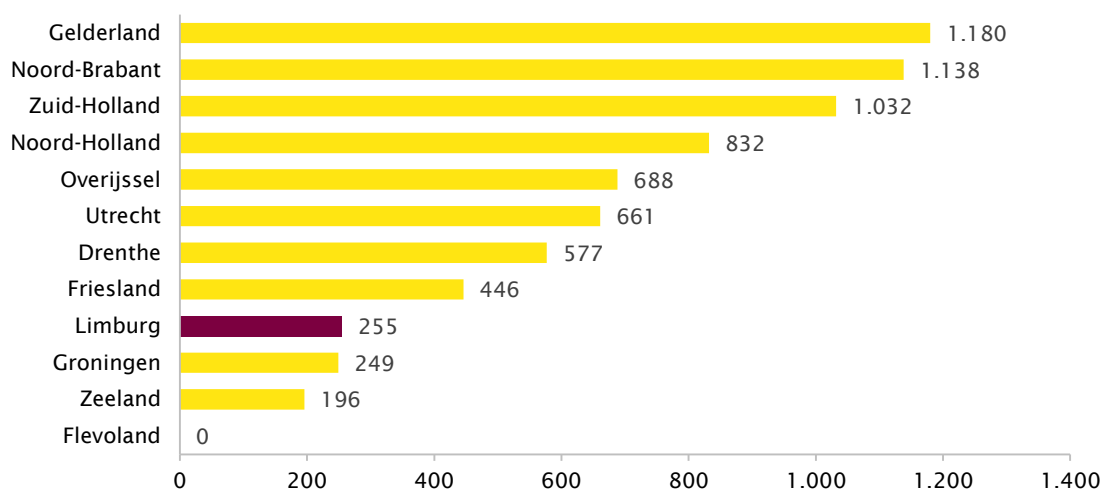
2.2 Evenementen en accommodaties

Evenementen

In 2016 vonden volgens de KNHS 7.956 hippische wedstrijden in Nederland plaats. 7.254 daarvan zijn geografisch aan een provincie gekoppeld.¹⁰ Voor de wedstrijden waarbij een provincie is geregistreerd, is de verdeling in beeld gebracht. Die leert dat er in Limburg in 2016 255 wedstrijden plaatsvonden (4% van alle wedstrijden in Nederland die aan een provincie gekoppeld zijn) (figuur 2.2).

¹⁰ Diverse wedstrijden zijn bijvoorbeeld aan districten in plaats van provincies toegekend, met name bij het mennen.

Figuur 2.2 Bij KNHS geregistreerde wedstrijden naar provincie in 2016 (exclusief wedstrijden die niet aan een provincie zijn toegekend), in absolute aantallen

Bron: KNHS (2017), bewerking Mulier Instituut

De hippische sport kent diverse disciplines waarbij de vraag zich aandient over welke disciplines de wedstrijden per provincie verspreid zijn. Ruim de helft van de Limburgse wedstrijden (55%) betreft dressuur, ruim een derde betreft springen (36%) (tabel 2.8). In vergelijking met het nationale beeld zijn dat weinig dressuurwedstrijden en veel springwedstrijden.

Tabel 2.8 Bij KNHS geregistreerde wedstrijden naar provincie en discipline in 2016 (exclusief wedstrijden die niet aan een provincie zijn toegekend), in procenten

	Aangepast sporten dressuur	Aangespannen sport	Dressuur	Endurance	Eventing	Mennen dressuur	Mennen samengesteld	Mennen vaardigheid	Springen	Team dressuur	Voltige	Totaal
Flevoland	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zeeland	0	0	73	1	2	1	2	1	20	2	0	100
Groningen	0	3	51	0	0	0	1	0	43	2	0	100
Limburg	0	0	55	0	2	1	1	1	36	4	0	100
Friesland	0	5	70	0	0	3	1	0	19	1	0	100
Drenthe	0	4	63	0	0	1	0	0	30	1	0	100
Utrecht	0	2	77	0	1	0	0	0	19	0	0	100
Overijssel	1	2	54	0	2	0	0	0	40	2	0	100
Noord-Holland	0	1	84	0	1	0	0	0	13	1	0	100
Zuid-Holland	0	1	91	0	0	0	0	0	8	0	0	100
Noord-Brabant	0	2	64	0	1	1	1	1	26	4	0	100
Gelderland	0	1	71	1	1	1	0	1	22	1	0	100
Nederland	0	2	71	0	1	1	1	0	23	2	0	100

Bron: KNHS (2017), bewerking Mulier Instituut

Nu een beeld is geschetst van de bij de KNHS geregistreerde wedstrijden, wordt de blik gericht op de relatief grote hippische evenementen die Nederland rijk is. Hiervoor worden data van onderzoeksbureau Respons gehanteerd die (in tegenstelling tot de KNHS, zie hiervóór) relatief kleine evenementen niet in beeld brengt.¹¹ Respons noteerde 844 niet-reguliere sportevenementen in Nederland, waarvan 48 hippische evenementen (6% van alle sportevenementen). Van de 48 hippische evenementen vonden er drie in Limburg plaats (6%) (tabel 2.9). Dit waren: Jumping Indoor Maastricht, de Internationale Menwedstrijden in Horst aan de Maas en Concours International d' Attelage de Tradition in Weert.

¹¹ De data zijn afkomstig van de Sport Evenementen Monitor, een jaarlijks terugkerend onderzoek van onderzoeksbureau Respons naar de grootste sportevenementen van Nederland. De monitor focust zich op de niet-reguliere sportevenementen. Competitiewedstrijden (profs, semiprofs en amateurs) worden bijvoorbeeld niet opgenomen. Voor breedtesportevenementen is een ondergrens van 5.000 bezoeken aangehouden. Voor aanvullende informatie, zie www.respons.nl/evenementenonderzoek.

Tabel 2.9 Paardensportevenementen in 2016 naar provincie, in aantallen en procenten

	Aantal	%
Noord-Brabant	12	25
Gelderland	9	19
Friesland	8	17
Noord-Holland	5	10
Overijssel	5	10
Limburg	3	6
Drenthe	2	4
Groningen	1	2
Utrecht	1	2
Zeeland	1	2
Zuid-Holland	1	2
Flevoland	0	0
Nederland	48	100

Bron: Respons (2017), bewerking Mulier Instituut

De Fédération Equestre Internationale (FEI, 2017) noteert op haar kalender dat er in 2016 wereldwijd 1.492 hippische evenementen werden georganiseerd, waarvan zestig in Nederland. Acht van die zestig evenementen vonden in Limburg plaats (13% van alle hippische evenementen in Nederland). In drie Nederlandse provincies vonden meer evenementen plaats, namelijk in Noord-Brabant (22), Overijssel (9) en Gelderland (9).

Impact en beoordeling hippische evenementen

Recent is een prognose van de economische impact van Jumping Indoor Maastricht (JIM) 2017 uitgevoerd (De Boer & Hover, 2017). De economische impact van dat evenement voor de provincie Limburg wordt geraamd op ruim 1,2 miljoen euro (tabel 2.10). Dit betekent dat dit bedrag zonder JIM niet in de provincie besteed zou zijn. De waarde van de aandacht in de media is niet in dit bedrag verdisconteerd, evenals de mogelijke bijdrage aan *city marketing*. De economische impact schetst derhalve een deel van de economische baten. Tevens wordt door De Boer & Hover (2017) geschat dat €18.000 bezoekers in totaal 28.800 bezoeken aan het evenement zullen afleggen (1 bezoeker die op 2 dagen gaat is bijvoorbeeld goed voor 2 bezoeken). Naar verwachting zou ruim een derde van de bezoekers zonder het plaatsvinden van JIM niet in de provincie Limburg zijn geweest (deze groep is vanuit een economische optiek interessant omdat die groep zorgt voor additionele uitgaven, resulterend in economische impact).

De cijfers van JIM zoals gepresenteerd in tabel 2.10 laten zich niet gemakkelijk vergelijken met de cijfers van andere evenementen omdat evenementen verschillen in duur (JIM duurt met 3 dagen relatief kort), historie, betekenis (nationaal-internationaal) en discipline. Desalniettemin is de vergelijking interessant omdat de cijfers van JIM daarmee in perspectief kunnen worden geplaatst.

Tabel 2.10 Kerngegevens onafhankelijke onderzoeken hippische evenementen

	JIM (prognose)	Outdoor Gelderland	CAI Beekbergen	Indoor Brabant	EK Dressuur
Datum/data	10-12 nov 2017	4-9 juni 2014	18-21 juli 2013	14-17 maart 2013	18-21 aug. 2011
Aantal dagen evenement	3	6	4	4	4
Aantal bezoekers	18.000	13.334	10.750	54.000	20.300
Aantal bezoeken	28.800	26.000	21.500	65.000	31.400
Economische impact (euro's)	1.220.000	699.000	1,6 miljoen	2,3 miljoen	2,6 miljoen
Regio economische impact	Limburg	Gelderland	Gelderland	Den Bosch	Rotterdam
% additionele bezoekers	35	30	53	81	n.b.
% bezoekers buiten provincie	40	40	67	45	n.b.
% bezoekers buiten gemeente	n.b.	n.b.	n.b.	92	29
Waardering bezoekers (cijfer)	n.b.	7,6	7,8	8,3	n.b.

Bron: De Boer, 2013, De Groot et al., 2011, Janssen & De Kock, 2014, Van Schendel et al., 2013, De Boer & Hover, 2017.

Accommodaties

Diverse evenementen vinden plaats in de hippische accommodaties die Limburg rijk is. Limburg telt 93 hippische (sport)accommodaties (11% van het Nederlands totaal). Zuid-Holland en Noord-Brabant gaan met respectievelijk 150 en 122 accommodaties aan kop, Zeeland (25) en Flevoland (23) kennen van alle provincies de minste accommodaties (tabel 2.11).

Tabel 2.11 Aantal hippische (sport)accommodaties, in absolute aantallen en procenten

	Aantal	%
Zuid-Holland	150	18
Noord-Brabant	122	15
Gelderland	110	13
Limburg	93	11
Friesland	58	7
Utrecht	56	7
Groningen	53	6
Noord-Holland	52	6
Drenthe	51	6
Overijssel	32	4
Zeeland	25	3
Flevoland	23	3
Nederland	825	100

Bron: Databestand SportAanbod (2017) (Mulier Instituut)

Voor een beeld van de geografische ligging van de Limburgse accommodaties en ander kaartmateriaal, zie bijlage 5.

2.3 Deelname aan paardensport

Totale deelname paardensport

Voor het vaststellen van de georganiseerde én ongeorganiseerde deelname aan paardensport - respectievelijk in clubverband en buiten clubverband - dient gebruik te worden gemaakt van landelijk onderzoek naar de sportdeelname.¹² Daaruit blijkt dat 1,5 procent van de Nederlanders van 12-79 jaar wekelijks aan paardensport doet. Dat zijn in absolute aantallen in Nederland circa 205.500 personen van 12-79 jaar (tabel 2.12). Er doen ook andere deelnemersaantallen de ronde: HAS Hogeschool (2016) rapporteert over 500.000 ruiters in Nederland. Waarschijnlijk wordt dit verschil veroorzaakt door verschillende definities van een ruiter.¹³ Uitgaande van dezelfde mate van beoefening van de paardensport in Limburg als in Nederland, telt Limburg 13.700 wekelijkse paardensporters van 12-79 jaar.

In vergelijking met de Nederlandse sporter is de Nederlandse paardensporter vaker een vrouw en relatief jong. De hippische disciplines worden niet in dezelfde mate door mannen en vrouwen beoefend en worden ook niet in dezelfde mate met één van de seksen geassocieerd. De dressuursport is meer een vrouwendomein terwijl de springsport meer masculien is geconstrueerd (Broeren, 2009) (niet in tabel). Daarnaast is de Nederlandse paardensporter relatief hoog opgeleid, relatief vaak woonachtig in rurale gebieden en oordeelt positiever over de persoonlijke gezondheidssituatie (tabel 2.12).

¹² De beste databron is de gezondheidsenquête van het CBS, zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/gezondheidsenquête-vanaf-2014>. De data laten het niet toe om de deelname op provinciaal niveau te analyseren.

¹³ Bijvoorbeeld: het aantal ruiters ligt hoger dan 205.500 als personen worden meegeteld die gemiddeld één keer per maand (in plaats van één keer per week) de paardensport beoefenen.

Tabel 2.12 Profiel Nederlandse bevolking 12–79 jaar, wekelijkse Nederlandse sporters 12–79 jaar en profiel Nederlandse beoefenaren van paardensport 12–79 jaar in 2012–2016¹⁴, in procenten

	Nederlanders	wekelijkse sporter	wekelijkse paardensporter
Doet aan paardensport (wekelijks)			
Ja	1,5	2,6	100,0
Nee	98,5	97,4	0,0
Nederlandse Norm Gezondheid bewegen			
Voldoet	61	71	76
Voldoet niet	39	29	24
Geslacht			
Man	50	51	11
Vrouw	50	49	89
Leeftijd			
12-34 jaar	34	41	65
35-49 jaar	25	26	22
50-64 jaar	25	22	11
65-79 jaar	16	12	2
Samenstelling huishouden			
Alleenstaand	18	17	10
Echtpaar/vaste partners	30	28	19
Paar met kind(eren)	42	46	60
1 ouder met kind(eren)	7	6	9
Overig/onbekend	3	3	3
Opleiding (voltooid)			
Lager	29	19	17
Middelbaar	40	39	36
Hoger	31	42	47
Stedelijkheid			
(Zeer) sterk stedelijk	51	52	39
Matig	18	19	17
Weinig/niet	30	29	43
Oordeel eigen gezondheid			
Zeer goed	52	61	71
Goed	38	33	25
Minder goed	10	6	4

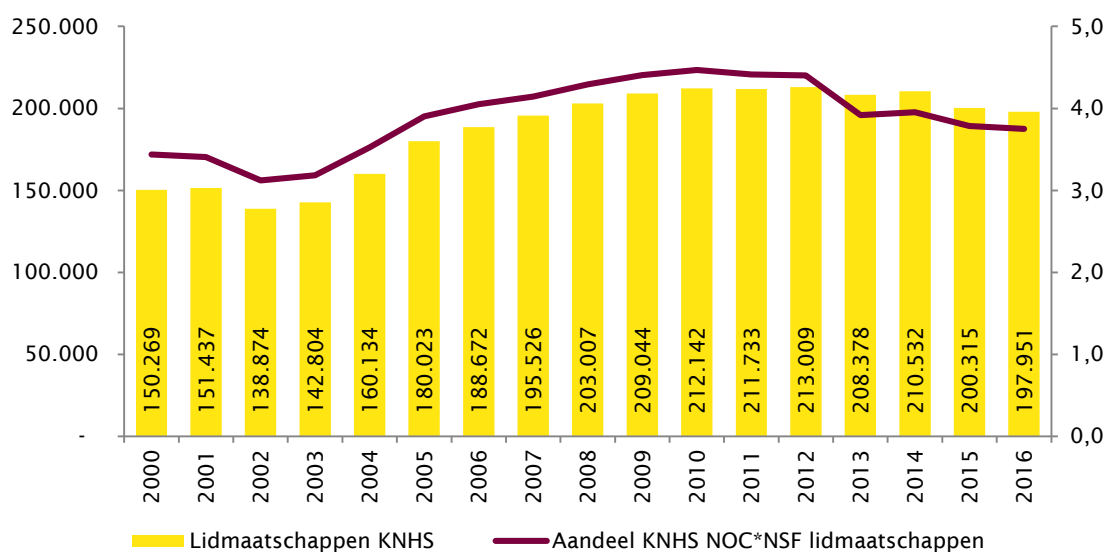
Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM, 2012-2016; bewerking Mulier Instituut

Een deel van de wekelijkse beoefenaren van paardensport, is lid van de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS). In de periode 2000 tot en met 2016 zijn de ledentallen van de KNHS

¹⁴ Voor deze analyse zijn de jaren 2012 t/m 2016 samengevoegd om betrouwbare uitspraken per deelgroep te kunnen doen.

gegroeid van ruim 150.000 naar bijna 198.000 leden (+32%). Ook het KNHS-aandeel van alle NOC*NSF-lidmaatschappen is enigszins toegenomen (3,4 - 3,8%). Dit betekent dat de georganiseerde paardensport procentueel iets sneller groeide dan de totale bij de sportkoepel georganiseerde sport (figuur 2.3). Die groei werd met name tot 2012 gerealiseerd, sindsdien lopen de ledentallen van de KNHS terug (in een tijdvak met een groeiende bevolking).

Figuur 2.3 Lidmaatschappen KNHS en NOC*NSF 2000–2016, in absolute aantallen (linker as) en procenten (rechter as)

Bron: NOC*NSF ledentallen (2017), bewerking Mulier Instituut

De periode van groei tot en met 2012 is met name te danken aan de toename van het aantal vrouwen dat lid werd, wat het verlies aan de zijde van de mannen compenseerde. De krimp van ledentallen komt met name van de senioren en de vrouwen (zie figuur in bijlage 6).

Wat betreft KNHS-leden is een uitsplitsing naar provincie gemaakt.¹⁵ Die analyse leert dat er in Limburg 847 leden per 100.000 inwoners zijn (tabel 2.13). Dat zijn er relatief weinig; alleen in Flevoland is het aantal KNHS-leden naar rato van het aantal inwoners (circa de helft) lager.

¹⁵ Niet alle leden worden aan provincies gekoppeld, zoals mannen die relatief klein in getal zijn.

Tabel 2.13 Leden KNHS (exclusief verenigingsleden en manegeleden die per mendistrict zijn ingedeeld) in 2016 naar provincie, in absolute aantallen

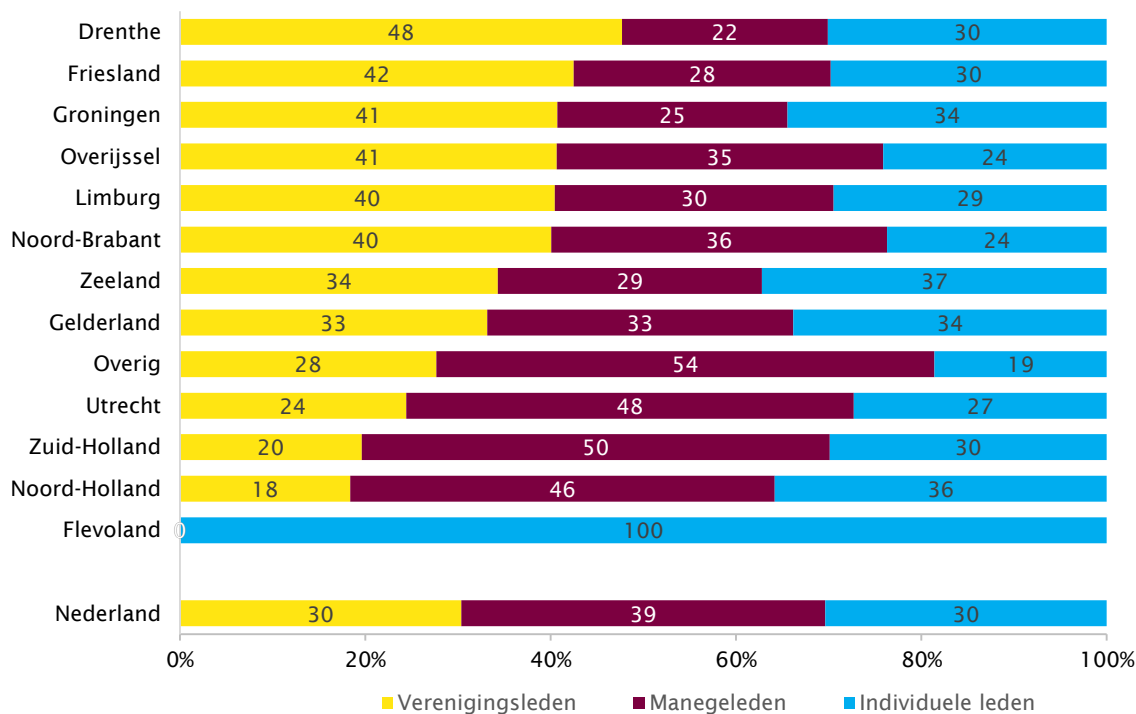
	Leden	Leden per 100.000 inw.
Drenthe	8.231	1.674
Utrecht	18.499	1.440
Gelderland	29.466	1.439
Friesland	8.820	1.363
Overijssel	14.549	1.268
Zeeland	4.431	1.161
Zuid-Holland	36.251	993
Groningen	5.644	967
Noord-Brabant	24.273	966
Noord-Holland	27.053	963
Limburg	9.463	847
Flevoland	1.692	415
Overig ^a	6.373	n.v.t.
Nederland	194.745	1.140

Bron: KNHS (2017), bewerking Mulier Instituut

^a Onder andere gastlicenties/personen woonachtig in buitenland.

Vier op de tien Limburgse KNHS-leden zijn verenigingsleden, drie op de tien KNHS-leden zijn manegeleden en bijna drie op de tien zijn individuele leden (figuur 2.4).

Figuur 2.4 Leden KNHS (exclusief verenigingsleden en manegeleden die per mendistrict zijn ingedeeld) in 2016 naar provincie en type lid, in procenten

Bron: KNHS (2017), bewerking Mulier Instituut

Tussen 2011 en 2015 is het ledental van de KNHS (exclusief verenigingsleden en manegeleden die per mendistrict zijn ingedeeld) met 11 procent gedaald. Die daling was er in alle provincies en was in Limburg (-15%) en Flevoland (-28%) het sterkst (tabel 2.14).

Tabel 2.14 Ontwikkeling leden KNHS (exclusief verenigingsleden en manegeleden die per mendistrict zijn ingedeeld) 2011 – 2015 naar provincie, in procenten

Utrecht	-7
Zuid-Holland	-8
Overijssel	-9
Zeeland	-10
Friesland	-10
Noord-Brabant	-10
Noord-Holland	-10
Gelderland	-12
Drenthe	-12
Groningen	-13
Limburg	-15
Flevoland	-28
Nederland	-11

Bron: KNHS (2017), bewerking Mulier Instituut

Het aantal verenigingen in Limburg dat is aangesloten bij de KNHS is tussen 2010 en 2016 met 16 procent gestegen van 122 naar 141 (tabel 2.15). In 2016 is 12 procent van de verenigingen gesitueerd in Limburg (niet in tabel). De ontwikkeling in Limburg is tegen de landelijke trend in: nationaal is het aantal KNHS-verenigingen in het tijdvak 2010-2016 met 13 procent gedaald.

Tabel 2.15 Verenigingen aangesloten bij KNHS, in absolute aantallen en indexcijfers (2010=100)

	Verenigingen Nederland		Verenigingen Limburg	
	Aantal	Index (2010=100)	Aantal	Index (2010=100)
2010	1.343	100	122	100
2011	1.274	95	123	101
2012	1.248	93	120	98
2013	1.234	92	122	100
2014	1.209	90	121	99
2015	1.196	89	141	116
2016	1.175	87	141	116

Bron: KNHS (2017), bewerking Mulier Instituut

Voor deelname aan KNHS-wedstrijden zijn startpassen vereist. Voor de KNHS -regio's die grenzen aan Duitsland en/of België is nagegaan welk aandeel van de startpashouders en startpassen toebehoort aan een persoon met een buitenlandse nationaliteit.¹⁶ Dit geeft een beeld in hoeverre met de KNHS-wedstrijden buitenlanders worden bediend. Ruim 4 procent van de startpashouders (85 personen) en 6 procent van de startpassen (305 startpassen) in Limburg zijn van personen met een buitenlandse nationaliteit (tabel 2.16). In vergelijking met de andere zes provincies is dat aandeel relatief hoog.

Tabel 2.16 Startpashouders en startpassen voor KNHS-regio's die grenzen aan het buitenland en aandeel met buitenlandse nationaliteit, in absolute aantallen en procenten

	Startpashouders		Startpassen	
	Totaal	Aandeel met buitenlandse nationaliteit (%)	Totaal	Aandeel met buitenlandse nationaliteit (%)
KNHS-regio Limburg	2.080	4,1	5.110	6,0
KNHS-regio Zeeland	1.039	4,9	1.410	5,0
KNHS-regio Noord-Brabant	5.781	2,7	10.336	3,3
KNHS-regio Overijssel	3.636	0,5	7.130	1,2
KNHS-regio Drenthe	2.539	0,6	4.421	1,1
KNHS-regio Groningen	1.362	1,0	2.105	1,0
KNHS-regio Gelderland	6.220	0,6	9.784	0,8

Bron: KNHS (2017), bewerking Mulier Instituut

Topsporters, talenten en coaches

Bij het bepalen van de omvang van de provinciale sector en het positioneren van Limburg ten opzichte van andere provincies, is het interessant te bezien hoeveel topsporters en talenten van de KNHS aan Limburg zijn verbonden en hoe die aantallen zich verhouden tot die in andere provincies.

In Nederland zijn door NOC*NSF in samenwerking met sportbonden topsport- en talentprofielen ontwikkeld. Topsporters hebben de status A, B of HP en talenten hebben de status internationaal talent (IT), nationaal talent (NT) of belofte. Het Talentmonitorsysteem van NOC*NSF geeft inzage in alle topsporters en sporttalenten in Nederland met een officiële status van hun sportbond.¹⁷

Bij de Regionale Topsport Organisatie (RTO) Limburg hebben 20 hippische talenten een NOC*NSF-status, ruim 7 procent van alle hippische talenten in Nederland. Van de 31 hippische topsporters met een status, behoort er geen tot RTO Limburg. Aan RTO Limburg zijn circa 7 procent van alle topsporters en talenten van de KNHS verbonden. Vier RTO's hebben er meer, acht tellen er minder (tabel 2.17).

¹⁶ Het aantal startpassen is hoger dan het aantal startpashouders omdat een KNHS-lid als startpashouder over meerdere startpassen kan beschikken.

¹⁷ Een status kan door NOC*NSF alleen worden verleend aan sporters die uitkomen in erkende topsportprogramma's en op basis van een prestatienorm.

Tabel 2.17 Aantal bij NOC*NSF geregistreerde topsporters en talenten van de KNHS naar Regionale Topsport Organisatie (RTO) in 2017, in absolute aantallen en procenten

	Topsporters	Talenten	Totaal	
			abs.	%
RTO Oost	15	71	86	29
RTO Zuid	9	71	80	27
RTO Noordwest – Noord-Holland	0	29	29	10
RTO Noord	1	24	25	8
RTO Limburg	0	20	20	7
RTO Utrecht	0	16	16	5
RTO Metropool – Den Haag	1	9	10	3
RTO Metropool – Zuid-Holland	0	9	9	3
RTO Metropool – Rotterdam	1	7	8	3
RTO Metropool – Dordrecht	1	5	6	2
RTO Noordwest – Amsterdam	0	2	2	1
RTO Noordwest – Flevoland	1	1	2	1
Niet bekend	2	6	8	3
Nederland	31	270	301	100

Bron: NOC*NSF Talentmonitorsysteem/Nationaal Talent Volgsysteem (2017), bewerking Mulier Instituut

Tijdens dit onderzoeksproject werd door professionals in de sector frequent de link gelegd tussen topsportprestaties en de groei van de (recreatieve) paardensport, ook wel het ‘Anky-effect’ genoemd. Onderzoeken wijzen uit dat topsportprestaties veel vaker niet dan wel gepaard gaan met een groei van de breedtesport (o.a. Van Bottenburg et al., 2012; Hover et al., 2014). De Bosscher & De Rycke (2015) deden onderzoek naar dit fenomeen in België. Zij vonden geen verband tussen topsportsucces in het paardrijden en de (georganiseerde) deelname in België. Deze resultaten leren dat er terughoudendheid is geboden bij het leggen van een oorzakelijk verband tussen topsportsucces in de paardensport en de ontwikkeling van de (georganiseerde) deelname aan paardensport. Wel is duidelijk dat er naar aanleiding van hippische evenementen en topsportsucces (marketing)acties kunnen worden ontwikkeld (bijvoorbeeld door de bond en haar partners) om topsportsucces te benutten als aanjager voor de breedtesport.

De toppers en talenten worden begeleid door bonds- en talentcoaches. Limburg is met twee van de zeven coaches (29%) goed vertegenwoordigd (twee coaches wonen in Limburg). In Gelderland wonen drie coaches (tabel 2.18).

Tabel 2.18 KNHS bonds- en talentcoaches van de topsportprogramma's die NOC*NSF Topsport mede financiert, per oktober 2017

Functie	Provincie
Talentcoach Springen	Limburg
Bondscoach Springen	Limburg
Talentcoach Eventing	Noord-Brabant
Bondscoach Eventing	(Duitsland)
Bondscoach Paralympisch	Gelderland
Talentcoach Dressuur	Gelderland
Bondscoach Dressuur	Gelderland

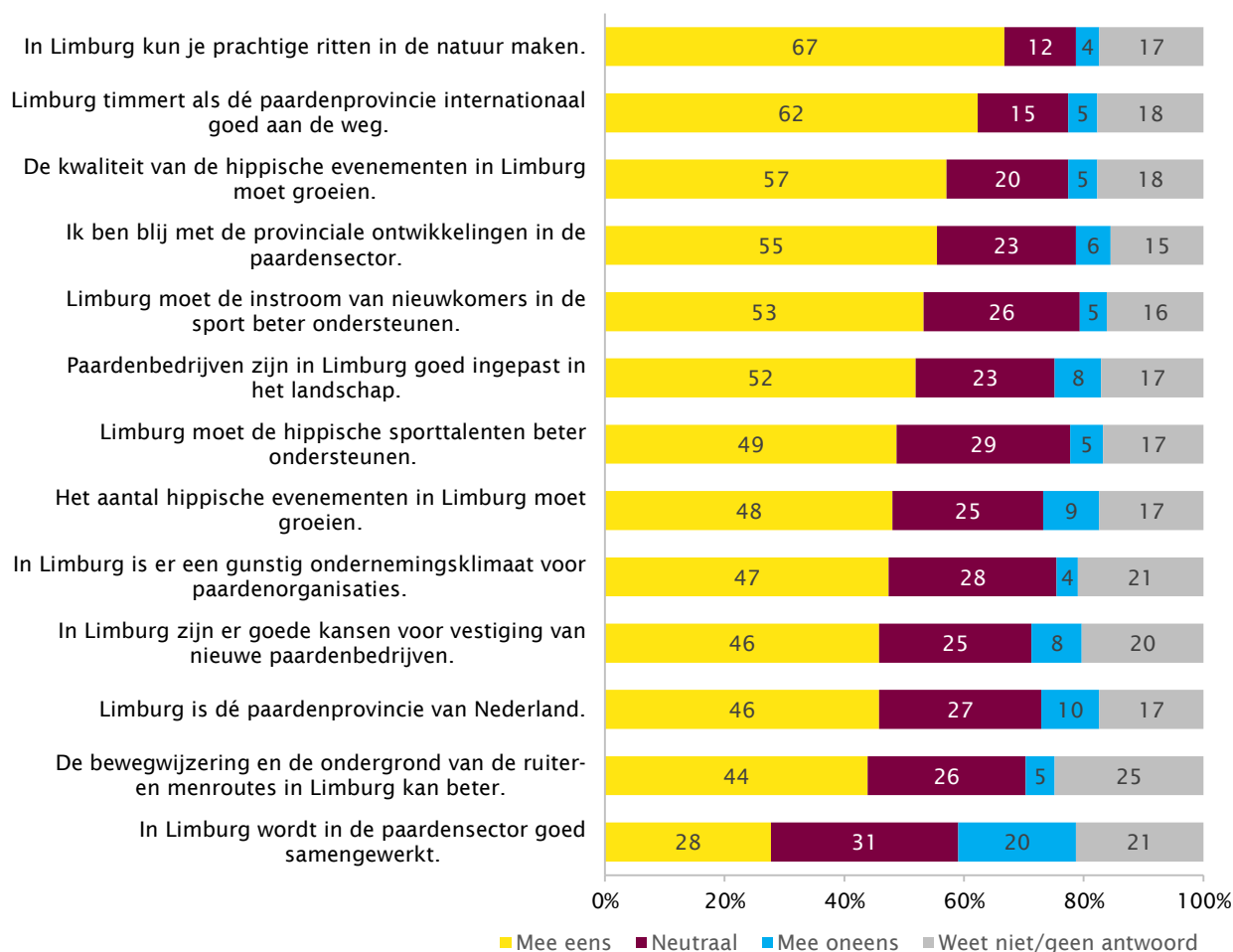
Bron: NOC*NSF (2017), bewerking Mulier Instituut

Stellingen

Tot besluit van dit hoofdstuk over de Limburgse paardensector zijn de meningen van organisaties in de Limburgse paardensector ten aanzien van dertien stellingen gepresenteerd. Stellingen die het meeste steun krijgen zijn 'In Limburg kun je prachtige ritten in de natuur maken' en 'Limburg timmert als dé paardenprovincie internationaal goed aan de weg' (figuur 2.5).

Het belangrijkste aandachtspunt is samenwerking in de sector: bijna drie kwart van de respondenten is het er niet mee eens dat in de Limburgse paardensector goed wordt samengewerkt. Dit sluit aan bij resultaten van andere deelonderzoeken in dit rapport: de software (o.a. organisatie, ondernemerschap en onderwijs) is in vergelijking met die hardware (accommodaties) minder sterk ontwikkeld. Ook over de bewegwijzering en ondergrond van ruiters- en menroutes is relatief een klein aandeel te spreken (figuur 2.5).

Figuur 2.5 Mening over stellingen, alle respondenten, in procenten (n=310)

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017)

2.4 Conclusie

De resultaten in dit hoofdstuk laten zien dat de paardensport in Limburg door duizenden personen wordt beoefend en dat de sector een economische pijler van betekenis is. De Limburgse paardensector kent naar schatting 1.221 organisaties. Er is 1.600 kilometer aan ruiter- en menroutes en er zijn bijna 14.000 frequente paardensporters, waaronder circa 9.500 KNHS-leden. Twintig KNHS-talenten zijn verbonden aan de Regionale Topsport Organisatie Limburg, waar geen sporters met een KNHS-topsportstatus actief zijn. Twee van de zes Nederlandse KNHS bonds- en talentcoaches van topsportprogramma's die door de sportkoepel worden gefinancierd worden door NOC*NSF aan Limburg toegerekend. Binnen de provinciegrenzen lopen ongeveer 33.000 paarden en pony's.

Jumping Indoor Maastricht, de Internationale Menwedstrijden Horst aan de Maas en de CSI-wedstrijden op Equestrian Centre de Peelbergen zijn van hoog niveau, trekken tienduizenden bezoekers, zorgen voor internationale media-aandacht en genereren een economische spin-off die in de miljoenen loopt. Ongeveer één op de 25 startpashouders heeft een buitenlandse nationaliteit, dit betreft 2.080 personen. Limburg zet goede stappen in de internationale profilering als paardenprovincie, al lijkt een goede samenwerking binnen de Limburgse sector niet vanzelfsprekend.

3. Economische omvang en potentie

Nadat in het vorige hoofdstuk de omvang van de sector in aantal organisaties en sportbeoefenaren is geschetst, wordt in dit hoofdstuk eerst de focus gericht op de omzet en het bedrijfsresultaat die in 2016 in de paardensector zijn gerealiseerd. Vervolgens zijn de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid geraamd. De blik wordt daarna op de toekomst gericht: hoeveel investeringen zijn in de Limburgse sector gepland en welke verwachtingen zijn er de komende jaren ten aanzien van de financiële positie?

3.1 Omzet en bedrijfsresultaat

Omzet

De omzet in de Nederlandse paardensector wordt in 2017 en in de jaren daarvoor geraamd op 1,2 miljard euro (Rijksen & Visser-Riedstra, 2005; Mihók, 2016; HAS Hogeschool, 2017) tot 1,5 miljard euro (Hoogeveen & Roest, 2009; Rust, 2011; Rensen, z.d.; KNHS, 2015). Volgens de KNHS (2015) is de paardensport na voetbal de sport met de grootste economische waarde. Voor Limburg is voor zover bekend niet eerder een raming van de economische omzet gemaakt. Dat is wel gedaan voor Limburg en vijftien Brabantse gemeenten (Hoogeveen & Roest, 2009). In dat onderzoek wordt de omzet voor die regio als geheel op 185 miljoen euro geschat. Het Limburgse aandeel daarbinnen kan met een slag om de arm worden geraamd op 137 miljoen euro.¹⁸

In dit onderzoek wordt de omzet van de paardensector in Limburg primair geschat op basis van het aantal organisaties dat actief is in de sector (zie paragraaf 2.1, in de tabellen aangeduid als 'Aantal organisaties') en de resultaten van de online enquête ('n' verwijst naar het aantal personen dat de vraag in de online enquête beantwoord heeft). Die uitkomst wordt vervolgens getoetst op plausibiliteit, aan de hand van ander onderzoek.

Op basis van de online enquête en het aantal organisaties dat naar verwachting actief is in de paardensector, wordt de totale omzet in 2016 op ruim 175 miljoen euro geschat (tabel 3.1). De uitkomsten zijn ook uitgesplitst voor de vijf deelsectoren.¹⁹ Uitgaande van een omzet van 137 miljoen euro in de paardensector in Limburg in 2009 (indicatieve schatting) is dat een stijging van 28 procent tussen 2009 en 2017. Circa twee derde van die omzet wordt gegenereerd door de sport en houderij (ruim 113 miljoen).

¹⁸ In 2009 was 74 procent van de bevolking van de onderzochte regio woonachtig in de provincie Limburg (26 procent in één van de Brabantse gemeentes). Uitgaande van een Limburgs aandeel van eveneens 74 procent van de omzet leidt dat tot een Limburgse omzet van circa 137 miljoen euro.

¹⁹ Voor de categorie 'onderwijs' was vanwege de lage respons het niet mogelijk een betrouwbare schatting te maken van de omzet. Daarom is deze groep in de analyse samengevoegd met de categorie 'overig'.

Tabel 3.1 Schatting omzet paardensector in Limburg in 2016, in absolute aantallen, procenten en euro's

	Sport en houderij	Toeleveranciers en dienstverlening	Recreatie en toerisme	Onderwijs en overig	Totaal
n	57	27	16	21	
Aantal organisaties	377	456	154	234	
Gemiddelde omzet	470.470	374.667	397.688	252.585	
Gemiddeld % hippische omzet	64	31	6	9	
Totaal hippische omzet (afgerond)	113.100.000	53.000.000	4.000.000	5.200.000	175.300.000

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017)

Er kan ook een schatting worden gemaakt van de verdeling van die omzet naar regio. 60 procent van de hippische omzet was afkomstig van klanten/leden uit de provincie Limburg. Circa 19 procent kwam uit de rest van Nederland en 21 procent van de hippische omzet is veroorzaakt door transacties met buitenlandse klanten/leden. Ofschoon een groot aandeel van de omzet uit Nederland komt, wordt eveneens duidelijk dat handelsrelaties over de grens in niet geringe mate bijdragen aan de hippische omzet in Limburg.

Box I Plausibiliteitstoets geschatte omzet

Hoe plausibel is het dat in 2016 in de paardensector in Limburg ruim 175 miljoen euro omging? Om hier zicht op te krijgen, zijn onderstaand bespiegelingen gedaan.

- Corbally & Fahey (2017) deden onderzoek naar de paarden(sport)economie in Ierland. Zij kwamen tot een omzet van 816 miljoen euro per jaar bij een (sport)paardenpopulatie die geschat wordt op 136.000 paarden. Dat is een omzet van gemiddeld 6.000 euro per paard. Uitgaande van 6.000 euro per paard en een Limburgse paardenpopulatie van 32.900 (zie hoofdstuk 2) leidt dat tot ruim 197 miljoen euro omzet per jaar in Limburg.
- Dijk et al. (2015) raamden de hippische omzet in Drenthe op 230 miljoen euro en het aantal paarden op 51.000. Dit leidt tot een omzet van 4.510 euro per paard. Uitgaande van dit bedrag en 32.900 paarden in Limburg resulteert dat in 148 miljoen euro omzet per jaar in Limburg.
- Door Hoogeveen & Roest (2009) werd in 2009 de paardengerelateerde omzet voor Limburg plus vijftien Brabantse gemeenten op 185 miljoen euro geschat. Binnen deze afbakening woonde 74 procent van de bevolking in de provincie Limburg. Uitgaande van een Limburgs aandeel van eveneens 74 procent van de omzet leidt dat tot een Limburgse omzet van circa 137 miljoen euro. Gecorrigeerd voor inflatie zou dit een Limburgse omzet van 160 miljoen euro betekenen voor 2017.
- De gerealiseerde omzet in een regio wordt in de literatuur ook gerelateerd aan het aantal paarden. Hoogeveen & Roest (2009) kwamen voor Nederland tot een gemiddelde omzet per paard van 3.555 euro tot 3.750 euro per jaar. PRC (2008) raamde de hippische omzet in Vlaanderen op 800 miljoen euro en het aantal paarden op 200.000. Dit leidt tot een omzet van 4.000 euro per paard. Uitgaande van deze bedragen per paard en een Limburgse paardenpopulatie van 32.900 (zie hoofdstuk 2) leidt dat - met inflatiecorrectie - tot respectievelijk 130 en 148 miljoen euro omzet per jaar in Limburg.

De bespiegelingen in box I vormen een beoordelingskader voor de schatting van 175 miljoen euro omzet per jaar in Limburg. De bronnen in box I zijn niet zaligmakend omdat cijfers van (andere) landen op Limburg worden geprojecteerd en niet alle bespiegelingen actueel zijn. Er zijn bijvoorbeeld concrete aanwijzingen dat zowel het aantal beoefenaren van de paardensport, alsmede de bedrijvigheid in de Limburgse paardensector de afgelopen jaren is gegroeid. Met deze kanttekening in gedachten leidt de plausibiliteitstoets in box I niet tot een bijstelling van de geschatte jaarlijkse omzet van de paardensector in Limburg van 175 miljoen euro (tabel 3.1).

Bedrijfsresultaat

Het bedrijfsresultaat is het verschil tussen de omzet en de kosten in een bepaalde periode. Het gezamenlijke bedrijfsresultaat van de Limburgse paardensector wordt berekend door de hippische omzet in 2016 te verminderen met de hippisch gerelateerde kosten in dat jaar. Vanwege de beperkte respons op dit deel van de vragenlijst kan alleen voor ‘sport en houderij’ een voldoende betrouwbare inschatting van de hippische kosten en daarmee ook het bedrijfsresultaat worden berekend. Via extrapolatie van deze cijfers is gekomen tot een inschatting van het bedrijfsresultaat voor de gehele Limburgse paardensector.

De hippische kosten van ‘sport en houderij’ worden geraamd op ruim 105 miljoen euro (tabel 3.2). Eerder was al te zien dat de omzet van sport en houderij op 113 miljoen euro geschat werd (tabel 3.1). Het bedrijfsresultaat van die sector wordt geschat op 7,9 miljoen euro (tabel 3.2). Dit betekent dat de bedrijven in deze sector gemiddeld 7 procent winst maken. Als dit percentage op de gehele sector wordt geprojecteerd, komt het geschatte bedrijfsresultaat van de Limburgse hippische sector uit op ruim 12 miljoen euro (tabel 3.2).

Tabel 3.2 Schatting kosten en bedrijfsresultaat paardensector in Limburg in 2016, in absolute aantallen, procenten en euro's

	Sport en houderij	Totaal
n	52	
Aantal organisaties	377	
Gemiddelde kosten	441.837	
Gemiddeld % hippische kosten	63	
Totaal hippische kosten (afgerond)	105.200.000	163.100.000
Totaal hippische omzet (afgerond)	113.100.000	175.300.000
Bedrijfsresultaat (afgerond)	7.900.000	12.200.000

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017)

Oordeel financiële positie afgelopen vijf jaar

Hoe heeft de financiële positie van de Limburgse organisaties - voor wat betreft het hippische gedeelte - zich over de laatste vijf jaar (2012-2016) ontwikkeld? Bij ongeveer zes op de tien organisaties was de financiële positie vergelijkbaar met de periode daarvóór. In bijna een kwart van de gevallen is die nu beter en 16 procent van de organisaties meldt dat het nu slechter gaat dan voorheen (tabel 3.3). Bij de organisaties op het gebied van recreatie en toerisme is de ontwikkeling het minst positief. Organisaties die tot sport en houderij behoren en de toeleveranciers en dienstverlening is het in financieel opzicht voor de wind gegaan.

Tabel 3.3 Oordeel ontwikkeling financiële positie van organisatie – voor wat betreft het hippische gedeelte – over de laatste vijf jaar, in procenten

	n	Beter dan daarvóór	Ongeveer hetzelfde als daarvóór	Slechter dan daarvóór
Sport en houderij	110	32	51	17
Toeleveranciers en dienstverlening	48	38	48	15
Recreatie en toerisme	35	0	77	23
Onderwijs	8	13	75	13
Overig	40	20	70	10
Totaal	241	26	58	16

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017)

3.2 Toegevoegde waarde en werkgelegenheid

Voor een raming van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid is de respons op de online enquête onvoldoende betrouwbaar in kwantiteit en kwaliteit gebleken. Omdat hiervoor kengetallen beschikbaar zijn, worden die gehanteerd om tot raming een te komen.

Toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde is het verschil tussen de inkoopwaarde (van zaken als halffabricaten, grondstoffen van derden) en de verkoopwaarde. Dit verschil ontstaat in het productieproces in een organisatie, vooral door arbeid. Het verwijst feitelijk naar de waarde die een organisatie in de praktijk aan de economie toevoegt.

Voor de Vlaamse paardensector werd de omzet geraamd op 621 miljoen euro en de toegevoegde waarde op 215 miljoen euro (PRC, 2008). Dit betekent dat de toegevoegde waarde 35 procent van de omzet is. Met de beschikbare informatie is er geen reden om aan te nemen dat dit percentage voor Limburg hiervan sterk zal afwijken. Met dit kengetal wordt de toegevoegde waarde voor de Limburgse paardensector op 61 miljoen euro geraamd.

Werkgelegenheid

In de paardensector in Limburg wordt zowel betaalde als onbetaalde arbeid verricht. Ook hierover zijn uit de online enquête onvoldoende betrouwbare gegevens beschikbaar. Aan de hand van kengetallen kan echter een inschatting van de betaalde werkgelegenheid in fulltime equivalenten (fte) van de Limburgse paardensector worden gemaakt. Dit doen we aan de hand van de verhouding van toegevoegde waarde per fte. Voor de Vlaamse paardensector werd de factor toegevoegde waarde per fte op 60.000 euro geraamd voor 2008 (PRC, 2008), terwijl Corbally & Fahey (2017) deze factor op 58.000 euro becijferen voor Ierland (Ierland heeft traditioneel wel een iets lagere productiviteit dan Nederland en België). Volgens de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2016) wordt de arbeidsproductiviteit voor de

gehele Nederlandse economie op 83.000 euro per fte geraamd.²⁰ Voor de gehele sporteconomie in Nederland (CBS, 2015) was in 2012 90.000 fte verantwoordelijk voor een toegevoegde waarde van 6 miljard euro, oftewel zo'n 66.000 euro per fte. Gebaseerd op deze cijfers en rekening houdend met inflatie en productiviteitsontwikkelingen lijkt een gemiddelde toegevoegde waarde per fte van 70.000 euro voor de Limburgse paardensector in 2017 realistisch. Daarmee zou de betaalde werkgelegenheid van de paardensector uitkomen op naar schatting 870 fte. Dit komt neer op de werkgelegenheid van naar verwachting ruim 1.100 personen.²¹ Daarmee is de Limburgse paardensector goed voor 0,18 procent van de Limburgse werkgelegenheid.

3.3 Investerings en toekomstverwachtingen

Investerings

In welke mate is door organisaties in 2016 geïnvesteerd in het hippische gedeelte van de organisatie? Dit bedrag wordt geschat op ruim 10 miljoen euro (tabel 3.4). Meer dan de helft van deze investeringen is gedaan bij organisaties in de categorie sport en houderij.

Tabel 3.4 Schatting hippische investeringen in 2016, in aantallen en euro's

	Sport en houderij	Toeleveranciers en dienstverlening	Recreatie en toerisme	Onderwijs	Overig	Totaal
n	102	42	49	7	59	
Aantal organisaties	377	456	154	20	214	
Gemiddeld bedrag	14.924	8.470	11	3.864	2.070	
Totaal investeringen in 2016 (afgerond)	5.631.000	3.860.000	2.000	77.000	442.000	10.012.000

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017)

Geplande investeringen en toekomstverwachtingen

Naast de investeringen in 2016, is ook de blik op de geplande investeringen in de toekomst gericht. Bij de Limburgse organisaties die actief zijn in de paardensector is gepeild welk bedrag naar verwachting de komende vijf jaar in Limburg wordt geïnvesteerd.

Twee derde van de organisaties blijkt investeringsvoornemens te hebben. Dat geldt met name voor onderwijs (91%), toeleveranciers en dienstverlening (82%) en sport en houderij (79%) (niet in tabel). Circa één op de vijf organisaties gaf aan nog niet te weten of er geïnvesteerd zal worden en één op de twintig wilde dat niet melden. Indien het aantal bedrijven met investeringsvoornemens en het gemiddelde bedrag worden verrekend, resulteert dat in circa 88 miljoen euro aan investeringen door Limburgse organisaties in Limburg de komende vijf jaar (gemiddelde bijna 18 miljoen euro per jaar) (tabel 3.5). Indien buitenlandse organisaties investeringen of uitgaven in Limburg doen - wat in de lijn

²⁰ Inclusief de sectoren chemie en energie waar veel toegevoegde waarde wordt gerealiseerd door relatief weinig werknemers.

²¹ De ratio werkzame personen per fte is 1,25 voor de gehele Nederlandse economie en 1,3 voor de sporteconomie (CBS, 2015).

der verwachting ligt - komt dat bedrag nog bij de 88 miljoen euro. Ook eventuele investeringen of uitgaven van Nederlandse organisaties die nu nog niet in Limburg gevestigd zijn, maar in de toekomst wel, komen nog bovenop de 88 miljoen euro.

Tabel 3.5 Schatting hippische investeringen in 2018–2022, in aantallen, procenten en euro's

	Sport en houderij	Toeleveranciers en dienstverlening	Recreatie en toerisme	Onderwijs	Overig	Totaal
n	72	30	6	7	12	
Aantal organisaties	377	456	154	20	214	
Aandeel dat investeert (%)	55	50	13	64	18	
Gemiddeld bedrag	241.771	130.667	68.750	18.571	166.667	
Totaal investerings komende vijf jaar (afgerond)	50.068.000	29.772.000	1.399.000	236.000	6.288.000	87.763.000
Totaal investerings per jaar (afgerond)	10.014.000	5.954.000	280.000	47.000	1.258.000	17.553.000

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017)

Eerder is de financiële positie van het hippische gedeelte van de organisatie vergeleken met de periode daarvoor (tabel 3.3). Vraag is ook wat door de organisaties van de toekomstige financiële ontwikkeling verwacht wordt. Het *overall* beeld is vrij positief: bijna een derde verwacht er over vijf jaar in financieel opzicht beter voor te staan dan nu en ruim de helft schat in dat de financiële positie niet zal veranderen. 16 procent van de organisaties voorziet wat betreft de financiële positie een stap terug. Met name de toeleveranciers en dienstverleners zien zonnige financiële perspectieven.

Tabel 3.6 Oordeel verwachte financiële positie van organisatie – voor wat betreft het hippische gedeelte – over vijf jaar, in procenten

	n	Beter dan nu	Hetzelfde als nu	Minder goed dan nu
Sport en houderij	133	29	54	17
Toeleveranciers en dienstverlening	60	48	38	13
Recreatie en toerisme	54	13	69	19
Onderwijs	11	45	45	9
Overig	70	24	59	17
Totaal	328	30	54	16

Bron: online enquête Limburgse paardensector van het Mulier Instituut (2017)

3.4 Conclusie

De totale omzet van de Limburgse paardensector in 2016 wordt op 175 miljoen euro geschat. Uitgaande van een omzet van 137 miljoen euro in de paardensector in Limburg in 2009, is dat een stijging van 28 procent tussen 2009 en 2017. Het bedrijfsresultaat van de Limburgse hippische sector - het verschil tussen de omzet en de kosten - is geraamd op circa 12 miljoen euro.

De toegevoegde waarde voor de Limburgse paardensector komt uit op 61 miljoen euro met een bijbehorende betaalde werkgelegenheid van naar schatting 870 FTE (1.100 personen). Naar verwachting

wordt door organisaties die in 2017 in Limburg gevestigd zijn de komende vijf jaar 88 miljoen euro in Limburg geïnvesteerd (18 miljoen euro per jaar). Dit bedrag is exclusief investeringen van buitenlandse organisaties en van Nederlandse organisaties die nu nog niet in Limburg gevestigd zijn, maar in de toekomst wel. De financiële perspectieven voor de komende vijf jaar zijn voor de sector als geheel tamelijk zonnig.

4. SWOT en groeistrategie

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de SWOT-analyse beschreven. SWOT is een afkorting voor *Strengths* (sterktes), *Weaknesses* (zwaktes), *Opportunities* (kansen) en *Threats* (bedreigingen). Eerst passeren de sterktes en zwaktes de revue, gevolgd door kansen en bedreigingen. Deze resultaten vloeiden voort uit twee groepsgesprekken, de elf interviews met professionals uit de Limburgse paardensector en analyses die in de voorgaande hoofdstukken zijn gepresenteerd.²² Daarnaast is een groeistrategie verwoord.

4.1 Sterktes en zwaktes

Sterktes

1. Speerpuntsport provincie

De sector maakt een groei door, mede dankzij het feit dat de paardensport door de provincie als speerpunt is benoemd en dat er door de provincie en lokale overheden in is geïnvesteerd. De bestuurlijke daadkracht is groot. Dit heeft als vliegwielen gefungeerd waardoor Limburgse organisaties bereid waren (meer) te investeren in de paardensector. De resultaten komen tot uiting in bloeiende paardenbedrijven, waar internationale belangstelling voor wordt getoond. De provinciale visie heeft geleid tot geloof in de sector, waarbij samenwerken, elkaar helpen en verbinden een centrale rol hebben ingenomen. Het belang van de sector is toegenomen, de sector is beter georganiseerd, de kwaliteit is hoog en er zijn volop kansen.

“De paardensector is een economie, zorgt voor landschapsverrijking (...) en heeft ook sociaal maatschappelijke impact, meer dan andere sporten. Het zorgt voor werkgelegenheid, is goed voor recreatie en toerisme en de infrastructuur.”

“Waarom krijgt de hippische sector wel een accommodatie en andere sectoren niet? Waarom wordt er in de ene regio meer geïnvesteerd dan in de andere?”

Wel dient de verdeling van provinciale investeringen verklaarbaar te blijven, zowel aan gemeenten als aan andere sectoren.

Naast overheden zijn er ook Limburgse ‘paardenfamilies’ met jarenlange ervaring in de sector die bereidheid zijn om te investeren in de toekomst van de Limburgse paardensector.

2. Paardensector in DNA van Limburg

Limburg wordt gezien als één van de ‘paardenprovincies’ van Nederland en door menigeen ook wel als dé paardenprovincie. De aanwezigheid van rolmodellen, sportieve successen, grote bedrijven, veel fokkers, goede accommodaties en een aantrekkelijke geografische ligging zijn hier debet aan. Met de aantrekkelijke ligging wordt verwezen naar de goede bereikbaarheid, de centrale ligging in West-Europa

²² Voor een overzicht van de geïnterviewde experts, zie bijlage 3.

en dichtbij andere locaties over de Belgische en Duitse grens waar de paardensector geworteld is (o.a. Aken, Lanaken, Valkenswaard). Experts roemen eveneens de weersomstandigheden (temperatuur en luchtvochtigheid) voor paardensport in Limburg. Ook qua innovatie kan Limburg bogen op successen, zoals de introductie van een vernieuwende IVF-techniek in de fokkerij.²³

3. De Peelbergen in Horst aan de Maas

Equestrian Centre De Peelbergen wordt beschouwd als een succesvol paardenproject, mede mogelijk gemaakt door de publiek-private samenwerking, en waarbij de gemeente Horst aan de Maas zich sterk heeft gemaakt voor een dergelijk prestigieus en risicovol project. Het centrum is - ook vanuit internationaal perspectief gezien - een toplocatie voor paardensport (al zijn ook niet-hippische activiteiten gefaciliteerd, zoals beurzen, vergaderingen en diners).

De Peelbergen bewijst dat, wanneer de juiste infrastructuur er is, die een aanzuigende werking kunnen hebben op aansprekende wedstrijden en evenementen. Equestrian Centre De Peelbergen vormt samen met andere hippische accommodaties de hardware van de paardensector in Limburg en is aanjager geweest voor de gebiedsontwikkeling van de hippische zone Grandorse in Kronenberg.

“De sfeer onder de ondernemers van De Peelbergen is bijzonder. Eerst zag men elkaar als concurrent en sprak men elkaar niet of nauwelijks. Nu ziet men het maatschappelijk belang, de wereldmarkt en trekken ze met elkaar op.”

4. Opleidingscampus in Weert

De paardenhouderij/-stoeterij van Rob Ehrens (met africhtingshal en faciliteiten voor top- en breedtesport) die is gerealiseerd wordt gezien als een goede ontwikkeling voor de Limburgse paardensector. In het verlengde van dit initiatief wordt geopperd om de krachten te bundelen om tot een internationale hippische opleidingscampus in Weert te komen. Hierbij is het van belang dat er door gemeente, provincie en organisaties wordt gewerkt aan een *business case*. Onderwijs, onderzoek en ondernemers zijn noodzakelijk in de hippische economie en Weert lijkt daarvoor een passende locatie. Er zijn alternatieve locaties mogelijk, maar in Weert komt onderwijs en sport al samen, zijn er al paarden, is er ruimte en zijn er verschillende nationaliteiten en toptalenten. Te verwachten is dat de investeringen in opleiding ook bijdragen aan het serviceniveau en ondernemerschap van primaire paardenbedrijven en verenigingen (zie hierna).

5. Bundeling expertise paardenkennis in Nuth

Naast Horst aan de Maas en Weert wordt Nuth ook als een Limburgse ‘paardengemeente’ met potentie aangehaald. Met het werk aan de hippische infrastructuur zijn goede stappen gezet waarmee de regio (provincie) bediend kan worden. Nuth wordt gezien als een gemeente die erin slaagt om bij een nieuw bestemmingsplan ook de belangen van de paardensector mee te wegen die de ontwikkeling van de sector ten goede komt.

²³ Bij Equine Fertility Centre in Maria-Hoop.

6. Centrale ligging in West-Europa en deel van sterke internationale regio

De regio Limburg heeft samen met de gebieden over de Belgische en Duitse grens waar de paardensector eveneens sterk is ontwikkeld, nog enkele jaren nodig om hét Europese of nationale centrum van de paardensport te worden. De ingeslagen weg is de juiste en tijd is nodig om de regio verder tot wasdom te laten komen. In hoofdstuk 2 (paragraaf 2.3) werd reeds beschreven dat Limburg zich in dit opzicht sterk profileert: 62 procent van de Limburgse organisaties in de paardensector is van mening dat Limburg als dé paardenprovincie internationaal goed aan de weg timmert. Er is daarnaast sprake van professionalisering en internationalisering in de paardenwereld. Hierdoor is bij financiële instellingen, zoals banken, sprake van een groeiende interesse om in de paardensector te investeren.

7. Sterke paardenevenementen, waaronder Jumping Indoor Maastricht

Hippische sportevenementen zijn een goede etalage voor de zichtbaarheid en promotie van de paardensector en de paardensport in het bijzonder. Sterke evenementen zijn onder andere Jumping Indoor Maastricht en de CSI-wedstrijden en de Internationale Menwedstrijden in Horst aan de Maas. Ook kunnen hippische evenementen bijdragen aan promotie van de provincie Limburg (*place marketing*). De evenementen lijken een positieve ontwikkeling te ondergaan, waarvan in de toekomst veel wordt verwacht.

“Profilering van de sector kan goed middels evenementen. Een evenement als JIM kan de sport op de kaart zetten.”

8. Relatief veel KNHS-startpashouders met een buitenlandse nationaliteit

In vergelijking met andere provincies die grenzen aan België of Duitsland, telt Limburg relatief veel startpashouders met een buitenlandse nationaliteit (zie paragraaf 2.3). Ruim 4 procent van de startpashouders en 6 procent van alle startpassen voor KNHS-wedstrijden in Limburg behoort toe aan een persoon met een niet-Nederlandse nationaliteit. Economisch gezien is dit een sterkte omdat dit tot ‘buitenlandse export’ leidt en dit op een internationale profiel wijst.

9. Relatief veel Limburgse bonds- en talentcoaches

Limburg is met twee van de zes Nederlandse KNHS bonds- en talentcoaches die actief zijn binnen door NOC*NSF gefinancierde topsportprogramma’s goed vertegenwoordigd in de topsportprogramma’s die sportkoepel NOC*NSF ten dele financiert. Dit betreft een talentcoach springen en een bondscoach springen. Dit wijst erop dat er in Limburg hoogstaande kennis op het gebied van coaching van de paardensport is.

Zwaktes

1. Onvoldoende zicht op kansen op lokaal niveau

Horst aan de Maas, Weert en Nuth worden meer dan andere gemeenten beschouwd als koplopers van de Limburgse paardensector. Voor veel andere Limburgse gemeenten ontbreken resultaten van een SWOT-analyse gericht op de paardensector op lokaal niveau. Mede in dat kader blijkt dat het een uitdaging zal zijn om de positie als paardenregio te blijven houden, zeker met het oog op de onzekerheid ten aanzien van investeringen in de paardensector door de provincie in de nieuwe bestuursperiode.

2. Paardensector niet stevig verankerd in beleidsagenda's

Het ontbreekt aan een stevige verankering van de paardensector in beleidsagenda's op het terrein van landschap, leefbaarheid, herbestemming, economie, werkgelegenheid, onderwijs, recreatie en toerisme en *branding*. Het is voor de sector van belang dat (meer) wethouders en beleidsmakers dit op hun agenda krijgen. Enkele gemeenten hebben hierin stappen gezet, bij anderen speelt 'paardeninclusief beleid' niet of nauwelijks.

"De paardenwereld staat niet op de regionale economische agenda. De wethouders economische zaken praten er niet over. Daar zit wel de combinatie ondernemers, onderwijs en overheid, dus daar moet het een punt zijn. Daarom is het kennen van de economische betekenis voor ons van belang."

"Verder kijken dan alleen de sport, maar naar de sector in het algemeen. Een inventarisatie maken van wat er goed gaat en daarop inzetten. Dit in plaats van proberen beter te maken wat nog niet goed gaat. Je kunt namelijk niet alles. Het kost veel energie om slechte dingen te veranderen. Stop energie in wat je goed kunt."

Om kansen te kunnen benutten, dient de paardensport op de drie regionale economische agenda's te staan (Noord-, Midden- en Zuid-Limburg). Daarbij is de samenwerking tussen de drie Limburgse regio's cruciaal.

3. Regelgeving zet rem op buitenlandse investeringen

Paardenbedrijven realiseren een (groot) deel van hun omzet in het buitenland. Aandelen van 80 procent van de omzet worden benoemd. Deze ondernemers hebben niet zelden last van regelgeving bij grensoverschrijdende handel. Hierdoor komt het voor dat er geen zaken gedaan kunnen worden.

Tevens zet de regelgeving (bij bestemmingsplannen) een rem op een soepel lopend proces waarbij ruiters of andere professionals zich in Limburg willen vestigen. Van belang is dat overheden inzien dat (potentiële) buitenlandse investeerders daardoor onvoldoende gefaciliteerd worden, terwijl er van een aanzuigende werking sprake is (bijvoorbeeld door De Peelbergen, zie hiervóór). De provincie kan hier een aanjagersrol vervullen om investeerders aan de provincie te binden.

"Onze organisatie haalt 80 procent van de omzet uit het buitenland en wij hebben iedere dag last van grenzen. Wij krijgen wekelijks vragen van klanten om zich hier [in Limburg] te vestigen. Daar hebben we geen antwoord op en we moeten vaak 'nee' verkopen."

"Buitenlandse investeerders worden nog vaak 'eng' gevonden, er wordt vastgehouden aan de eigen ondernemers. (...) Er moet worden ingesprongen op de nieuwe ontwikkelingen."

Ook binnen Nederland vormt regelgeving een belemmering, bijvoorbeeld bij het combineren van huisvesting op de paardenbedrijven.

4. Versnipperde en 'gesloten' sector

De paardensector in Nederland, maar ook binnen de Limburgse grenzen, is niet optimaal georganiseerd. Er dient meer samengewerkt te worden, dat levert ook schaalvoordelen op. In hoofdstuk 2 (paragraaf

2.3) kwam reeds aan het licht dat de samenwerking binnen de sector naar een hoger plan getild kan worden (28% van de Limburgse organisaties in de paardensector vindt dat er in de Limburgse paardensector goed wordt samengewerkt). Een onderwerp als *branding* leent zich hier bijvoorbeeld goed voor. Beeldvorming rond de paardensector is belangrijk. Het verbeteren van de toegankelijkheid van de sector kan daar positief aan bijdragen. De paardenwereld wordt - zelfs van 'binnenuit' - als een tamelijk gesloten wereld ervaren.

“Wij komen uit de agrarische sector, daar zijn veel minder eilanden. Die [agrariërs] volgen vakbladen en delen kennis. De organisaties erachter zien allemaal het gemeenschappelijk belang. In de paardensector ziet iedereen vooral zichzelf en het eigen belang. Het moet om de sector gaan. (...) Iedereen vecht voor eigen parochie, maar dan gaat de hele kerk ten onder.”

Een goed georganiseerde sector kan vanuit een collectief ook meer gedaan krijgen, bijvoorbeeld bij beleidsmakers, ook op landelijk niveau. De versnippering in de sector wordt als typerend voor de paardensportsector genoemd. Het gemeenschappelijk belang wordt te weinig gezien.

5. Kwaliteit verenigingen en maneges onder druk

Limburg heeft een sterke verenigingscultuur. Met name kleine verenigingen, met eigen accommodatie en hoge lasten, hebben het financieel niet makkelijk. Om deze verenigingen in de toekomst te laten behouden, lijken publiek-private samenwerkingen noodzakelijk. Hierbij lijkt een rol voor de KNHS en FNRS weggelegd.

Een gebrek aan ondernemerschap lijkt paardenbedrijven parten te spelen. Goede ondernemers die paard- én klantgericht zijn, zijn dun gezaaid. Ook marketing kan naar een hoger plan worden getild, bijvoorbeeld door het inzichtelijk maken van de *customer journey* (letterlijk: klantreis, wijze waarop klant interacteert tijdens 'aankoopproces') die klanten of leden doormaken.

Er wordt op gewezen dat De Peelbergen enerzijds van grote waarde is, maar dat verenigingen in de regio als gevolg van het aanzuigend effect van de nieuwe accommodatie in Kronenberg, kampen met een terugloop van deelnemers aan wedstrijden waardoor hun bestaansrecht wordt ondermijnd.

“Limburg heeft een sterke verenigingscultuur (...), maar onvoldoende maneges van topkwaliteit in de stedelijke randgebieden is zorgelijk.”

“Meestal houden ze [maneges] meer van paarden dan van mensen, terwijl de klant koning moet zijn.”

6. Dreigende nood aan goed opgeleide professionals

Er is in de toekomst een dreigend tekort aan goed opgeleide mensen in de paardensector. Die zorg wordt naar verwachting niet minder in de toekomst omdat de doorstroom van opleiding naar werk stroef verloopt. Er is weliswaar veel vraag naar studenten, maar het werkgeverschap laat te wensen over en werk in de paardensector wordt door organisaties te vaak niet als een volwaardige baan beschouwd. Dit duwt studenten in de positie dat zij sneller kiezen voor een studierichting die niet is gericht op de paardensector, waardoor de instroom van goed opgeleide professionals in de paardensector afkalft.

“Leerlingen paardenhouderij komen niet in een volwaardige werkgeversrelatie terecht. Dat is een doodsteek, want dan kiezen ze voor iets anders.”

“Weinig maneges kunnen kwaliteit in de breedte bieden. Daar ligt een kans. Onderwijs heeft daar een hele belangrijke rol in.”

Het aantrekken van buitenlandse studenten kan leiden tot strubbelingen vanwege belemmerende regelgeving. Rondom deze thematiek wordt vaak naar de (provinciale) overheid gekeken. De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is eerder aan de orde gesteld (o.a. HAS Hogeschool, 2014; Roest & Van der Wielen, 2012).

7. Afwezigheid bij NOC*NSF geregistreerde topsporters van de KNHS

Van de 31 Nederlandse hippische topsporters met een status behoort er volgens NOC*NSF geen tot RTO Limburg (Regionale Topsport Organisatie) (zie paragraaf 2.3). Wel zijn er twintig hippische sporters met een talentstatus (7% van alle talentstatussen).

8. Relatief weinig KNHS-leden

In Limburg zijn er 847 KNHS-leden per 100.000 inwoners (zie paragraaf 2.3). Dat zijn er relatief weinig: alleen in Flevoland is het aantal KNHS-leden naar rato van het aantal inwoners (circa de helft) lager. Bovendien is de daling van KNHS-leden in Limburg de afgelopen jaren sterker dan het Nederlands gemiddelde (-15% versus -11%).

4.2 Kansen en bedreigingen

Kansen

1. Afbouw agrarische organisaties kansrijk voor paardensector

Een deel van de agrarische organisaties staat op het punt van stoppen of afbouwen. De paardensector kan een nieuwe bestemming voor dit land vormen, wat kansrijk voor de sector is. Te verwachten is dat de versoepeling van de regelgeving in deze, de omgevingswet, een dergelijke ontwikkeling zal bespoedigen.

2. Grensoverschrijdende profilering

Potentiële buitenlandse investeerders en andere geïnteresseerden laten zich niet leiden door landsgrenzen, maar bezien een regio vanuit een breder, grensoverschrijdend perspectief. Er is meer rendement te halen uit de positionering van Limburg samen met de aangrenzende buitenlandse regio's. Het gaat om het gebied in een straal van circa 150 kilometer vanaf het centrum van Limburg en beslaat grofweg Limburg, Oost-België (tot Brussel) en Noordrijn-Westfalen. Inzet is vermarkten van kennis en expertise, faciliteiten en fok- en trainingsprogramma's gericht op tijdelijk of (semi-)permanent verblijf van paardenprofessionals en -liefhebbers. Doelgroepen bevinden zich in Europa, maar ook in onder andere Turkije, de Verenigde Staten en Saoedi-Arabië.

3. Groeiend aantal ongeorganiseerde ruiters

Ongeorganiseerde ruiters - ruiters die geen lid zijn van een vereniging of van de KNHS - zijn een groeiende groep. Als gevolg van deze ontwikkeling heroriënteert de KNHS zich op missie en dienstverlening waardoor mogelijk ook de ongeorganiseerde ruiters bediend kunnen worden.²⁴

“De tijd van verplicht lid worden bij een bond is voorbij. Feitelijk moet er nu een KNHS 2.0 ontwikkeld worden.”

“Waarom kan er geen manege komen, waar kinderen, net zoals ze ergens kunnen gaan voetballen, een plek hebben waar ze kunnen paardrijden? Dat is economisch lastig te runnen. Daar waagt men zich niet aan.”

4. Paardensport voor toeristisch-recreatieve markt

De toeristisch-recreatieve markt biedt kansen om de paardensport te promoten en te vermarkten. Wanneer hierop wordt ingezet, dan kan dat de markt vergroten en komt dat naar verwachting ook ten goede aan het ‘gesloten karakter’ dat de sport aankleeft (zie hiervoor). Wat betreft doelgroepen wordt in eerste instantie aan de Nederlandse recreant gedacht.

Het ruiter- en menroutenetwerk is in Limburg van goede kwaliteit en daar waar dat relatief minder goed op orde is, wordt daar momenteel aan gewerkt. Dit geeft toeristisch-recreatieve bedrijven, zoals bungalowparken die een paardenaanbod willen ontwikkelen, de gelegenheid om hiervan gebruik te maken. Er is ook een kanttekening te plaatsen: het aanbieden van paardensport kan leiden tot hoge investeringen en er is specialistische expertise voor nodig. Die horde zal niet voor alle organisaties in de toeristisch-recreatieve sector eenvoudig te nemen zijn. Een samenwerking met professionals uit de Limburgse paardensector, zoals handelaren en maneges, ligt voor de hand.

“Als je al die dingen bij elkaar optelt: de opleidingen, fokkerijen, toeristische sector, ruiterroutes, campings en bungalowparken, dan heb je een sterk pakket om nieuwe doelgroepen aan te trekken. Denk dan aan families met kinderen die graag op pony’s willen rijden.”

“Het is voor hen [toeristische bedrijven] een hoge toetredingsdrempel om ook met paarden aan de slag te gaan. Die drempel moeten we verlagen.”

5. Sociale media voor marketing paardensport

Onder meer de KNHS werkt samen met andere partijen aan promotie van de paardensport met YouTube-filmpjes, meidenbladen, vlogs en andere sociale media. Dit draagt bij aan de groei van de groep (jonge) ongebonden ruiters, die zich niet per se aan een vereniging wil binden. Via deze activiteiten worden

²⁴ In deze ontwikkeling staat de KNHS niet alleen, in het geval van bijvoorbeeld tennis en atletiek richten de betreffende bonden zich thans ook op de beoefenaren die niet zijn aangesloten bij een club of bond.

grote groepen bereikt, maar de uitdaging ligt nog aan het binden van deze groepen aan de paardensport, bijvoorbeeld door middel van een (lichte vorm van) een lidmaatschap.

“Met YouTube, meidenbladen zoals Penny, samenwerking met vloggers en het maken van paardenfilmpjes wordt de paardensport gepromoot. Daar wordt lacherig over gedaan in de topsport, maar daar komen wel veel nieuwe bezoekers van evenementen vandaan.”

‘Hoe krijgen we die jonge meiden en jongens via social media naar de manege?’

6. Talentidentificatie

De talenten uit gerenommeerde stallen hebben veelal (ruim) voldoende kennis, middelen en paarden om een serieuze sprong naar de top te wagen. Het vinden en begeleiden van andere talenten is daarentegen kansrijk. Het Rabobank talentplan is een goed initiatief, maar werkt alleen als dat kansen biedt aan iemand die er anders niet zou komen.

Een aantal kleinere maneges en organisaties heeft dergelijke talenten soms in het oog, maar zijn onvoldoende geëquipeerd om de gewenste steun en begeleiding te bieden. Hiervoor is meer samenwerking nodig. Als de nieuwe aanwas van talenten en toppers afneemt, kan dat negatief effect sorteren op de recreatieve beoefenaren: er zijn minder rolmodellen waaraan recreanten zich kunnen spiegelen en waarvan zij kunnen leren. Naast het identificeren en ontwikkelen van talenten, wordt ook gewezen op de noodzaak van een toppaard voor een topprestatie. Het verleden leert dat Limburgse toppaarden (in spé) door buitenlandse partijen worden aangekocht. Een investeringsfonds kan een uitkomst bieden, waarbij het cruciaal is dat een *return on investment* kan worden waargemaakt.

“Talentvolle paarden worden nu al heel snel verkocht. Als deze paarden zouden kunnen worden aangehouden, bijvoorbeeld door een investeringsfonds, kun je ook makkelijker talent behouden.”

7. Sociaal aspect: contact mens-paard

De sociale aspecten van (contact met) paarden zijn onderbelicht; in de hedendaagse (beleids)praktijk wordt veel nadruk gelegd op economie, financiën en marketing. Dat geldt vanzelfsprekend voor de paardensporters, maar contact met paarden kan ook voor andere doelgroepen betekenisvol zijn, bijvoorbeeld in de zorg. Mensen met een handicap zijn hier een voorbeeld van.

“Op veel maneges komen mensen met een beperking in aanraking met paarden, dat mag meer opgepakt worden. Die sociale aspecten mogen meer in het beleid naar voren komen, dus niet alleen de focus op handel.”

“Zorg ervoor dat je paardenmensen houdt en niet mensen met paarden, ook bij evenementen en wedstrijden.”

Bedreigingen

1. Ervaring van een risicovolle sport

De paardensport wordt in verband gebracht met een gebrek aan een gevoel van veiligheid. Dit kan een reden zijn om de sport niet te gaan beoefenen. Bezien vanaf de kant van de aanbieder, betekent dit dat er voldaan moet worden aan randvoorwaarden om de sport veilig te beoefenen, zoals EHBO. Zeker voor mogelijke nieuwe ‘branchevreemde’ aanbieders, zoals toeristisch-recreatieve organisaties (zie hiervóór), kan dit een barrière zijn om de paardensport te omarmen.

2. Elitair en ‘duur’ imago

Er is een zorg over het imago van de paardensport: het beeld dat Nederlanders van de paardensport hebben is dat het ‘elitair’ en ‘duur’ is. De meningen lopen uiteen of dit beeld strookt met de feitelijke kenmerken van de sport. Tegen deze achtergrond is er ook een zorg dat de paardensport, in vergelijking met andere sporten, relatief gevoelig is voor periodes waarin het economisch niet voor de wind gaat.

Een duur imago betekent niet dat een sport in de praktijk ook daadwerkelijk ‘duur’ is. Een imago van een tak van sport is niet zelden een karikatuur. Desalniettemin kan de paardensport niet tot de categorie ‘goedkope sporten’ gerekend worden. De prijs kan een drempel voor de beoefening vormen of een reden om te stoppen. Onderzoeken naar uitgaven van paardensporters laten verschillende beelden zien, onder andere door het al dan niet meetellen van bepaalde kosten (zoals vervoer en verzekering). Kosten voor paardrijden op jaarbasis variëren van 1.400 euro (exclusief aanschaf en onderhoud van een paard; ZKA, 2012), 4.205 euro (voor deelname in georganiseerd verband, met eigen paard; HAS Hogeschool, 2017) tot 7.900 euro (voor deelname in georganiseerd verband in Duitsland, inclusief reiskosten; Wicker et al., 2010). Voor meer informatie over de kosten van paardensport, zie bijlage 7.

“De onbetaalbaarheid van de sport voor ‘Jan met de pet’. Voetbal kost geld, maar pony- of paardrijden kost meer geld. Die drempel moet je over, dat moet je willen.”

“Gewone maneges (...) trekt aan, maar de doorgroeimogelijkheden zijn beperkt. Je moet over voldoende middelen beschikken wil je wat kunnen in de sector.”

“Naar mijn mening is op dit moment een kanteling gaande, de paardensport wordt opnieuw elitair. (...) De sport wordt duurder waardoor er mensen met geld nodig zijn om de sport te laten draaien.”

3. Aanwas ruiters uit agrarische wereld stukt

Vroeger kwam er tot op zekere hoogte een routinematige aanwas van paardensporters uit de agrarische sector. Deze personen hadden ervaring, gevoel voor en affiniteit met dieren en paarden. In veel gevallen was het in die sector ook een vanzelfsprekend dat men paard ging rijden, zeker als er paarden op het bedrijf aanwezig waren. De grootschalige aanwas uit de agrarische hoek - een cijfer van 80 procent van de paardensporters wordt genoemd - is niet meer. Een belangrijk deel van de huidige paardensporters is niet opgegroeid in een omgeving met paarden of pony's.

Door deze ontwikkeling is het nog belangrijker dat verenigingen en maneges op een acceptabele reisafstand liggen en dat aanbieders inspelen op de veranderende achtergrond - veel minder praktische ervaring - van de nieuwe generatie paardensporters. In de Randstad gaat dit tamelijk goed, maar in dit opzicht loopt Limburg achter (grosso modo minder kwaliteit, langere reisafstanden) waardoor het

moeilijk is doelgroepen te bereiken en te binden. Wel wordt reeds ingespeeld op het verlagen van de financiële drempel voor een proefles. Samenwerking met onderwijsinstellingen kan bijdragen aan het (verder) verbeteren van de kwaliteit van het aanbod.

“Vroeger had je de verenigingen op het platteland en waren er de boerenzoons en -dochters die interesse hadden in de sport. Nu zijn het vooral de stedelijke “Penny-meisjes” (...). Wanneer je geen eigen boerderij of veel geld had, was paardrijden vroeger geen optie, nu ga je naar een manege en neem je een les en als je het leuk vindt, ga je verder in de sport.”

4. Moeizame evenementensponsoring bedrijfsleven

De mate waarin het bedrijfsleven hippische evenementen sponsort, loopt achter bij de verwachtingen. Er dient meer inzet gepleegd te worden in het betrekken of overtuigen van het bedrijfsleven dat de evenementen beleving en ontmoeting mogelijk maken.

Inmiddels komt een groot aantal van de bezoekers en geïnteresseerden bij evenementen uit de manegecultuur en minder vanuit de verenigingen, zoals vroeger het geval was. Er zijn veel nieuwe, jongere bezoekers van evenementen. Er is zorg over de publieke belangstelling bij grote topsportevenementen, het beeld heerst dat de Limburger steeds minder geïnteresseerd raakt in paardensport(evenementen). Dit kan komen door de gesloten sfeer (zie ook hiervóór). Paardrijden wordt als sport moeilijker openbaar en bereikbaar dan voetbal of wielrennen. Aan de andere kant trekt Indoor Brabant bijvoorbeeld meer bezoekers dan grote hippische evenementen in Maastricht. De reden hiervoor is niet duidelijk. Mogelijk dat Limburg voor veel Nederlanders als ‘te ver weg’ wordt ervaren. Ook de (hoge) toegangsprijs kan een rol spelen.

“De roep om overheidssteun groeit, dat zou niet moeten. Dit komt in mijn ogen omdat het bedrijfsleven onvoldoende sponsort en dan met name evenementen-sponsoring.”

“Het bedrijfsleven moet aanhaken, die hebben we nodig. De overheid blijft niet subsidiëren (...). Het bedrijfsleven moet op de paardensector aanhaken. Bij topevenementen is het iedere keer knokken om het bedrijfsleven mee te krijgen.”

“De Limburger raakt minder geïnteresseerd in de paardensport. Dat meet ik af aan de bezoekersaantallen bij topsportevenementen.”

5. Afname aantal fokkerijen

In Nederland (en zeker in Limburg), Duitsland, Frankrijk, België heerst een fokkerijcultuur. Nederland heeft daarmee weliswaar een sterke positie in Europa, maar de lokroep vanuit het buitenland kan er ook voor zorgen dat het lastig wordt om de huidige generatie fokkers voor Limburg te behouden.

“Qua fokken zijn we wereldwijd nummer 1, samen met Duitsland. Zowel voor dressuur als springpaarden. Daarin speelt Limburg een belangrijke rol. Wel loopt het aantal fokkerijen hard terug, het vergrijsst heel erg.”

6. Dreigend tekort paarden en pony's

Er is zorg over een dreigend tekort aan paarden en pony's in Nederland, ten dele veroorzaakt door de economische crisis enkele jaren geleden. Die zorg wordt kracht bijgezet doordat er geen centrale organisatie is die zich verantwoordelijk voelt voor het fokken van paarden en pony's. Wanneer hier niet op wordt geanticipeerd, kan dat in de toekomst een bedreiging voor de breedtesport vormen.

"Er waren een aantal jaar geleden 40 procent minder dekkingen door de crisis. Daardoor is er nu een tekort aan paarden en pony's."

7. Nieuwe kijk op paardenwelzijn en dreiging dierziektes

Ziektes (in het grensgebied) kunnen schade aanrichten (o.a. door inperking van paardenvervoer). Hier wordt op het moment onvoldoende aandacht aan besteed. Het raakt iedereen en er moet meer aandacht voor komen.

"We hebben nu in Duitsland een virus, dat is gevaarlijk voor de sector. We hebben een sectorraad (...). Dat is een klein clubje. Daarvandaan zou meer slagkracht moeten komen. Hiervoor is een politieke lobby, coördinatie en organisatie nodig."

"Een dierziekte kan slecht zijn voor het imago van de branche. Denk aan het risico op paardenruiming. De publieke opinie kan zich dan tegen de paardensport keren."

Naast ziektes wordt gerefereerd aan de bedreiging van het meer algemene welzijn van het paard. Er is veel druk vanuit de maatschappij op het houden van dieren. Denk bijvoorbeeld aan de discussie over het voortbestaan van het Dolfinarium. Ook de dierenparken ontspringen deze dans niet en in 2016 kwam al een roep om een CAO voor werkpaarden. Op deze tendens (de bijna 'vermenselijking' van het paard) dient te worden ingespeeld alvorens deze zich tegen de sector kan keren.

"De Partij voor de Dieren in Limburg is soms wel erg fel over wat wij doen met paarden. Er komt vanuit daar veel reactie en commentaar op ruiters. Daarin zitten naar mijn idee nog wat bedreigingen."

"Het zou zo maar kunnen dat we over 20 jaar niet meer op een paard zitten. Volgens de Partij voor de Dieren moeten de paarden vooral in de wei staan."

Er wordt ook verwezen naar de striktere regels voor stalafmetingen in Zweden. In 2027 moeten de boxmaten 10m² zijn. 80 procent van de organisaties voldoet hier niet aan. De boxmaat is echter niet alleen bepalend voor het welzijn, ook andere factoren spelen een rol, zoals de grootte van de buitenruimte.

Oplossingsrichtingen zijn DNA-onderzoek ter voorkoming van dierziektes en het beter benutten van data van stamboeken.

8. Concurrentie uit België en Duitsland

Duitsland is verder dan Nederland (en Limburg) met het verankeren van de paardensector in beleidsagenda's (zie ook hiervoor). Ook bloeien in Duitsland de publiek-private partnerships meer op. Enerzijds zijn organisaties in Duitsland (in het bijzonder de regio Aken) een interessante alliantiepartner voor gezamenlijke grensoverschrijdende positionering en kan Limburg leren van de Duitse voorsprong. Anderszijds werpt Duitsland zich ook als (potentiële) concurrent op.

Ook in de regio in het Oosten van België (Lanaken) schuilt een alliantiepartner en eveneens een concurrent. De Belgische paardensector wordt geprezen om haar vakmanschap, goede voorzieningen ('instapklaar'), gunstig fiscaal klimaat en soepele regelgeving voor vestiging van paardenbedrijven.

Voor een overzicht van alle antwoorden over kansen en bedreigingen voor de organisaties en Limburg als geheel, zie bijlage 8.

4.3 Groeistrategie

Op basis van de bovenstaande analyse van sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen zijn in deze paragraaf acties beschreven om de (door)ontwikkeling van de Limburgse paardensector te bevorderen (zie figuur 4.1 voor een samenvatting van de SWOT). Speciale aandacht gaat daarbij uit naar de rol van de provinciale overheid.

Figuur 4.1 Samenvatting SWOT

Sterktes 1. Speerpuntsport provincie 2. Paardensector in DNA van Limburg 3. De Peelbergen in Horst aan de Maas 4. Opleidingscampus in Weert 5. Bundeling expertise paardenkennis in Nuth 6. Centrale ligging in West-Europa en deel van sterke internationale regio 7. Sterke paardenevenementen, waaronder Jumping Indoor Maastricht 8. Relatief veel KNHS-startpashouders met een buitenlandse nationaliteit 9. Relatief veel Limburgse bonds- en talentcoaches	Zwaktes 1. Onvoldoende zicht op kansen op lokaal niveau 2. Paardensector niet stevig verankerd in beleidsagenda's 3. Regelgeving zet rem op buitenlandse investeringen 4. Versnipperde en 'gesloten' sector 5. Kwaliteit verenigingen en maneges onder druk 6. Dreigende nood aan goed opgeleide professionals 7. Afwezigheid bij NOC*NSF geregistreerde topsporters van de KNHS 8. Relatief weinig KNHS-leden
Kansen 1. Afbouw agrarische organisaties kansrijk voor paardensector 2. Grensoverschrijdende profilering 3. Groeiend aantal ongeorganiseerde ruiters 4. Paardensport voor toeristisch-recreatieve markt 5. Sociale media voor marketing paardensport 6. Talentidentificatie 7. Sociaal aspect: contact mens-paard	Bedreigingen 1. Ervaring van een risicovolle sport 2. Elitair en 'duur' imago 3. Aanwas ruiters uit agrarische wereld stukt 4. Moeizame evenementensponsoring bedrijfsleven 5. Afname aantal fokkerijen 6. Dreigend tekort paarden en pony's 7. Nieuwe kijk op paardenwelzijn en dreiging dierziektes 8. Concurrentie uit België en Duitsland

Legitimatie inmenging provinciale overheid

Provincies richten zich primair op het ruimtelijk-economisch domein en voeren taken uit op het gebied van ruimtelijke ordening, wonen, milieu, landelijk gebied, verkeer en vervoer en regionale economie. Bemoeienis met de paarden(sport)sector is geen wettelijke taak van een provinciale overheid (Lodders-Elfferich, 2008). Wel is overheidsinterventie op het terrein van de paardensector te legitimeren omdat

investeringen bij kunnen dragen aan het realiseren van doelen op economisch en ruimtelijk vlak, met name in een rurale setting. Ook in andere landen zijn er voorbeelden van overheidsinvesteringen in de paardensector (o.a. Feilmayr & Mann, 1999; Liljenstolpe, 2009; Jouven et al., 2015).

Acties voor een groeistrategie

Ten behoeve van een doorgroei van de paardensector in Limburg worden de onderstaande acties geadviseerd. Per actie is tussen vierkante haakjes beschreven op basis van welke elementen uit de SWOT-analyse het actiepunt is gebaseerd.²⁵

- [S1, S2, Z2, K7] Nastreven van 'paardeninclusief' beleid op grotere schaal op economisch (en ruimtelijk) vlak in Limburgse gemeenten en bij de provincie. Ook ten aanzien van sociaal beleid liggen er kansen voor de paardensector, al is dat nog relatief onontgonnen onderzoeksterrein. Voorbeelden van de sociale waarde zijn verwijzen naar een sociaal netwerk via paardensport, het sportplezier en de bijdrage aan de fysieke en mentale gezondheid. Deze zaken zijn niet makkelijk in euro's of cijfers te duiden, maar tellen wél.
- [S1, S2, S6, Z3] Door het bevorderen van een versoepeling van de regelgeving voor grensoverschrijdende handelstransacties kan de potentie van internationale handel worden gestimuleerd. Deze regelgeving wordt niet regionaal gecoördineerd, wel kan er vanuit Limburg aandacht voor de problematiek worden gevraagd, die naar verwachting ook elders zal spelen. Met name in andere sterke paardenprovincies die grenzen aan het buitenland (Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel).
- [S1, S2, K1] Monitoren van ontwikkelingen in het landelijk gebied en daarbij zicht krijgen op gronden die vrij komen als gevolg van beëindiging van agrarische bedrijven. Daar waar deze ontwikkeling zich voordoet, is het belangrijk zicht te krijgen op de (on)mogelijkheden van de gronden voor de paardensector. Als een nieuwe bestemming een (economische) activiteit voor de paardensector toelaat, naar verwachting zal de aangepaste omgevingswet nieuwe bestemmingen bespoedigen, dient de ruimtelijke kans te worden verbonden met kansrijke initiatieven. Een groeiende paardensector biedt in het landelijk gebied zowel bedreigingen en kansen. Mogelijke bedreigingen zijn de toegankelijkheid van paden en het delen van paden met anderen (wandelaars, mountainbikers) en stank- en stofoverlast. Kansen zijn economische spin-off (toerisme en recreatie), (nieuwe) werkgelegenheid in rurale gebieden en mogelijkheden voor een esthetische impuls voor het gebied (o.a. Elgåker & Wilton, 2008).
- [S1, S2, S6, K2, B8] Nader verkennen van Euregionale samenwerking en gezamenlijke marketing en *branding*. Tevens leren van beoogde alliantiepartners over de grens. Hierbij kan gedacht worden aan succesvolle publiek-private samenwerkingsvormen in Duitsland en de goede voorzieningen en het gunstig fiscaal klimaat in België. Vanuit het gezamenlijk perspectief hoeven de ontwikkelingen in België en Duitsland niet louter te worden beschouwd als concurrerend. Vanuit die optiek vormen ze een welkome bijdrage aan wat de Euregio te bieden heeft. Vanuit een meer brede definitie kunnen ook Brabant, Gelderland (en Overijssel/Twente) tot het samenwerkingsgebied gerekend worden.
- [S1, S2, Z4] Bevorderen van keten- en schakelversterking in de sector. Ketenversterking is het verbeteren van samenwerking, afstemming en kennisuitwisseling tussen deelsectoren van de paardensector (o.a. het proces 'van eicel naar (sport)paard'). Schakelversterking verwijst naar dat

²⁵ S=sterkte, Z=zwakte, K=kans en B=bedreiging. De cijfers verwijzen naar het betreffende (volg)nummer.

proces binnen een deelsector. Het optimaliseren van de eigen bedrijfsvoering, zonder oog voor andere schakels in de keten, is niet kostenefficiënt. Werken aan een betere kennisinfrastructuur draagt daaraan bij. Dit betreft onder andere centralisatie van kennis en expertise en het verspreiden daarvan.

- [S1, S2, S3, S4, S5, Z5] Inzetten op hippisch ondernemerschap bij maneges en verenigingen waarbij er ruimte is voor een reflectie op het eigen verdienmodel. Het ontwikkelen van innovatief aanbod en samenwerking biedt kansen. Er kan gedacht worden aan meer verbinding met nieuwe instroom en het creëren van een 'thuisgevoel'. Meer samenwerking kan bijvoorbeeld door het gebruiken van elkaars faciliteiten, het uitwisselen van expertise in regionale kenniskringen en het samen organiseren van activiteiten. Dit lijkt vooral een kwestie van (meer) wederzijds respect en inspelen op elkaars (on)mogelijkheden. Expertise vanuit het onderwijs inzetten lijkt eveneens kansrijk.
- [S1, S2, S3, S4, S5, Z6, B5, B6] Verbetering aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. Mogelijkheden zijn onder andere het bieden van een grotere rol in het onderwijs voor ondernemers: zij kunnen kennis inbrengen (bijvoorbeeld gastdocentrol) of (mede-)eigenaar worden van een opleidingsprogramma. Te verwachten is dat de verbetering van de brug tussen onderwijs en werk ook bij kan dragen aan een toename van het aantal fokkerijen (waar niet zelden opvolging ontbreekt) en daarmee aan het mogelijke tekort aan paarden en pony's in de toekomst.
- [S1, S2, S3, S4, S5, B7] Paardenwelzijn en het voorkomen van ziekte bij paarden is hoger op de agenda te komen staan waardoor het zaak is tijdig te anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. Stalafmetingen kunnen wijzigen, hetgeen ingrijpende gevolgen voor accommodaties kan hebben. Het voorkomen van dierziektes is gebaat bij aandacht hiervoor in het onderwijs, DNA-onderzoek en een (betere) registratie van eigenaarschap bij verkoop van paarden en pony's.
- [S1, S2, S9, Z7, Z8, K6] Talentidentificatie paardensport en doorstroom naar de topsport. Mede met het oog op topprestaties in de toekomst is het zaak om te streven naar meer talenten die de toppers van morgen zijn. Die uitdaging is extra groot omdat er in Limburg relatief weinig KNHS-leden zijn, waar de competitiegerichte sporters in eerste instantie gezocht dienen te worden. Omdat paard en ruiter een twee-eenheid vormen is ook het voorzien in toppaarden van belang. Middels een investeringsfonds kunnen paarden voor de provincie worden behouden. De mogelijkheden hiervoor verdienen een nadere verkenning.
- [K3, K4, K5, B1, B2, B3] Marketing van de paardensport. In het veranderende paardensportlandschap met meer ongebonden ruiters die minder vaak een agrarische achtergrond hebben dienen aanbieders van paardensport zich (extra) te bezinnen op hun rol. Klantgericht handelen, inzet van social media en technologie zoals apps (met name bij jeugd) en flexibel aanbod ontwikkelen (leasen van paarden en pakketten waarbij je zorg voor het paard kunt uitbesteden) is waar aan gedacht kan worden. Bij bepaalde toeristisch-recreatieve bedrijven kan de drempel verlaagd worden om paardensport aan te bieden (o.a. samenwerking met een manege, transport naar manege). Bij marketing van de paardensport hoort ook het anticiperen op het imago van de sport. Voorbeelden zijn het accentueren van veiligheidsmaatregelen en verlaging van de prijsdrempel bij (proef)lessen en bij toegang tot paardenevenementen (korting op bepaalde dagen). De KNHS kan zich tegen deze achtergrond (meer) de rol van brancheorganisatie aanmeten.
- [S1, S2, S3, S4, S5Z1] Meer zicht krijgen op de kansen voor de paardensector op lokaal niveau. Koplopers Weert, Nuth en Horst aan de Maas zijn sterk ontwikkeld, voor andere gemeenten is veelal niet duidelijk of daar interesse en potentie is. In het streven naar een paardenprovincie is het van belang hier zicht op te krijgen, bijvoorbeeld door middel van onderzoek en het stimuleren van overleg en uitwisseling tussen sterke 'paarden(sport)gemeentes'.
- [S7, S8, B4] Werken naar (groter) topsportevenement. Er is de wens om een hippisch evenement te organiseren dat een nog hogere status heeft dan Jumping Indoor Maastricht nu. Daarvoor lijken er twee paden: *upgrading* van Jumping Indoor Maastricht tot een vijf sterren evenement of het

realiseren van een ander evenement van een grote internationale allure (wereldbekerniveau). Een (nog) aansprekender evenement leidt naar verwachting tot meer bezoekers, meer (live) aandacht op televisie, meer volgers van het evenement via de (social) media en een grotere kans om private (maar ook publieke) sponsors te werven die zich met het evenement willen associëren. Daarnaast zijn middelgrote evenementen gebaat bij een verbetering van de facilitaire dienstverlening en verhoging van de professionaliteit.

In het algemeen is de rol voor de provincie faciliterend waarbij wenselijke randvoorwaarden worden gecreëerd. Daar waar sprake is van vraaggestuurde projecten en de lokale overheid en het bedrijfsleven investeren, is er de overweging om ook provinciale financiële middelen in te leggen. Verder ligt het voor de hand om voort te bouwen op de fundamenten die de afgelopen jaren zijn gelegd (zoals het benutten van De Peelbergen en Limburg Paardensport als sporttakplatform).

Bij behoud van de huidige werkwijze heeft Limburg Paardensport een katalyserende en verbindende rol. Daarbij wordt de paardensector onder de aandacht gebracht bij bedrijven in en buiten de sector en overheden waarbij gezocht wordt naar synergie en samenwerking. Een nauwere samenwerking met de KNHS en de LLTB (vakgroep paardenhouderij) is een verkenning waard.

4.4 Conclusie

Als gevolg van de investeringen in de paardensector in de afgelopen jaren heeft de sector in 2017 een goede positie om verder te werken aan de ambities ten aanzien van de paardensector. Het is nu zaak voort te bouwen op de basis die is gelegd. Dat betekent onder andere uitbouwen en benutten wat is ingezet, zoals het aantrekken van (meer) grote (paarden)evenementen in Grandorse en bij Equestrian Centre De Peelbergen, het *upgraden* van Jumping Indoor Maastricht en het doorontwikkelen van Limburg Paardensport.

Naast de successen waarop de provincie kan bogen, zijn er ook uitdagingen. Deze concentreren zich in belangrijke mate rond onderwijs en de recreatieve beoefening van de paardensport.

5. Conclusie en aanbevelingen

Conclusie

In de afgelopen decennia is de paardensector in veel landen gegroeid. Deze *equestrian revolution* (Mihók, 2016) heeft zich ook in Nederland voorgedaan en is af te lezen aan de ledentalontwikkeling van de KNHS (van 26.000 in 1976 tot 198.000 in 2016) en de economische groei van de paardensector (omzet van 0,5 miljard per jaar in 1991 tot minstens 1,2 miljard per jaar in 2004) (Rijksen & Visser-Riedstra, 2005). Internationaal gooit de Nederlandse paardensector al jaren hoge ogen: Nederlandse ruiters, menners, paarden en fokkers genieten aanzien over de grens en vormen daarmee een aansprekend exportproduct.

Limburg behoort tot de Nederlandse provincies die de paardensector een warm hart toedragen en de provincie steunt de sector omwille van de bijdrage aan de economie en *place marketing*. Sinds 2011 is de focus op de paardensector in Limburg met het Limburgs Paardensportplan in een versnelling gekomen. In dit plan is de integrale visie geschetst van de Provincie Limburg, de LLTB vakgroep paardenhouderij en de KNHS Regio Limburg en organisaties uit de paardensector zelf. Om de voortgang van het Limburgs Paardensportplan en het toewerken naar concrete resultaten te borgen, is in 2014 de Stichting Limburg Paardensport opgericht.

In dit rapport schatten we hoe groot de economische omvang van de sector in Limburg is en hoe die zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. Daarnaast is inzicht verstrekt in de kansen en bedreigingen voor de Limburgse paardensector. De blik is ook op de toekomst gericht: welke investeringen zijn te verwachten, hoe schat de sector de financiële situatie in de toekomst in en welke acties zijn wenselijk om de ambities van de provincie te realiseren? De antwoorden op deze vragen bieden betrouwbare informatie voor toekomstig beleid en dragen daarmee bij aan de verwezenlijking van het doel om dé paardenprovincie van Nederland te worden.

Er zijn naar schatting 1.221 organisaties die geheel of ten dele in de Limburgse paardensector actief zijn. Limburg telt 1.600 kilometer aan ruiter- en menroutes en heeft bijna 14.000 frequente paardensporters, waaronder circa 9.500 KNHS-leden. Twintig KNHS-talenten zijn verbonden aan de Regionale Topsport Organisatie Limburg. Er zijn daar geen sporters met een KNHS-topsportstatus actief, waarmee de positie van Limburg op dit punt relatief zwak is. Twee van de zes Nederlandse KNHS bonds- en talentcoaches van topsportprogramma's wonen in Limburg. Het aantal paarden en pony's in Limburg ligt rond de 33.000.

Jumping Indoor Maastricht, de Internationale Menwedstrijden en de CSI-wedstrijden in Horst aan de Maas zijn de 'etalages van de paardensector'. Deze evenementen trekken tienduizenden bezoekers, zorgen voor internationale media-aandacht en genereren een economische spin-off die in de miljoenen loopt. Ongeveer één op de 25 startpashouders voor KNHS-wedstrijden heeft een buitenlandse nationaliteit (2.080 personen). In vergelijking met andere provincies is dat relatief veel, waaruit het internationale karakter van de Limburgse wedstrijden blijkt. Limburg zet goede stappen in de internationale profilering als paardenprovincie, al lijkt een goede samenwerking binnen de Limburgse sector nog een belangrijke uitdaging. Voor een provincie met de ambitie van Limburg is het zaak om meer met gepaarde inzet aan de ambities van de sector te werken.

De omzet van de Limburgse paardensector in 2016 wordt op 175 miljoen euro geraamd. Uitgaande van een omzet van 137 miljoen euro in de paardensector in Limburg in 2009, is dat een stijging van 28

procent tussen 2009 en 2017. Het bedrijfsresultaat van de Limburgse hippische sector - het verschil tussen de omzet en de kosten - is geschat op circa 12 miljoen euro.

De toegevoegde waarde voor de Limburgse paardensector komt uit op 61 miljoen euro met een bijbehorende betaalde werkgelegenheid van naar schatting 870 FTE (1.100 personen). Naar verwachting wordt de komende vijf jaar 88 miljoen euro door Limburgse organisaties in Limburg geïnvesteerd (18 miljoen euro per jaar). Dit bedrag is exclusief bestedingen van buitenlandse organisaties en van Nederlandse organisaties die nu nog niet in Limburg zijn gevestigd, maar in de toekomst wel. De financiële perspectieven voor de komende vijf jaar zijn voor de sector als geheel gematigd positief.

Aanbevelingen

De uitkomsten van de analyses van bestaande data, de literatuurstudie, de online vragenlijst, de groepsgesprekken en expertinterviews zijn samengevat in een analyse van sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen. Die hebben geleid tot aanbevelingen in de vorm van de onderstaande actiepunten.

- Nastreven van ‘paardeninclusief’ beleid op grotere schaal op economisch, ruimtelijk en sociaal vlak in Limburgse gemeenten en bij de provincie. Dit betekent dat de paardensector in beeld moet zijn bij belangrijke economische, ruimtelijke en sociale vraagstukken. Wat betreft de sport is de mens-dier interactie een bijzonder kenmerk.²⁶ Die mogelijkheden verdienen een nadere verkenning.
- Bevorderen van een versoepeling van de regelgeving voor grensoverschrijdende handelstransacties. Hierdoor kan de potentie van internationale handel worden gestimuleerd.
- Monitoren van ontwikkelingen in het landelijk gebied en daarbij zicht krijgen op gronden die vrij komen als gevolg van beëindiging van agrarische bedrijven. Daar waar deze ontwikkeling zich voordoet, is het belangrijk zicht te krijgen op de (on)mogelijkheden van de gronden voor de paardensector. Als een nieuwe bestemming een (economische) activiteit voor de paardensector toelaat, dient de kans te worden verbonden met veelbelovende initiatieven.
- Nader verkennen van Euregionale samenwerking en gezamenlijke marketing en *branding*. Vanuit een meer brede definitie kunnen ook Brabant, Gelderland (en Overijssel/Twente) tot het samenwerkingsgebied gerekend worden.
- Bevorderen van keten- en schakelversterking in de sector. Ketenversterking is het verbeteren van samenwerking, afstemming en kennisuitwisseling tussen deelsectoren van de paardensector. Schakelversterking verwijst naar dat proces binnen een deelsector.
- Inzetten op hippisch ondernemerschap bij maneges en verenigingen waarbij er ruimte is voor een reflectie op het eigen verdienmodel.
- Verbetering van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt.
- Anticiperen op toegenomen aandacht voor paardenwelzijn en het voorkomen van ziekte bij paarden. Het voorkomen van dierziektes is onder andere gebaat bij DNA-onderzoek en een betere registratie van eigenaarschap bij verkoop van paarden en pony's.
- Talentidentificatie paardensport en doorstroom naar de topsport. Die uitdaging is extra groot omdat er in Limburg relatief weinig KNHS-leden zijn, waar de competitiegerichtere sporters in eerste instantie gezocht dienen te worden. Omdat paard en ruiter een twee-eenheid vormen, is ook het voorzien in toppaarden voor de (top)sport van belang.

²⁶ Zoals Crossman (2010) pakkend Winston Churchill (voormalige Brits premier) citeert: *There is something about the outside of the horse that is good for the inside of a man.*

- Marketing van de paardensport. Klantgericht handelen, wat onder andere betekent dat ingespeeld dient te worden op het feit dat er minder instroom is van personen met ervaring en gevoel voor paarden vanuit de agrarische sector. Daarnaast kan worden gedacht aan de inzet van social media en technologie zoals apps en het ontwikkelen van flexibel aanbod. De KNHS kan zich tegen deze achtergrond (meer) de rol van brancheorganisatie aanmeten.
- Meer zicht krijgen op de kansen voor de paardensector op lokaal niveau. Koplopers Weert, Nuth en Horst aan de Maas zijn sterk ontwikkeld, voor andere gemeenten is veelal niet duidelijk of daar interesse en potentie is.
- Werken naar (groter) topsportevenement. Er is de wens om een hippisch evenement te organiseren dat een nog hogere status heeft dan Jumping Indoor Maastricht nu. Daarvoor lijken er twee paden: *upgrading* van Jumping Indoor Maastricht tot een vijf sterren evenement of het realiseren van een ander evenement van een grote internationale allure. Een aansprekender evenement leidt naar verwachting tot meer bezoekers, meer (live) aandacht op televisie, meer volgers van het evenement via de media en een grotere kans om sponsors te werven.

Het ligt voor de hand om voort te bouwen op de fundamenten die de afgelopen jaren zijn gelegd. In welke mate dat vanuit de provincie in de toekomst mogelijk zal zijn, zal samenhangen met het beleid dat na de Provinciale statenverkiezingen in 2019 wordt gevormd. Vraag is of het idee van kernsporten blijft gehandhaafd en zo ja, of de paarden(sport)sector dan weer in aanmerking komt. Bij de provincie Brabant is het idee van kern- of speerpuntsporten dat er tot 2016 was, na 2016 losgelaten (Provincie Noord-Brabant, 2016). De paardensport is in Brabant momenteel geen kernsport meer. Dat betekent niet dat de paardensector geen steun meer mag verwachten, maar wel dat er meer concurrentie om provinciale steun is met andere sporten of sectoren. Anderzijds zijn er provincies die de focus op kernsporten nog wel gehandhaafd hebben. De provincie Gelderland hanteert nog wel kernsporten, waaronder de paardensport (Provincie Gelderland, 2016). De informatie in dit rapport beoogt bij te dragen aan het vergaren van objectieve kennis over de Limburgse paardensector die gebruikt kan worden om uit te leggen hoe groot de sector is, waar zij voor staat en waar kansen voor de toekomst liggen.

Literatuur

- Boer, W.I.J. de (2013). *CAI Beekbergen 2013. Economische impact en bezoekersprofiel*. Arnhem/Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN).
- Boer, W. de & Hover., P. (2017). *Prognose economische impact Jumping Indoor Maastricht 2017*. Arnhem: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.
- Bottenburg, M. van, Brinkhof, S., Elling, A., Hover, P. & Romijn, D. (2012). *De maatschappelijke betekenis van topsport. Literatuurstudie in opdracht van het Ministerie van VWS*. Nieuwegein/Utrecht: Arko Sports Media/Universiteit Utrecht en Mulier Instituut.
- Broeren, I.M.T. (2009). *"Dressuurmutsen, poedelshows en pissenichten". Een sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de ondervertegenwoordiging van mannen binnen de Nederlandse dressuursport*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2015). *De Nederlandse sporteconomie. De bijdrage van sport aan de Nederlandse economie in 2006-2012*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
- Corbally, A.F. & Fahey, A.G. (2017). *The Contribution of the Sport Horse Industry to the Irish Economy 2017*. Dublin: University College Dublin.
- Crossman, K. (2010). *The organisational landscape of the English horse industry: a contrast with Sweden and The Netherlands*. Exeter: University of Exeter.
- De Bosscher, V. & De Rycke, J. (2015). Topsportsucces en breedtesport: gaan ze hand in hand? *Sport & Strategie*, nr. 1, maart 2015, jaargang 2, pp. 31-33. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Dijk, B., Slender, H., Wolde, L. ten, Boer, W. de, Gerritsen, E., & Wetering, K.H.J. van de (2015). *Economische betekenis en potentie van de hippische sector in Drenthe*. Amersfoort/Groningen: BMC Advies/Hanzehogeschool Groningen.
- Elg aker, H. & Wilton, B.L. (2008). Horse farms as a factor for development and innovation in the urbanrural fringe with examples from Europe and Northern America. In H.W. Tanvig (Red.), *Innovation Systems and Rural Development* (pp. 43-55). H rsholm: Forest & Landscape Denmark, University of Copenhagen.
- Ernes, W. & Rensen, J. (2010). *Limburg, d  paardensportprovincie. Versterking van de Limburgse paarden(sport)sector door samenwerking*. Maastricht: provincie Limburg.
- FEI (2017). *FEI calendar search*. Geraadpleegd op woensdag 14 juni 2017 van <https://data.fei.org/Calendar/Search.aspx>
- Feilmayr, W. & Mann, A. (1999). Conference Paper Economic Effects of Equestrian Sports The Case of the Province of Lower Austria. *39th Congress of the European Regional Science Association: "Regional Cohesion and Competitiveness in 21st Century Europe"*, August 23 - 27, 1999, Dublin, Ierland.

Groot, I. de, Henningsen, R. & Kassels, J. (2011). *EK Dressuur Rotterdam 2011. Economische impact*. Rotterdam/Epse: Hogeschool Rotterdam/Meerwaarde Community Building.

HAS Hogeschool (2014). *Onderzoek naar gewenste vaardigheden en competenties Instructeur en medewerker paardensport/-houderij. Aanbevelingen voor het goed opleiden van instructeur/paardentrainer/medewerker paardensport/-houderij*. Den Bosch: HAS Hogeschool.

HAS Hogeschool (2016). *Hippische Monitor 2016*. Den Bosch: HAS Hogeschool.

HAS Hogeschool (2017). *Hippische Monitor 2017*. Den Bosch: HAS Hogeschool.

Hoogeveen, M.W. & Van Calker, K.J (2007). *Verkenning paardenhouderij in Twente en de Achterhoek*. Den Haag: LEI.

Hoogeveen, M.W. & Roest, A.E. (2009). *De paardensector in Limburg en Zuidoost-Brabant. Verkenning van organisaties en innovaties*. Den Haag: LEI Wageningen UR.

Hover, P., Straatmeijer, J., Breedveld, K. & Cevaai, A. (2014). *Sportevenementen in Nederland. Over sportevenementen en hun maatschappelijke betekenis*. Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Janssen, L. & Kock, J. (2014). *Outdoor Gelderland 2014. Economische impact en bezoekersprofiel*. Arnhem/Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN).

Jouven, M., Vial, C., & Fleurance, G. (2015). Horses and rangelands: perspectives in Europe based on a French case study, *Grass and Forage Science*, 71, pp. 178-194. John Wiley & Sons Ltd.

KNHS (2015). *Nederland Paardenland*. Ermelo: KNHS.

KNHS (z.d.). *Meerjarenbeleidskader 2011 - 2016. De paardensporter centraal*. Ermelo: KNHS.

Liljenstolpe, C (2009). *Horses in Europe*. Uppsala: Swedisch University of Agricultural Sciences.

Lodders-Elfferich, P.C. (2008). *Ruimte, Regie en Rekenschap. Rapport van de Gemengde commissie decentralisatievoorstellen provincies*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Mihók, Z. (2016). *Economic analysis of the horse sector and relevant topics for its sustainable development in the Equestrian Revolution*. Veszprém: University of Pannonia.

PRC (2008). *De paardensector als economische en maatschappelijke actor in Vlaanderen. Een analyse van het economisch en sociaal-maatschappelijk profiel en belang van de Vlaamse paardenhouderij. Presentatie dialoogdag*. Antwerpen: PRC.

Provincie Gelderland (2016). *Met sporthalen we het beste uit Gelderland! Gelderland Sport! 2016-2019*. Arnhem: Provincie Gelderland.

Provincie Limburg (2010). *Met sprongen vooruit! Toekomstvisie voor de Limburgse Paardensport*. Maastricht: provincie Limburg.

Provincie Noord-Brabant (2016). *“Brabant beweegt”. Sportagenda 2016-2019*. Den Bosch: Provincie Noord-Brabant.

Rensen, J. (z.d.). *Kernsportplan Paardensport Gelderland 2013-2016*. Arnhem: provincie Gelderland.

Rijksen, C. & Visser-Riedstra, E.K. (2005). *Inventarisatie Paardenhouderij*. Lelystad: Animal Sciences Group/Wageningen UR.

Roest, A. & Wielen, P. van der (2012). *Hippisch onderwijs in 2028. Een wenkend perspectief*. Wageningen: LEI Wageningen UR.

Rust, A. (2011). *Kernsportplan Hippische Sporten 2011-2016 in Provincie Noord-Brabant*. Den Bosch: provincie Noord-Brabant.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2016). *Bouwstenen van Bedrijvenbeleid. Hoofdstuk: Topsectoren*. Den Haag: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Schendel, A. van, Hover, P. & Bakker, S. (2013). *Factsheet Indoor Brabant 2013*. Breda/Utrecht: NHTV/Mulier Instituut.

Wicker, P., Breuer, C. & Pawlowski, T. (2010). Are sports club members big spenders? Findings from sport specific analyses in Germany. *Sport Management Review*, 13, pp. 214-224. Elsevier.

ZKA (2012). *Samenvatting Paardensportonderzoek 2011. Profiel, gedrag en behoeften Nederlandse paardensporters, ex-paardensporters en geïnteresseerden in de paardensport*. Breda: ZKA Consultants & Planners.

ZLTO, HAS & FNRS (2012). *Professionele passie voor paarden. De ondernemer maakt het verschil. Ondernemersmonitor 2012*. 's-Hertogenbosch/Ermelo: ZLTO/Hogeschool HAS Den Bosch/FNRS.

Bijlage 1 Specificaties online onderzoek

Opzet

- Doelgroep: Limburgse organisaties die (deels) actief zijn in de paardensector (als zodanig geworven via e-mailuitnodigingen, persoonlijke mondelinge uitnodigingen, Twitter en Facebook).
- Methode: online vragenlijst.
- Benadering respondenten: per e-mail (emailadressen verkregen van (partners van) Limburg Paardensport en vanuit het provinciale LISA-bestand)(> 4.000 e-mails zijn verzonden), via mondelinge verzoeken (o.a. Limburg Paardensport) en oproepen via nieuwsbrieven (o.a. LLTB) en sociale media (Facebook, Twitter).
- Periode dataverzameling: juni 2017 - augustus 2017.

Respons

Er zijn 308 complete enquêtes en 294 deels ingevulde enquêtes (tezamen n=602) gerealiseerd (tabel b1.1).

Tabel b1.1 Respons naar deelsector en aandeel van aantal organisaties in betreffende categorie in het LISA-register, in absolute aantallen en procenten

	Steekproef
Fokken en houden van paarden	62
Paardensport en maneges	155
Veterinaire dienstverlening	19
Recreatie en toerisme	108
Onderwijs	15
Groothandel	5
Winkels	12
Toeleveranciers en dienstverlening	65
Overig	161
Totaal	602

- Responsverdeling naar regio: uit Noord-Limburg (o.a. Venlo, Venray), Midden-Limburg (o.a. Weert, Roermond) en Zuid-Limburg (o.a. Maastricht, Valkenburg) respectievelijk 39 procent, 32 procent en 42 procent.

Bijlage 2 Geraadpleegde experts

Geïnterviewde experts

In alfabetische volgorde op basis van achternaam:

1. Joep Bartels - Oprichter - Academy Bartels;
2. Haike Blaauw - Directeur - FNRS;
3. Jan Janssen - Voorzitter - Stichting Limburg Paardensport;
4. Frank Kemperman - Voorzitter - CHIO Aken;
5. Sander Kleikers - Programmamaker - L1;
6. Geert Ruigrok - Directeur - Topsport Limburg;
7. Bert Rutten - Eigenaar - Dressuurstal Rutten;
8. Dirk van Santvoort - Directeur - Van Santvoort Makelaars;
9. Leon Thijssen - Eigenaar - Stal Thijssen;
10. Jan Cees Vogelaar - Voorzitter - Sectorraad Paarden;
11. Geert van Wijlick - Voorzitter - KNHS Regio Limburg.

Groepsgesprek op 29 augustus 2017 (locatie: Equestrian Centre De Peelbergen)

In alfabetische volgorde op basis van achternaam:

1. Gijs Bartels - Bartels Academy;
 2. Sanne van Mullekom - FNRS, Ruitersportcentrum Seurenheide;
 3. Adrie van Oerle - Aelmans Adviesgroep;
 4. Jack Opgenoord - Huis voor de Sport Limburg;
 5. Frans Schatorjé - CITAVARDE College Roermond;
 6. Herman Vrehen - Natuur en Landschap, Werkbank BV;
 7. Twan Vullers - Animal Embryo Centre;
 8. Marco Zeekaf - Equestrian Centre de Peelbergen;
- Remco Hoekman - Mulier Instituut;
 - Marieke Reitsma - Mulier Instituut.

Groepsgesprek op 5 september 2017 (locatie: Equestrian Centre De Peelbergen)

In alfabetische volgorde op basis van achternaam:

1. Paul Driessen - Wethouder gemeente Horst aan de Maas;
 2. Henk Ebberts - Ebberts Horses;
 3. Ivo Janssen - Gemeente Nuth;
 4. Ilse Lenders - Stichting Leisure Port;
 5. Charlotte Leurs - Equidrôme;
 6. Rudy Tegels - Provinciale Staten;
 7. Désiree Schmalschläger - Burgemeester gemeente Nuth;
 8. Cissy Schuring - Limburg Paardensport;
- Willem de Boer - Hogeschool Arnhem Nijmegen;
 - Marieke Reitsma - Mulier Instituut.

Bijlage 3 Organisaties actief in paardensector

Tabel b3.1 Limburgse organisaties die (mogelijk) actief zijn in paardensector, in absolute aantallen (deel 1 van 2)

Bedrijfstype	Aantal
Fokken en houden van paarden	526
Akker- en/of tuinbouw in combinatie met het fokken en houden van dieren	396
Fokken en houden van paarden en ezels	130
Paardensport en maneges	349
Paardensport en maneges	192
Organiseren van sportevenementen	68
Overige sportaccommodaties	49
Overige binnensport en omnisport	25
Beroepssportlieden	15
Veterinaire dienstverlening	196
Veterinaire dienstverlening	196
Recreatie en toerisme	1.541
Hotels e.d.	546
Verhuur van vakantiehuisjes en appartementen, jeugdherbergen en kampen	223
Circus en variété	217
Kampeertreinen	206
Reisbemiddeling	188
Reisorganisatoren	77
Pret- en themaparken	38
Overige logiesverstrekking	34
Dieren- en plantentuinen, kinderboerderijen	12
Onderwijs	681
Overig sport- en recreatieonderwijs	679
Middelbaar beroepsonderwijs	2
Groothandels	153
Groothandel in sportartikelen (geen watersport)	72
Groothandel in levend vee	61
Groothandel in meng- en krachtvoeder	8
Groothandel in veevoeder (geen ruw-, meng- en krachtvoeder)	8
Groothandel in hooi, stro en ruwvoeder	3
Groothandel in huiden en vellen	1

Bron: LISA vestigingenregister van provincie Limburg, bewerking Mulier Instituut

Tabel b3.1 Limburgse organisaties die (mogelijk) actief zijn in paardensector, in absolute aantallen (deel 2 van 2)

Bedrijfstype	Aantal
Winkels	209
Winkels in dieren, dierbenodigdheden en hengelsportartikelen	106
Winkels in sportartikelen (geen watersport)	103
Toeleveranciers en dienstverlening	8.740
Algemene burgerlijke en utiliteitsbouw	2.825
Overige paramedische praktijken (geen fysiotherapie of psychologie) en alternatieve genezers	2.606
Landschapsverzorging	580
Overige specialistische zakelijke dienstverlening	529
Advocatenkantoren	339
Dienstverlening voor de akker- en/of tuinbouw	332
Rechtskundige adviesbureaus	320
Uitzendbureaus	285
Arbeidsbemiddeling	285
Dienstverlening voor het fokken en houden van dieren	179
Financiële instellingen (geen verzekeringen en pensioenfondsen)	170
Dienstverlening voor vervoer over land	155
Wasserijen en linnenverhuur	51
Overig natuurwetenschappelijk speur- en ontwikkelingswerk (niet biotechnologisch)	17
Verzekeringen (geen herverzekering)	17
Vervaardiging van veevoeders	15
Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	12
Bedrijfs- en werkgeversorganisaties	11
Biotechnologisch speur- en ontwikkelingswerk op het gebied van agrarische producten en processen	11
Beroepsorganisaties	1
Overig	1.069
Productie en distributie van films en televisieprogramma's; maken en uitgeven van geluidsopnamen	471
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	230
Winkels in vlees en vleeswaren	173
Uitgeverijen	143
Vervaardiging van koffers, tassen e.d. en van zadel- en tuigmakerswerk	25
Vleesverwerking (niet tot maaltijden)	12
Slachterijen (geen pluimvee-)	5
Loterijen en kansspelen (geen amusementsautomaten)	4
Veilingen van landbouw-, tuinbouw- en visserijproducten	3
Vervaardiging van borstelwaren	3
Totaal	13.464

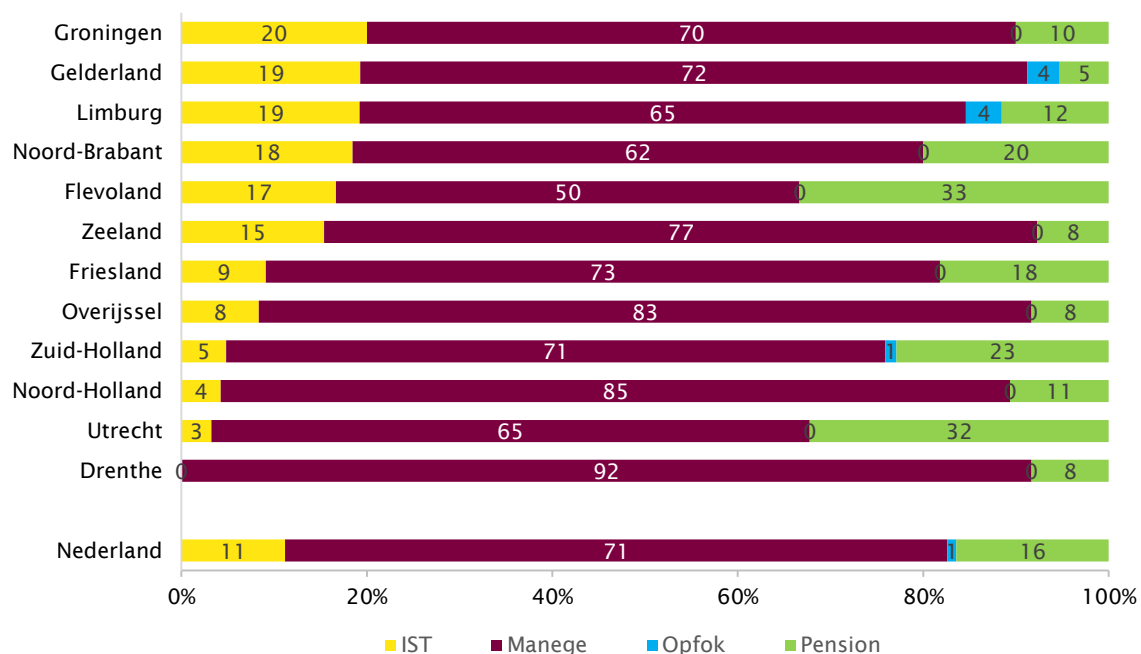
Bron: LISA vestigingenregister van provincie Limburg, bewerking Mulier Instituut

Tabel b3.2 Naar een schatting van het aantal organisaties in de Limburgse paardensector

		Schatting Aantal organisaties (deels) actief in paardensector	Bedrijven in LISA- register	Bedrijven in steekproef	Opmerkingen bij schatting
Sport en houderij	Fokken en houden van paarden	170	526	62	"Fokken en houden van paarden en ezels" (130 bedrijven) allemaal meegeteld + 10 % van "Akker- en/of tuinbouw in combinatie met het fokken en houden van dieren" (396 bedrijven). Redenatie 10%: respons van alle bedrijven in categorie 1 ("Fokken en houden van paarden") die zeer betrokken is, is 12%, naar beneden naar 10% bijgesteld.
Sport en houderij	Paardensport en maneges	208	349	155	"Paardensport en maneges" (192 bedrijven) 100% meegeteld + 10 % van de andere bedrijven. Redenatie 10%: respons van alle bedrijven in categorie 1 ("Fokken en houden van paarden") die zeer betrokken is, is 12%, naar beneden naar 10% bijgesteld.
Toeleveranciers en dienstverlening	Veterinaire dienstverlening	54	196	19	38 erkende artsen in Limburg 100% meegeteld (bron: http://www.stichtingpaard.nl/Erkende-Keuringsdierenarts-Paard) + 10% van de rest. Redenatie 10%: respons van alle bedrijven in categorie 1 ("Fokken en houden van paarden") die zeer betrokken is, is 12%, naar beneden naar 10% bijgesteld. Ter info: in Nederland zijn ruim 4.400 dierenartsen werkzaam, zie http://fdn.nl/wp-content/uploads/A-10-Feiten-en-cijfers-gezelschapsdierensector-2015.pdf .
Toeleveranciers en dienstverlening	Groothandel	15	153	5	10% aangehouden. Redenatie 10%: respons van alle bedrijven in categorie 1 ("Fokken en houden van paarden") die zeer betrokken is, is 12%, naar beneden naar 10% bijgesteld.
Toeleveranciers en dienstverlening	Winkels	37	209	12	7% van Nederlanders woont in Limburg en volgens HAS Hogeschool (2016) zijn er 530 ruitersportwinkels in Nederland: 7% x 530 = 37. Wat elders wordt gekocht, wordt buiten beschouwing gelaten (o.a. bij modezaken als H&M, Zara onbekend wat voor sport gebruikt wordt).
Toeleveranciers en dienstverlening	Toeleveranciers en dienstverlening	350	8.740	65	Expertschatting: 4% aangehouden.
Recreatie en toerisme	Recreatie en toerisme	154	1.541	108	10% aangehouden. Redenatie 10%: respons van alle bedrijven in categorie 1 ("Fokken en houden van paarden") die zeer betrokken is, is 12%, naar beneden naar 10% bijgesteld.
Onderwijs	Onderwijs	20	681	15	Expertinschatting (o.a. CITAVERDE van belang, daarnaast commercieel aanbod (deels) voor paarden).
Overig	Overig	214	1.069	161	Expertschatting: 20% aangehouden.
	Totaal	1.221	13.464	602	

Bijlage 4 FNRS-leden naar type organisatie en provincie

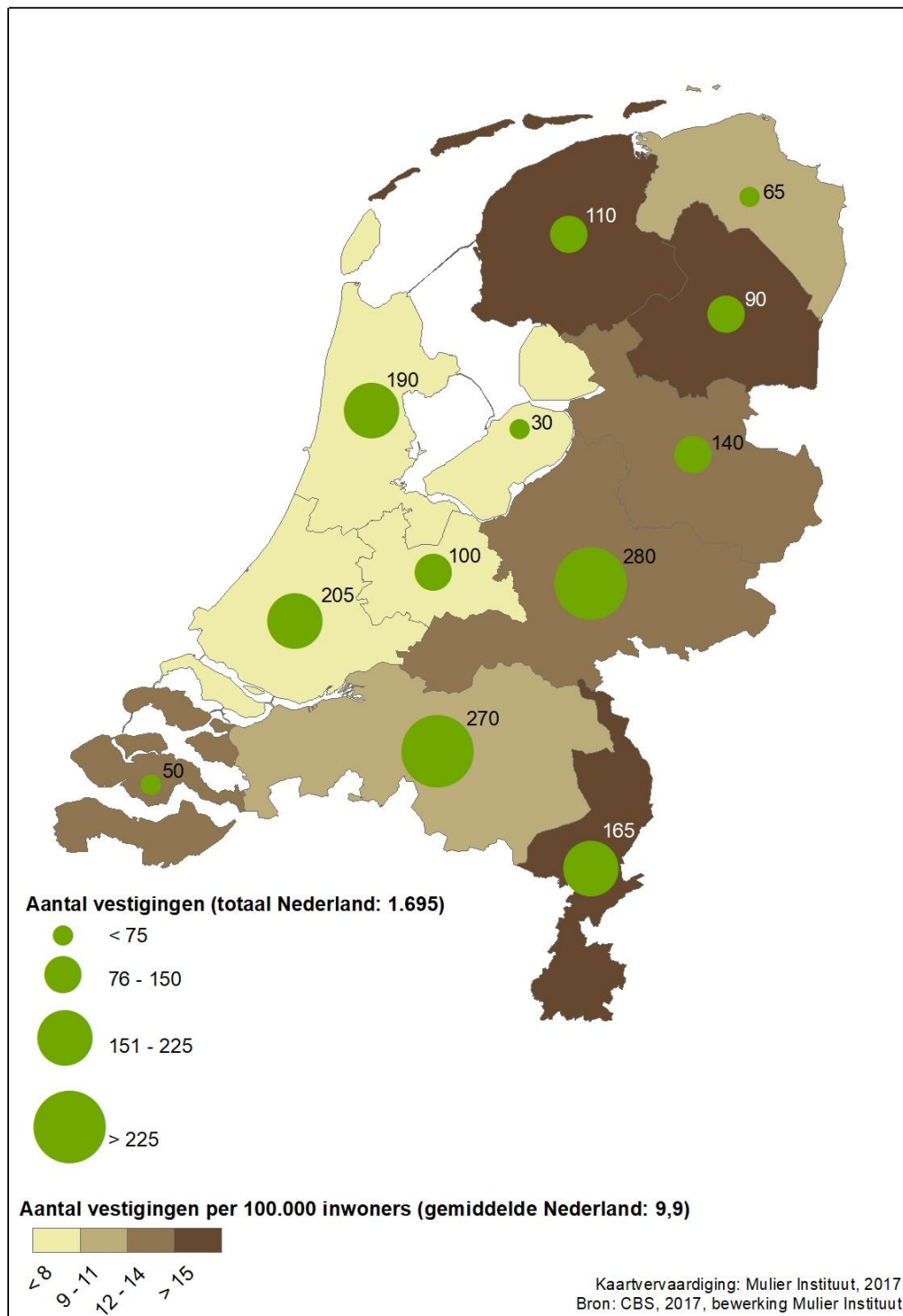
Figuur b4.1 Leden FNRS in 2017 naar type organisatie en provincie, in procenten

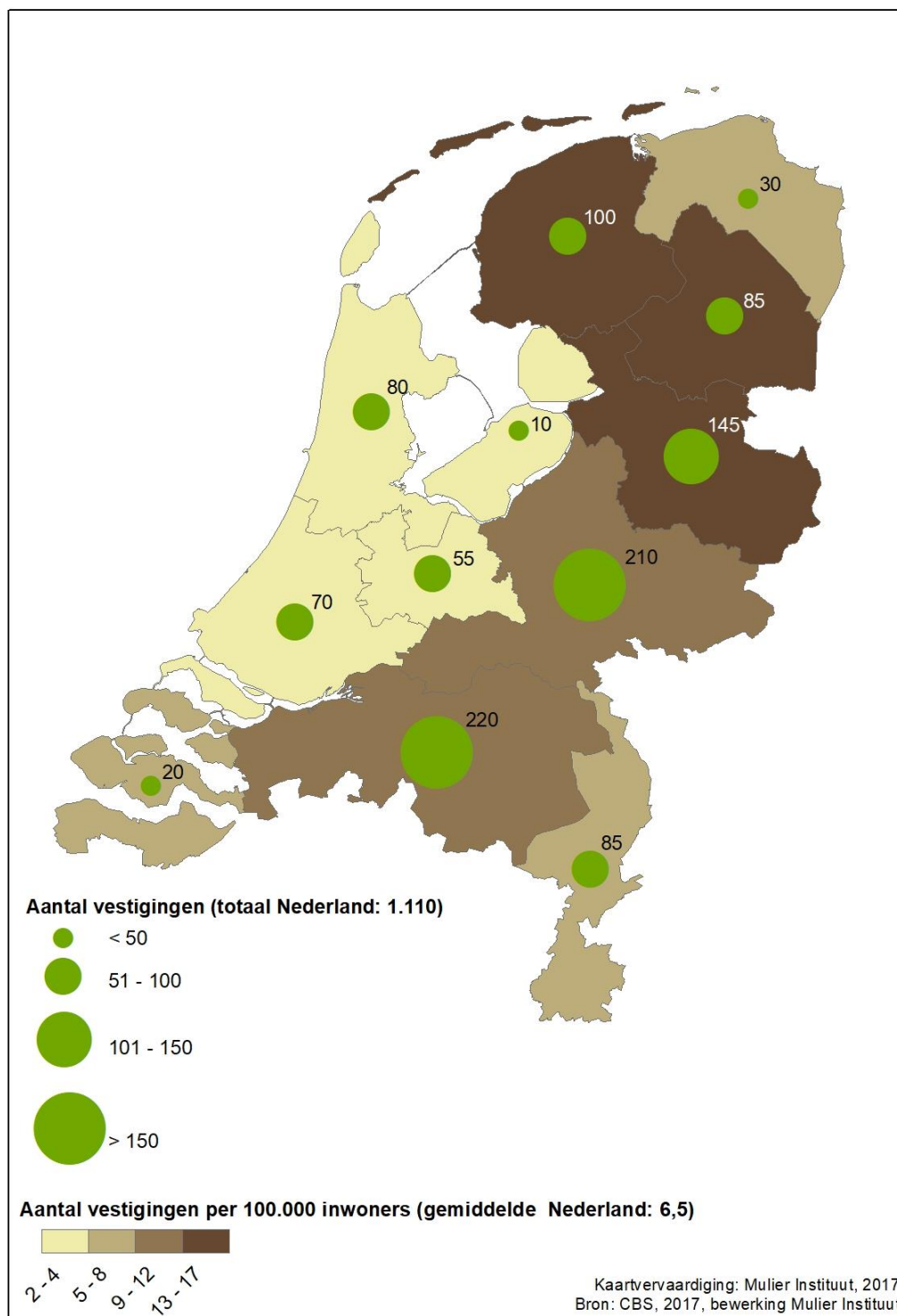
Bron: FNRS (2017), bewerking Mulier Instituut

Bijlage 5 Kaartmateriaal

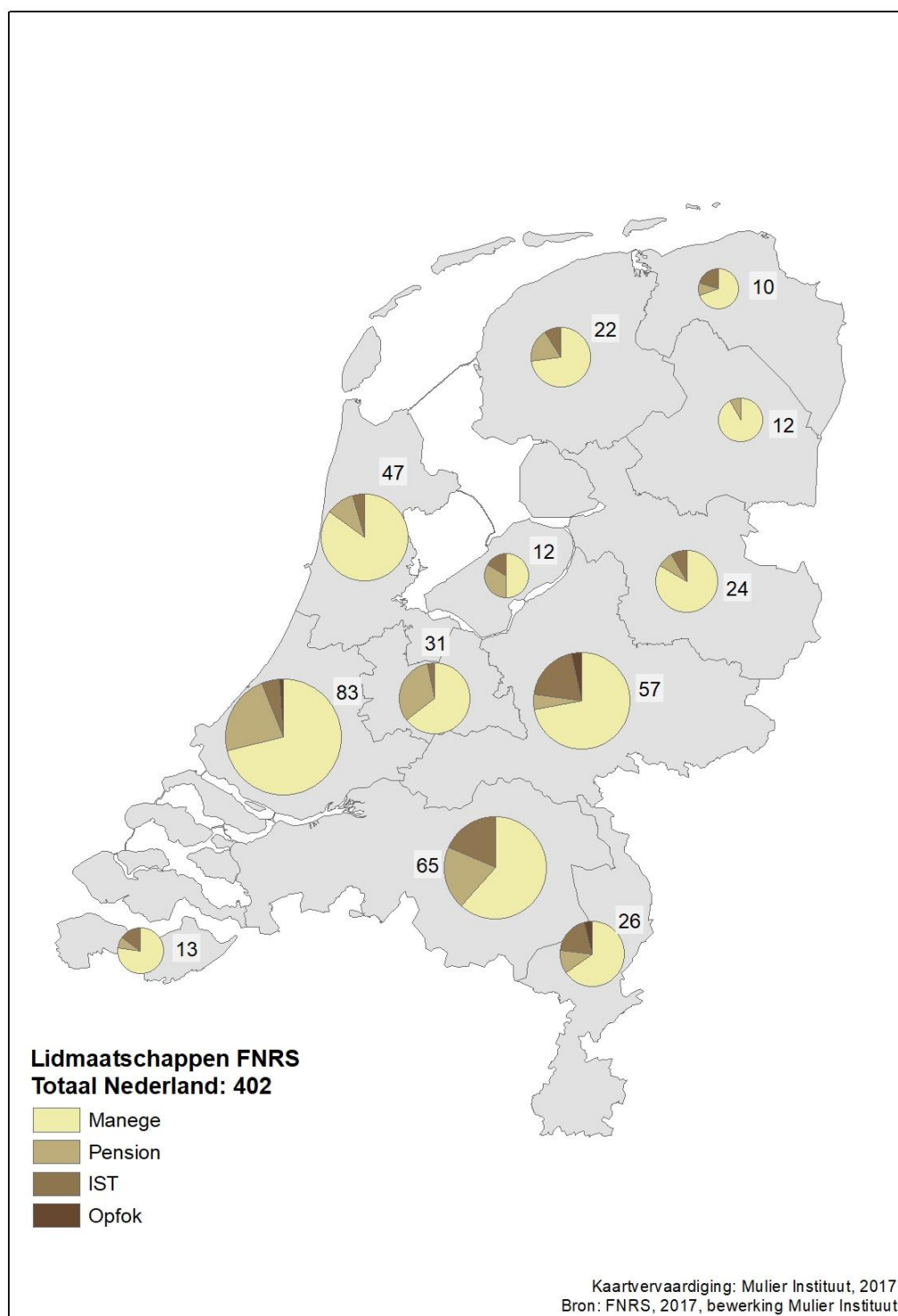
Kaart b5.1 Vestigingen van organisaties categorie paardensport en maneges (SBI 93125) in 2017, in absolute aantallen

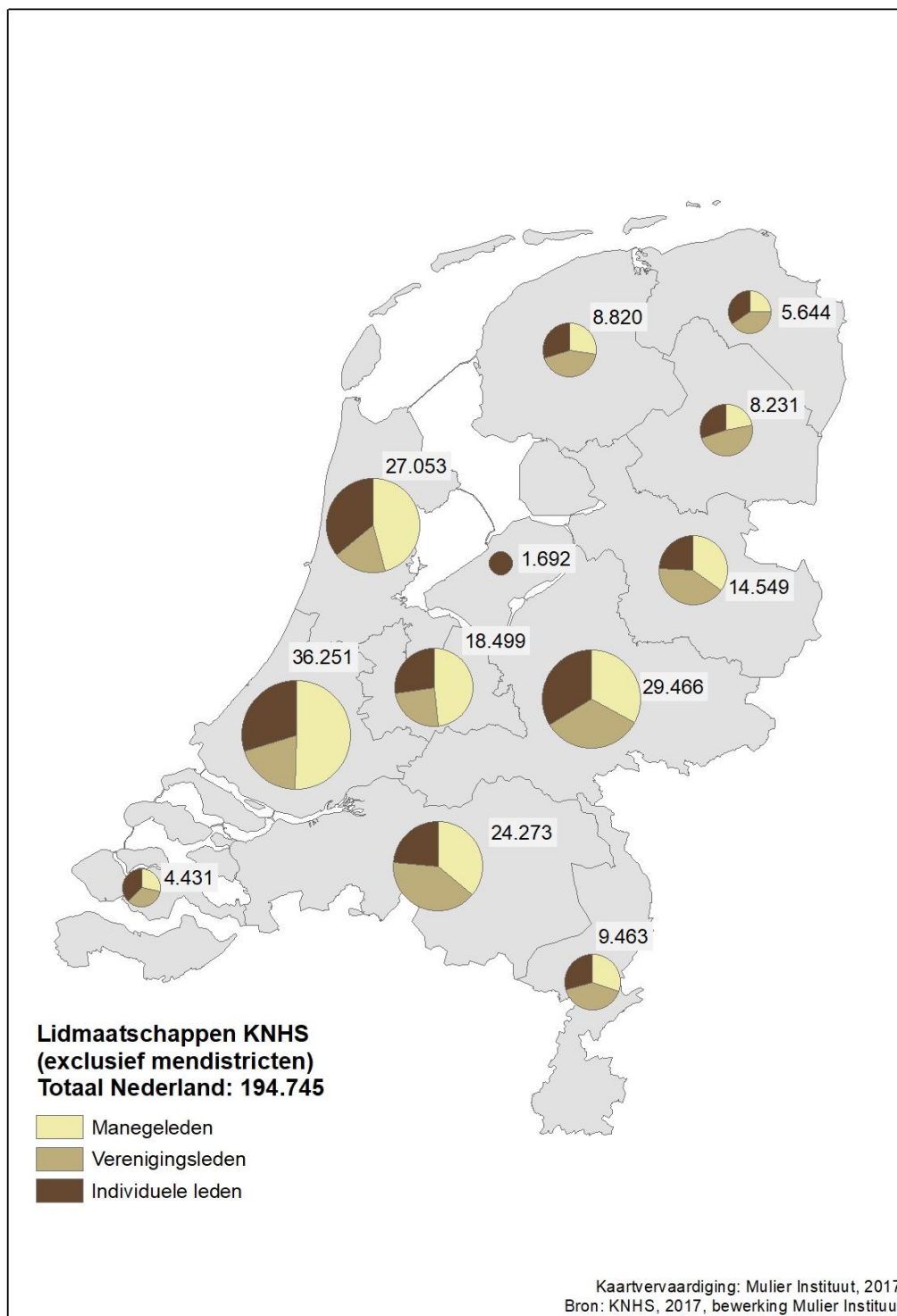
Kaart b5.2 Vestigingen van organisaties categorie paardenfokkerij (SBI 0143) in 2017, in absolute aantallen

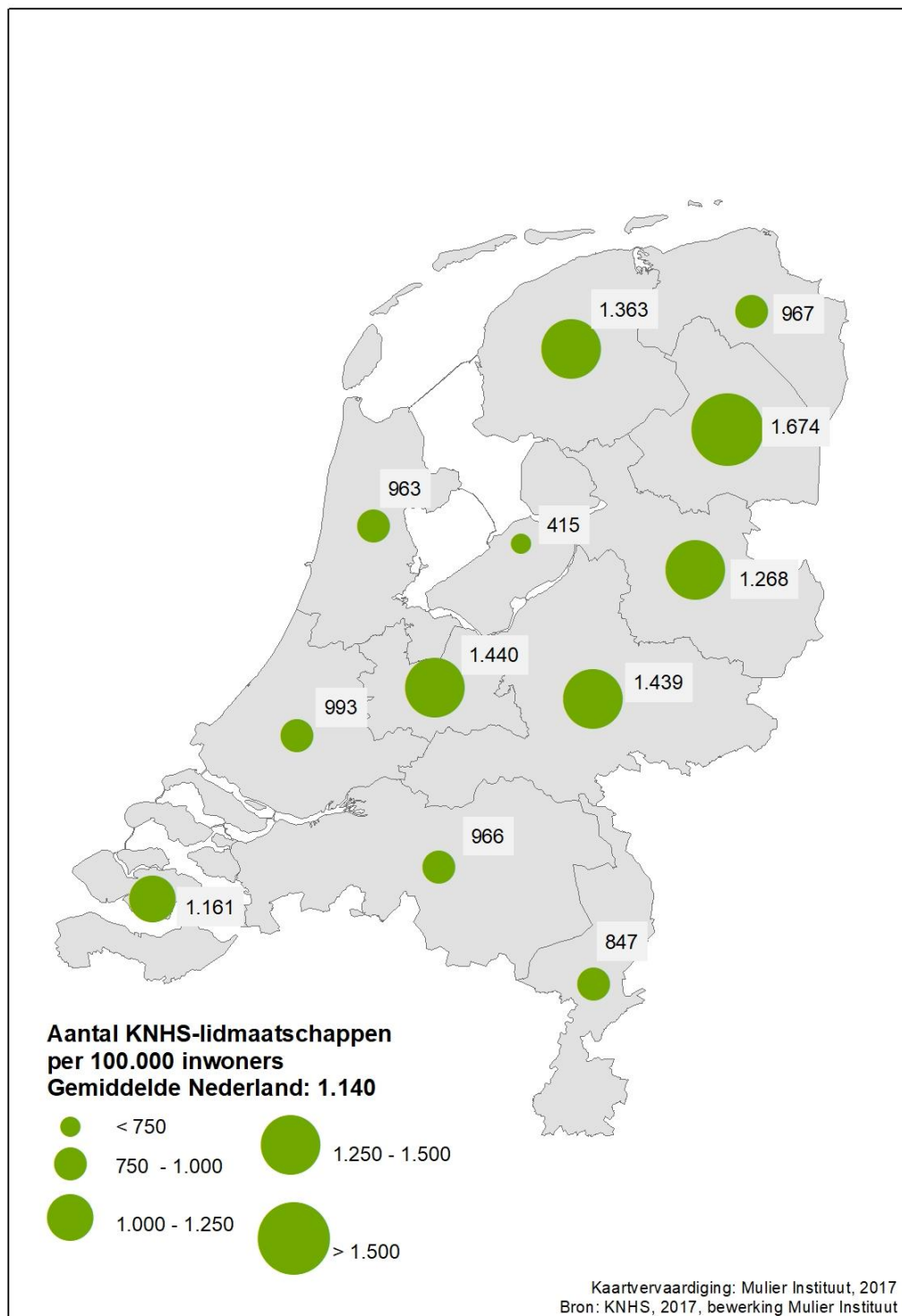
Kaart b5.3 Leden FNRS in 2017 naar type organisatie en provincie, in absolute aantallen

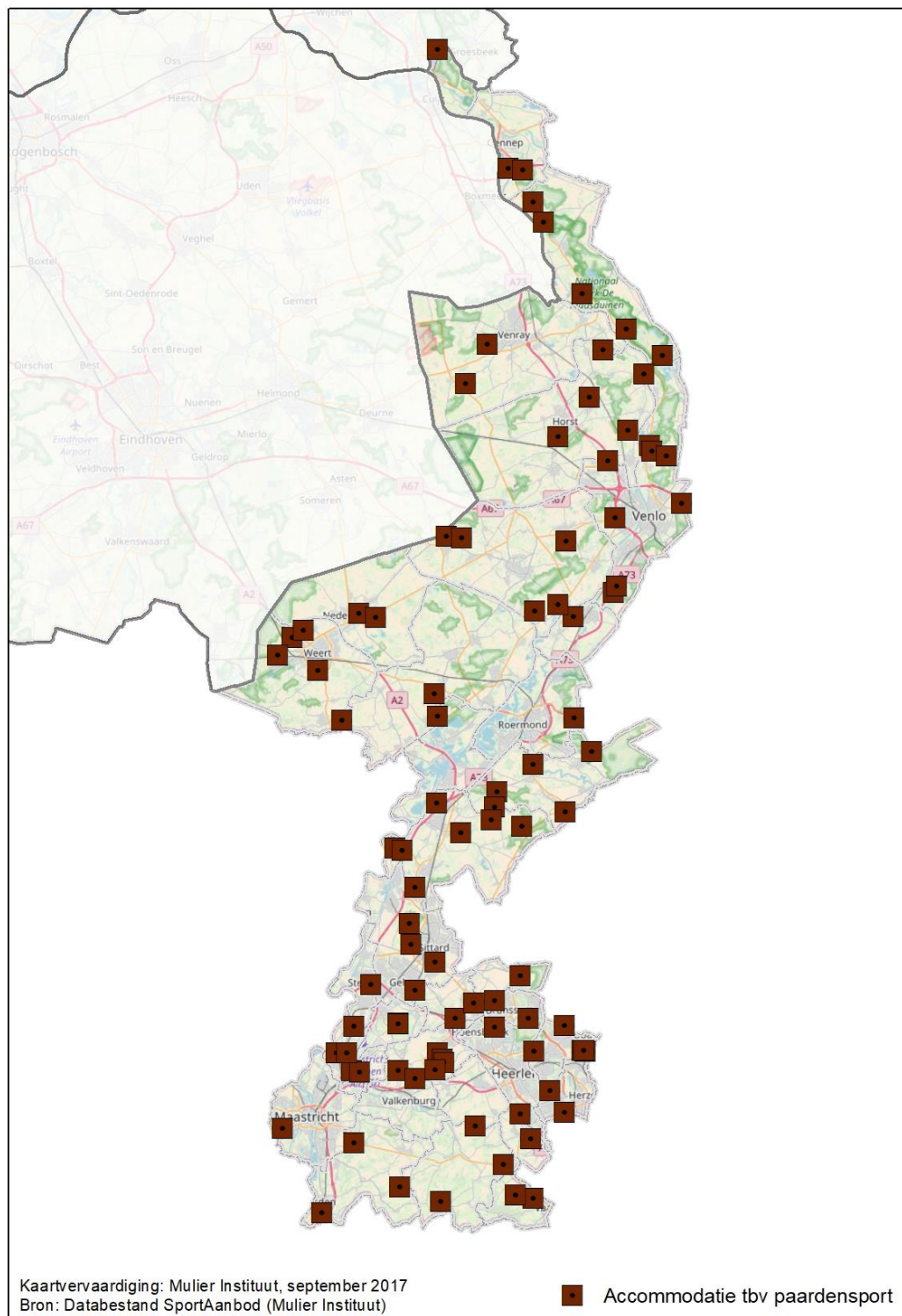
Kaart b5.4 Leden KNHS (exclusief verenigingsleden en manegeleden die per mendistrict zijn ingedeeld) in 2016 naar provincie, in procenten

Kaart b5.5 Leden KNHS (exclusief verenigingsleden en manegeleden die per mendistrict zijn ingedeeld) in 2016 naar provincie, in absolute aantallen

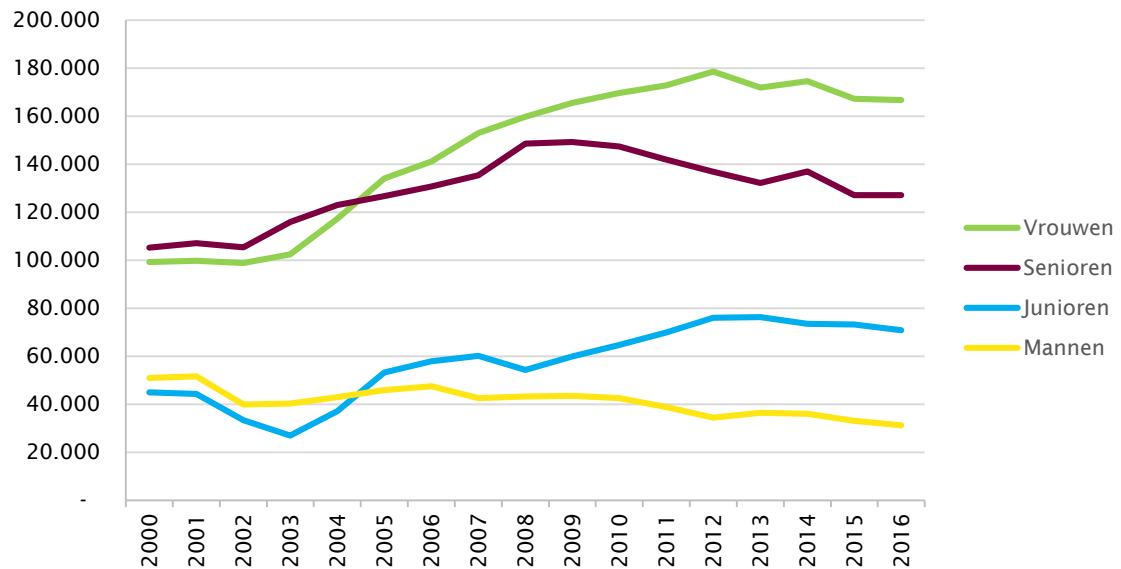

Kaart b5.6 Hippische accommodaties in Limburg (maneges, IST, pensions, opfok), in absolute aantallen

Bijlage 6 Lidmaatschappen KNHS 2000–2016

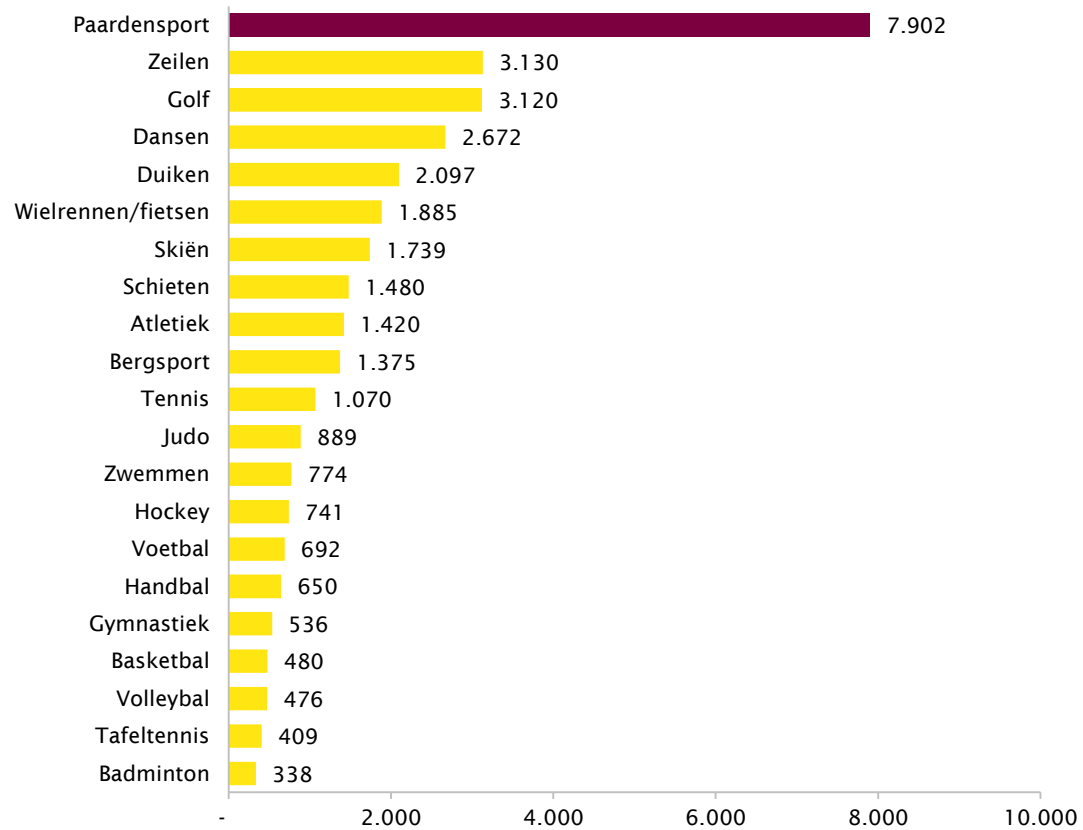
Figuur b6.1 Lidmaatschappen KNHS 2000–2016 naar sekse en leeftijd, in absolute aantallen

Bron: NOC*NSF ledentallen (2017), bewerking Mulier Instituut

Bijlage 7 Uitgaven aan georganiseerde paardensport

Figuur b7.1 Geschatte sportuitgaven voor deelname in clubverband per volwassen persoon per jaar in Duitsland, in euro's

Bron: Wicker et al. (2010), bewerking Mulier Instituut

Bijlage 8 Citaten kansen en bedreigingen

Wat zijn volgens u de belangrijkste kansen voor de ontwikkeling van uw organisatie – voor wat betreft het hippische gedeelte – de komende vijf jaar?

- AANKOOP GROND EN BEDRIJFSGEBOUWEN
- AANSLUITING VINDEN BIJ DE ONGEBONDEN SPORTER, HET VINDEN VAN ANDERE BRONNEN VAN INKOMSTEN.
- AANTREKKEN PAARDENHANDEL
- AANTREKKEN VAN DE MARKT DOOR VERBETERING IN ECONOMIE
- AFNAME AANTAL LEDEN ICM STIJGEND KOSTENNIVEAU. VOOR DE OVERBLIJVENDE LEDEN ZAL HET STEEDS DUURDER WORDEN.
- ALGEMENE ONTWIKKELING VAN DE ECONOMIE, KOERSONTWIKKELING USD/EUR, UITBREIDING VAN HET AANTAL ACCOMMODATIES
- ALS ER IN EN OM WEERT MEER ORGANISATIES ZICH BEZIG HOUDEN MET DE PAARDEN SPORT KAN O.A. HET AANTAL OVERNACHTINGEN TOE NEMEN.
- ALS GEVOLG VAN DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELINGEN MINDER JEUGD EN RIJDENDE LEDEN
- ALS WE HET NIEUWE NATUURGEBIED OOIJEN WANSUM Zouden MOGEN BEHEREN MET PAARDEN.
- AZIATISCHE MARKT
- BEDRIJFSVERPLAATSING
- BEGELEIDING BIEDEN AAN KINDEREN DIE VANAF DE MANEGE DE EERSTE STAP ZETTEN NAAR EIGEN PONY.
- BEHALEN PREDICAAT NPA. GROEIENDE HIPPISCH ECONOMISCH BELANG IN DE EUREGIO, WAARDOOR OUDERS EN STUDENTEN DE OPLEIDING EEN HOGERE STATUS ZULLEN TOESCHRIJVEN.
- BEHOEFTE AAN NIEUWE RIJBODEMS
- CREEREN VAN HIPPISCHE OPLEIDING, IN SAMENSpraak MET KNHS EN DE MBO, VMBO OPLEIDING. SAMENWERKING MET GROENHORST COLLEGE
- DAT HET MOEILIJK GAAT WORDEN OM ALS KLEINE VERENIGING TE BLIJVEN BESTAAN.
- DAT WE MISSCHIEN WEL PAARDEN/PONY'S KUNNEN STALLEN DAT ZIE IK ALS EEN KANS
- DE AANTREKKINGSKRACHT VAN ONS CENTRUM ZAL EEN ENORME SPIN-OFF AANGAANDE INVESTERINGEN IN ONZE OMGEVING TEWEEG BRENGEN.
- DE DOORSTROOM NAAR DE WEDSTRIJDSPORT LOOPT TERUG, WAARDOOR WIJ LANGER DEZELFDE KLANTEN HOUDEN EN DEZE ZICH STEEDS BETER ONTWIKKELEN. DEZE RUITERS KOPEN DAN OOK WEER EEN EIGEN PAARD WELKE ZE HIER STALLEN EN HIER OOK PRIVELESSEN MEE GAAN NEMEN OP TIJDEN EN DAGEN DIE BIJ HEN PASSEN.
- DE HANDEL
- DE JEUGD STIMULEREN
- DE ONTWIKKELINGEN IN GRANDORSE, WAAR WIJ NIET ALLEEN EEN BIJDRAGE AAN LEVEREN, MAAR OOK IN MEELIFTEN.DE GROEI VAN DE EVENTING SPORT
- DE ONTWIKKELINGEN VAN DE VELE PROJECTEN IN DE REGIO EN HET DE DAARBIJ BIJHORENDE UITBREIDING VAN DE HIPPISCHE SECTOR IN DE PROVINCIE
- DE OPLEIDING VAN DE JONGE PAARDEN
- DE TIJD ZAL HET LEREN!
- DE TOTALE INTERESSE IN DE PAARDENSPORT DIE BLIJFT TOENEMEN DOORDAT O.A. GEMEENTE N PROVINCIE DIT STIMULEERT
- DEELNAME KINDEREN
- DICHTEBEVOLKT GEBIED, VEEL WEIDEGANG, WEINIG CONCURRENTIE IN DE BUURT
- DIRECTE INNOVATIE MIDDELS EIGEN R&D DAN WEL INDIRECT VIA LICENTIES VAN SPECIALE DIAGNOSTISCHE TESTS TEN BEHOEVE VAN DE PAARDENGEZONDHEIDSZORG.
- DOOR BETERE FACILITEITEN MEER GROEI
- DOOR DE GROEI IN DE REGIO ZIE IK MIJN KLANT AANDEEL IN DE BUURT STIJGEN
- DOOR EEN DE KORT AAN KWALITEITSVOLLE DRESSUURPAARDEN ZULLEN DE PRIJZEN VOOR DE BETERE PAARDEN STIJGEN.
- DOORGROEI NAAR EEN 5-STERREN STATUS (WORLD CUP SPRINGEN).
- DOORONTWIKKELING FOKPAARDENDAG NAAR EEN BREDERE OPZET
- ECONOMIE
- EEN ANDERE FORMULE AAN TE BIEDEN/ONS TE ONDERSCHIEDEN VAN ANDERE ORGANISATIES.GOEDE PRIJS/KWALITEIT VERHOUDING.DE GOEDE KEUZE TE MAKEN: WELKE GROEP RUITERS WILLEN WE AANSPREKEN?
- EEN KANS KAN ZIJN DAT VEEL MENSEN MET PAARDEN HUN PAARD GOED EN FIJN KUNNEN STALLEN IN LIMBURG DAT VERGROOT MIJN DOELGROEP
- EEN PAARD KOPEN
- EXPORT HANDEL VERGROTEN
- FILM MAKEN WAARIN ZICHTBAAR WORDT OP WELKE VLAKKEN LIMBURG EEN BELANGRIJKE ROL SPEELT IN DE HIPPISCHE SPORT. DIT ZOU KUNNEN MIDDELS HET LANGER VOLGEN VAN DIVERSE ONTWIKKELINGEN.
- FOKKERIJ EN HANDEL
- FOKKERIJ NAAR EEN HOGER PLAN.
- FUSIE
- FUSIE MET LRV WEERT (PONY EN PAARDEN SAMENVOEGEN)
- GASTEN ONDERBRENGEN
- GELIJKE MONNIKEN GELIJKE KAPPEN, SAMENWERKING
- GERING VOORZIEN IN VRAAG
- GOED BLIJVEN COMMUNICEREN MET DE LEDEN
- GOED MET WAT GELUK
- GOED POMOTIONEEL DRUKWERK MAKEN
- GOEDE PAARDEN

- GOEDE ROUTE'S
- GRAFISCHE ONDERSTEUNING IN DE PUBLICITEIT
- GRANDORSE
- GROEI AANTAL BEDRIJVEN
- GROEI DOOR KWALITEIT EN AANVULLENDE OPLEIDINGEN
- GROEI VAN HET AANTAL PAARDEN EN HIPPIsche ORGANISATIES SCHEPT KANSEN.
- GROEI VAN SOCIAL MEDIA
- GROEIEN NAAR EEN INTERNATIONAAL EVENEMENT VAN DE HOOGSTE CATEGORIE
- GROEIENDE ECONOMIE EN WELVAART, ZODAT MENSEN FINANCIËEL IN STAAT ZIJN OF BLIJVEN OM DE PAARDENSPORT TE BEOEFENEN.
- GROTE GROEI IN DEZE REGIO
- HANDEL
- HANDEL MET HET BUITENLAND
- HET BOUWEN VAN EEN FACILITEIT DIE KAN CONCURREREN MET DE GROTE TRAININGSTALLEN. HET INVESTEREN IN ONZE CAMERA-RAIL ONTWIKKELING EN SOFTWARE ONTWIKKELING. ALS DIT OP DE KORTE TERMIJN KAN GEBEUREN ZIJN WIJ DE EERSTE, DE ENIGE EN DE BESTE IN DE WERELD EN KUNNEN WIJ ONS TOPSPORTBEGELEIDINGSCENTRUM IN WEERT VESTIGEN. HIERMEE ALLE TOPSPORTERS NAAR WEERT HALEN.
- HET WERK
- HIPPIsch CENTRUM TUSSEN VENLO EN ROERMOND VOOR DE BASISSPORT
- HOBBY
- IK KIK VANUIT EEN ANDER PERSPECTIEF NAAR DE PAARDENSPORT EN DAAR LIGT VOOR MIJ ALS COACH DE KRACHT. ONBEVOORDEELD KIK IK NAAR DE SPORT EN MENS. IK BEN IN HET BEZIT VAN EEN RUITERPASPOORT EN RIJD IN MIJN VRIJE TIJD AL MEER DAN 20 RECREATIEF PAARD. DUS PAARD EN RUITER ZIJN MIJ NIET GEHEEL ONBEKEND.
- IN ANDERE TALEN ACTIEF WORDEN
- IN SAMENWERKING MET DE GEMEENTE WEERT BIEDT WEERT EEN ENORM AANBOD EN MEDEWERKING OM WEERT ALS PAARDENSTAD TE LATEN FLOREREN.
- INTEGRALE ADVISERING EN BEGELEIDING VAN ORGANISATIES PROJECTEN
- INTERNATIONALE MEERDAAGSE EVENTINGWEDSTRIJD TE ORGANISEREN
- INTERNATIONALISERING
- INTERNATIONALISERING EN SUBSIDIES
- JONGE AANWAS LEDEN. JEUGD MOTIVEREN.
- KENNIS ONTWIKKELING EN WELZIJN
- KWALITEIT
- KWALITEIT
- KWALITEIT LEVEREN,
- KWALITEITSSLAG AKEN
- KWALITEITSVERBETERINGEN VAN INFRASTRUCTUUR STRUCTUUR EN FACILITEITEN.
- LAAT DE SECTOR VRIJ
- LIGT AAN HET AANTAL GASTEN WAT KOMT RIJDEN IN OMGEVING
- LOWBUDGET BLIJVEN ZODAT IK EEN COLLEGA BEN VAN MIJN BUREN EN GEEN CONCURRENT. NIET VISSSEN IN ELKAARS WATER ANDERE DOELGROEP EN DAARDOOR ELKAAR AANVULLEN.
- MANEGE
- 'MEE BEWEGEN' MET DE VERANDERINGEN IN DE HIPPIsche WERELD
- MEER ANIMO
- MEER GROOTSCHALIGE EVENEMENTEN TYPE CHIO AKEN & BESCHIKBAARHEID RUITERPADEN IN DIRECTE OMGEVING
- MEER ONDERNEMERS FASCILITEREN
- MEER ONDERZOEK EN ONDERSTEUNING GEVEN AAN GROEIENDE BEDRIJVEN
- MEER TRAFFIC. SAMENWERKEN OM KWALITEIT TE VERHOGEN. MEER GEZICHT KRIJGEN IN INTERNATIONALE MARKT
- MODERNISERING
- MOGELIJKHEDEN TOT UITBREIDING
- NAAR MIJN IDEE WILLEN VEEL BUITENLANDERS NAAR NEDERLAND KOMEN OM ZICH TE ONTWIKKELEN.DE KNHS PAKT DIT ONVOLDOENDE/NIET OP OM DEZE MENSEN TE WILLEN SCHOLEN.
- NIEUWE KLANTEN DOOR INVESTERINGEN EN AANTREKKEN VAN KINDEREN OM TE GAAN PAARDRIJDEN
- NOG MEER RICHTEN OP DE BASIS EN RECREATIE SPORT.
- ONDERSCHIED TUSSEN MASSA EN EXCLUSIVITEIT
- ONDERSCHIEDEN VAN ANDERE ORGANISATIES.
- ONDERSTEUNING VAN GEMEENTE IN DE REALISTIE VAN EEN GESCHIKTE ACCOMODATIE.GOED BESTUUR DIE ERVOOR ZORGDAGEN DAT DE VERENIGING TOEGANKELIJK BLIJFT EN EEN GOEDE SFEER HANDHAVEN.
- ONDERSTEUNING, ORGANISATIEADVIES, KENNISDELING
- ONS MEER GAAN RICHTEN OP DE KLANTEN MET EEN DUBBELE BAAN EN ZO DOENDE EEN HOBBY ZOEKEN WAARBIJ ER NIET MEER EXTRA WERK AANZIT ALS ALLEEN MAAR RIJDEN, DUS WIJ VERZORGEN PAARD ETC ETC
- ONTWIKKELEN VAN EEN LEERLIJN PAARD BINNEN EEN VAN DE INTERNATIONALE OPLEIDINGEN
- ONTWIKKELING BASISCH SPORT.
- ONTWIKKELING HIPPI ZONE. ZAL EXPLODEREN
- ONTWIKKELING PAARDENSECTOR
- ONTWIKKELING PARTICULIERE MARKT, EXPORT HOGERE SEGMENT
- ONTWIKKELING VAN HET RUITERGEBIED IN DE MEINWEG
- ONTWIKKELINGEN GRANDORSE
- ONTWIKKELINGEN VAN HIPPIsche ZONE GRANDORSE
- OPLEIDING CITAVERDE, TALENTEN OPLEIDING LIMBURG
- OPLEIDING VOOR TALENTEN EN OPLEIDING VOOR PAARDEN VOOR DE TOEKOMST.
- ORGANISATIE VNA WK'S IN 2018 EN 2020
- ORGANISEREN VAN COLLECTIEF - UITWISSELEN VAN KENNIS EN NETWERK
- PAARDENWELZIJN
- PERFECTE ACCOMMODATIETREKINGEN SAMENWERKING

- POSITIEVE BELANGSTELLING VOOR DEZE TAK VAN DE PAARDENSPORT
- PRIVATE SALES INTERNATIONAAL
- PROFESSIONALISERING MET MEER AANTREKKINGSKRACHT TOT DE SPORTRUITERS UIT AKEN (DUITSLAND)
- REALISATIE VAN PAARDENLANDSCHAP
- RECREATIE
- RECREATIEEDUCATIEAANWAS VAN NIEUWE RUITERS
- REGELGEVING GEMEENTE
- RELATIEF MINDER AANBIEDERS WEDSTRIJDSPORT
- RENOVATIE EN UITBREIDING RIJHAL EN AANLEG ALL WEATHER BUITENBAK
- RUITERPADEN
- SAMENWERKEN MET VERENIGINGEN/BEDRIJVEN UIT DE BUURT
- SAMENWERKING
- SAMENWERKING
- SAMENWERKING MET ANDERE VERENIGINGEN
- SPECIALISATIE
- SPECIALISATIE OP SPORTRUITERS
- SPORT BLIJVEN VOLGEN, JUIST HENGSTENKEUZES MAKEN EN INVESTEREN IN MERRIES (TESTEN/KEURINGEN E.D.)
- SPORT PROFESSIONALISEREN
- STEEDS HOGER NIVEAU VAN WELZIJN/GEZONDHEIDSZORG VAN PAARDEN, UITBREIDING VAN ONZE FACILITEITEN, CONCLUGA'S DIE HUN BEDRIJFSACTIVITEITEN BEEINDIGEN.
- STEEDS MEER VRAAG NAAR JONGE GOEDE PAARDEN, STEEDS MEER BUITENLANDERS DIE ZICH IN LIMBURG VESTIGEN
- TOENAME VAN ERFINRICHTINGEN
- TOERISME
- TOERISME
- UITBOUWEN KOPLOPERFUNCTIE
- UITBREIDING IN VOLPENSION
- UITBREIDING INSTRUCTIE
- UITBREIDING PENSIONSTALLEN
- VEEL DRUKWERK EN MOOIE GELIKTE A3 AFFICHES.
- VEELZIJDIGE PAARDENSPORT (SGW) NEEMT IN POPULARITEIT TOE
- VERBETERING AFZET
- VERBETERING RUITER ROUTES
- VERDER DOORONTWIKKELLEN WAAR WE ALS OVERHEDEN MEE BEZIG ZIJN. FACILITEREN OM KLIMAAT GOED TE HOUDEN. GELDT VOOR TOP ALS BREEDTESPORT
- VERDER UITWERKEN VAN DE ROUTESTRUCTUREN ZODAT ER OOK IN ZUID-LIMBURG EEN COMPLEET NETWERK ONTSTAAT.
- VERKOOP
- VERKOOP MANEGE
- VERKOOP VAN HET GEHELE ORGANISATIE AAN GEÏNTERESSEERDE KOPER. PERFECTE LOCATIE OM NIEUW PAARDENBEDRIJF TE STICHTEN. IS EEN PERFECTE BOUWBLOK WAAROP NIEUWE MANEGE EN STALLEN OP GEBOUWD MOGEN WORDEN.
- VESTIGEN VAN (INTER)NATIONALE STALLEN IN DE REGIO EN DE BEHOEFTE AAN TOP (INTER)NATIONALE WEDSTRIJDEN
- VOLLEDIG OPLEIDINGSPAKKET GOED NEERZETTEN. VERBINDING MET VMBO EN POPROFIEL UITBREIDEN NAAR COMBI MET FOKKEN EN TOERISME
- VOOR DE REGIO IS HET VAN BELANG DAT ER IN 2018 EEN RUITER- EN MENNENETWERK WORDT AANGELEGD IN NOORD-LIMBURG EN OP TERMIJN OOK IN ZUID-LIMBURG VOLGENS UNIFORME BEWEGWIJZERING. NAAR MIJN MENING BEN JE DAN ÉCHT DE PAARDENSPORTPROVINCIE DIE DE PROVINCIE GRAAG WIL ZIJN
- VOOR MIJ IS DE AANWEZIGHEID VAN BELANGRIJKE MENWEDSTRIJDEN EN TRAININGSLOCATIES IN DE BUURT. DANKZIJ DE ONTWIKKELDE LOCATIES IN HULSBERG EN SEVENUM ZIJN DIE ER. NU IS HET ZAAK DE VERSCHILLENDE SPORTEN OP DE CENTRA TE CONTINUËREN.
- VOOR ONS GEDEELTE VAN MIDDEN LIMBURG DAT HET PLAN VAN DE KEMPERBROEK GEHANDHAAFD BLIJFT (MOET ZO GROOT WORDEN ALS DE VELUWE (?) MET ROYALE RUITER- EN MEN-PADEN.
- VRAAG UIT DE REGIO AKEN NAAR STALLING EN VRAAG NAAR GOEDE JONGE SPORTPAARDEN
- WAAR WE NU NOG KIEZEN VOOR SPECIFIEK DE OPFOK VAN JONGE DRAVERS KAN IK ME VOORSTELLEN DAT WIJ ONS IN DE TOEKOMST VERBREDEN EN OOK RICHTEN OP TALENTVOLLE DRESSUUR- EN SPRINGPAARDEN. DE KALKRIJKE GRASLANDEN OP DE ZUIDHELLING (VROEG GRAS) IN COMBINATIE MET HET GLOOIENDE LANDSCHAP EN RUIME PERCELEN MAAKT DAT DE LOCATIE VAN ONS ORGANISATIE PERFECT IS VOOR DE OPFOK VAN JONGE PAARDEN.
- WANNEER ER OP PROJECT ONTWIKKELING, KANSEN VOOR GAAN DOEN
- WETENSCHAPPELIJK STUDIES NAAR DUURZAAMHEID LANDBOUW
- WIJ GAAN GEEN UITBREIDING ERGENS MEER AAN GEVEN. BINNEN NU EN MAXIMAAL 5 JAAR STOPPEN MET HET BEDRIJF, GEZIEN ONZE LEEFTIJD EN GEEN OPVOLGING.
- WIJ ZIJN GESPECIALISEERD IN MARKETING EN COMMUNICATIE EN DAN VOORAL OP SOCIAL MEDIA MARKETING. DAAR IS MOMENTEEL VEEL VRAAG NAAR. DE PAARDENWERELD IS EEN KLEINE WERELD ALS JE EENMAAL BEKEND DAAR. HET SPREKEN VAN DE PAARDENTAAL IS DAARBIJ EEN GROTE PLUS EN DAAROM OOK EEN KANS VOOR ONS. NAAST PR EN COMMUNICATIE HEBBEN WIJ EEN AANTAL GROTE INTERNATIONALE KLANTEN DIE OOK PAARDEN KOPEN VIA ONS BEDRIJF.
- ZORGEN DAT ER MEER JEUGD BIJ DE VERENIGING KOMT

Wat zijn volgens u de belangrijkste bedreigingen voor de ontwikkeling van uw organisatie – voor wat betreft het hippische gedeelte – de komende vijf jaar?

- AFNAME FOKKERS EN DEELNEMERS
- AFNEMENDE VRAAG
- AFSCHAFFEN VERPLICHT LIDMAATSCHAP VERENIGING DOOR KNHS
- ALS DE ONTWIKKELINGEN IN DE MARKT TE ZEER STAGNEREN
- ALS JE OP BLIJFT LETTEN EN OREN EN OGEN WIJD OPEN HEBT STAAN, ZIJN ER BIJ ONS NIET VEEL BEDREIGINGEN. JE MOET BLIJVEN DOORONTWIKKELEN IN JE ORGANISATIE EN KIJKEN WAAR VRAAG NAAR IS. ALS JE DAT STEEDS EEN STAP VOOR KUNT BLIJVEN ZIJN ER GEEN BEDREIGINGEN.
- BEHOUDEN VAN DRAAGVLAK VOOR DE SNELLE ONTWIKKELINGEN DIE IN LIMBURG GAANDE ZIJN
- BEPERKENDE VOORWAARDEN VANUIT OVERHEID.
- BETAALBAAR BLIJVEN
- BTW VERHAAL
- BUURLANDEN ZITTEN OOK NIET STIL
- CONCURRENTIE
- CONCURRENTIE GROEIT
- CONCURRENTIE PEELBERGEN
- CONCURRENTIE STAAT NIET STIL
- CRISIS ECONOMISCH
- DAT DE KOSTEN VOOR DE INDIVIDUELE LEDEN NIET TE HOOG WORDT.
- DAT DE PROVINCIE LIMBURG ONS KOUD SANEERT DOORMIDDEL HET PROJECT OOIJEN WANSSUM
- DAT IK GEEN OPDRACHTEN KRIJG VANUIT DE PROVINCIE MBT HET ONTWERPWERK
- DAT MEN IN ZUID-LIMBURG TOCH EEN ANDER SYSTEEM GAAT HANTEREN DAN WAT WIJ HIER HANTEREN
- DE ARGWANENDE BELASTINGDIENST DIE HIER NIETS VAN BEGRIJPT!!
- DE BOUW VAN MEGA-PAARDENSTALLEN IN HET LANDSCHAP
- DE GELUIDEN UIT DE POLITIEK DAT PAARDRIJDEN DIERONVRIENDELIJK ZOU ZIJN
- DE GROTEN MAKEN DE KLEINTJES KAPOT.
- DE GROTERE ACCOMMODATIES WAAR WIJ ALS KLEINE VERENIGING NIET TEGENOP KUNNEN
- DE KOSTEN VAN DE SPORT, O.A. HOOG INSCHRIJFGELD ETC VOOR AMATEURS.
- DE LOCATIES STAAN ER, MAAR ZULLEN BEDRIJFSMATIG GERUND MOETEN WORDEN. DIVERSE TAKKEN (MENNEN, ENDURANCE, EVENTING, VOLTIGE) ZIJN VOOR EEN GROOT DEEL AFHANKELIJK VAN HOBBY-RIJDERS (MENSEN, DIE NAAST HUN WERK RIJDEN). IK ZIE EEN GROTE BEDREIGING DAT KOSTEN, DIE NODIG ZIJN OM EEN WEDSTRIJD IN TE RICHTEN EN EEN LOCATIE TE ONDERHOUDEN VOOR GROTE DELEN OP DEZE MENSEN AFGEWIKKELD WORDEN.
- DE LOBBY VAN PRIVE SPORTSTALLEN, DIE GEEN GOEDE POSITIE HEBBEN IN DE MARKT.
- DE MENSEN IN EIGEN OMGEVING GAAN HET STEEDS VERDER VAN HUIS ZOEKEN, MISSCHIEN HEBBEN ZE ALLES AL GEZIEN BIJ ONS IN DE BUURT
- DE ONKOSTEN EN HET AANTAL VRIJWILLIGERS.
- DE OPLEIDING JONGE PAARDEN, TE VEEL PROFS EN GEEN TIJD MEER OM EEN JONG PAARD DE TIJD TE GEVEN
- DE PEELBERGEN
- DE PEELBERGEN HEEFT HET MBT ORGANISEREN VAN WEDSTRIJDEN NIET MAKKELIJKER GEMAAKT
- DE REGELGEVING IN NEDERLAND
- DE REGELGEVINGEN, BELASTINGEN EN ADMINISTRATIE. HET WELZIJN EN GEZONDHEID VAN PAARDEN STAAT BIJ ONS VOOROP, MAAR HIERIN SLAAT MEN IN NEDERLAND KOMPLEET DOOR. TEVEEL MENSEN DIE ER "GEEN ECHTE PAARDENMENSEN" ZIJN BEPALEN NU DE REGELS. JAMMER!
- DE SECTOR KENT EEN TWEEDELING: HET BESTUURLIJKE EN OPERATIONELE VLAK ZIJN NIET IN OVEREENSTEMMING. DAARNAAST HEEFT DE SECTOR ZEER MATIGE ARBEIDSVORWAARDES - HETGEEN DUURZAAM PERSONEELSBELEID BELEMMERD. HETGEEN EEN NEGATIEVE NEERSLAG OP DE SECTOR WERPT.
- DE SECTOR ZELF PAARDENSPORT EN HET HOUDEN VAN PAARDEN WORDT STEEDS KRITISCHE GEVOLGD EN WE ZULLEN VEEL MEER AANDACHT MOETEN BESTEDEN AAN DIERENWELZIJN EN DIT UITDRAGEN AAN DE NIET HIPPISCH BUITENWERELD
- DE ZOGENAAMDE BLINDE VLEKKEN. NIET OP TIJD SIGNALEREN WAT DE BEHOEFTE ZIJN VAN MIJN KLANTEN. STEEDS MEZELF DE VRAAG TE STELLEN "WAT IS OOK ALWEER DE AANLEIDING EN WAT IS DE AFLEIDING". WANNEER DE AFLEIDING TE GROOT IS BESTAAT HET GEVAAR DAT JE NIET MEER DOET WAT JE GRAAG ZOU WILLEN DOEN.
- DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELING
- DESINTERESSE PROMOTIE
- DICHTGROEIEN VAN DE BOSSEN EN DE OVERLAST VAN INSECTEN
- DIERZIEKTEN
- DISCUSSIE OMTRENT DIERENWELZIJN, MEER SPECIFIEK: HET GEBRUIK VAN PAARDEN VOOR DE SPORT
- DIT ZOU DEN UITBRAKEN VAN PAARDENZIEKTEN ZIJN (ZOALS DE AFRIKAANSE PAARDENPEST), DIE ZOU DEN KUNNEN LEIDEN TOT VOLLEDIGE STILSTAND VAN DE ACTIVITEITEN IN DE HIPPISCHE SECTOR.
- DOOR DE GROEI VAN HET AANTAL PAARDEN EN HIPPISCHE BEDRIJVEN, BESTAAT OOK DE MOGELIJK DAT DE CONCURRENTIE TOENEEMT, WAARONDER PRIJSVECHTERS.
- DOORGAAN BESTEMMINGSPLAN WONINGBOUW OP BEDRIJFSKAVEL
- ECONOMIE
- ECONOMISCHE CRISIS, IK BIED EEN LUXE
- EEN BEDREIGING IS DAT DE NEDERLANDSE DRAFSPORT (NOG) MINDER PERSPECTIEF BIEDT, WAARDOOR DEZE UIT NEDERLAND ZAL VERDWIJNEN. VOOR ONS BLIJVEN KANSEN IN HET BUITENLAND LIGGEN, MAAR ZOU DEN OOK GRAAG IN NEDERLAND/LIMBURG DEZE SPORT WEER ZIEN OPBLOEIEN.
- EENZIJDIGE ONTWIKKELING TOP SPORT.
- ERFPACHTWET & REGELGEVING (O.A. DIERWELZIJN)
- EXPORT BEPERKINGEN, EPIDEMIEEN,
- FINANCIËEL.

- FINANCIËN
- FINANCIERINGSPROBLEMEN
- GEBREK AAN SPONSOREN
- GEEN BEDREIGINGEN - ALLEEN MAAR UITDAGINGEN
- GEEN VERBETERING VAN DE RUITER ROUTES, DE HUIDIGE SITUATIE IS VER VAN OPTIMAAL.
- GEMEENTEN EN GEBIEDSEIGENAREN DIE NIET MEE WILLEN/KUNNEN WERKEN.
- GROOT RUIMTEBESLAG, MENSEN HEBBEN MINDER SPULLEN OF DIEREN IN BEZIT. BESCHIKBAARHEID VAN HET KUNNEN ERVAREN ZONDER EIGENAAR TE ZIJN IS BELANGRIJK
- GROTE CENTRUM
- GROTE GROEI AANBIEDERS VAN HOTEL ACCOMODATIE
- GUN FACTOR, LOCAL FOR LOCAL IS ER NIET MEER
- HEB GEEN OPVOLGER
- HET AFNEMEND AANTAL PONYRUITERS GAAT OP TERMIJN LEIDEN TOT EEN AFNAME VAN DE PAARDENSPORTERS. HET AFNEMEND AANTAL JONGENS IN DE PAARDENSPORT.
- HET ONTGROEVEN VAN HET BUITENGEBIED
- HET VINDEN VAN GOEDE BESTUURSLIEDEN; SPONSOREN EN HET VINDEN VAN VOLDOENDE VRIJWILLIGERS
- INDIVIDUALISERING
- INDIVIDUALISME
- INMENGING DOOR OVERHEIDSINSTANTIES, PER DEFINITIE ONBETROUWBAAR EN ONVOORSPELBAAR.
- INTERNET
- KERNCENTRALE TIHANGE
- KEUZE VOOR MINDERE KWALITEIT
- KLEINERE ONDERNEMINGEN WORDEN NIET BETROKKEN IN DE ONTWIKKELING VAN DE PAARDENSPORT. DE FINANCIËLE MOGELIJKHEDEN GAAN NAAR DE HAPPY FEW
- KOERSONTWIKKELING USD/EUR, BESCHIKBAARHEID GOEDE EN BETAALBARE JONGE PAARDEN. OPLEIDINGS- NIVEAU RUITERS
- KOMST VAN NIEUWE CONCOLLEGA'S
- KOSTEN PERSONEEL, LOONWERK ETC
- KREDIETWAARDIGHEID
- LEEGLOOP DOOR VERGRIJZING.
- LIQUIDITEIT VAN DE OPDRACHTGEVERS
- LOBBY IN DEN HAAG. BEPERKENDE REGELGEVING IN DE DIRECTE OMGEVING.
- MAATSCHAPPELIJKE DISCUSSIE OVER PAARDENWELZIJN, IMAGO PAARDENSPORT, PONYSPORT (MET EIGEN PONY) IS VOOR VEEL MENSEN TE DUUR EN KOST TEVEEL TIJD
- MEER COLLEGA
- MENSEN MET HETZELFDE IDEE EN DIE MET HET TEGENOVERLIGGENDE.
- MILIEUVERGUNNINGEN EN RO VERGUNNINGEN
- MINDER BELANGSTELLING VOOR DE HOBBYMATIGE STALHOUDERIJ EN DE PAARDENSPORT IN ZIJN GEHEEL
- MINDER SHOWS IN GRATHEN (MEERTENHOF)
- MOETEN SAMENWERKEN
- NEERWAARTSE PRIJS
- NIET GEDIPLOMEERD OF ONBEKWAAM VAKMANSCHAP
- OMZET ZOU KUNNEN VERMINDEREN ECHTER DIT AANDEEL IS OP DIT MOMENT ZEER KLEIN
- ONLINE WINKELS EN HET VERMINDEREN VAN DE DOELGROEP
- ONVOLDOENDE BELANGSTELLING VAN STUDENTEN VOOR DE LEERLIJN PAARD
- OPKOMST DE PEELBERGEN WAARDOOR HET MOEILIK WORDT OM LANDELIJKE WEDSTRIJDEN TE ORGANISEREN
- OUDERDOM
- OUDEREN ZULLEN STEEDS MEER AFHAKEN, WAARDOOR WE MINDER LEDEN ZULLEN KRIJGEN
- OVER VERPAARDING
- OVERHEID DIE GEEN ONDERHOUD DOET AAN NATUUR
- OVERHEIDSBELEMMERING
- OVERHEIDSINSTANTIES
- PARTIJEN MOETEN ELKAAR NIET GAAN BECONCURRENEN MAAR DE SAMENWERKING BLIJVEN ZOEKEN.
- PUBLIEKE OPINIE
- REGELGEVING EN EISEN PAKKETTEN, DIT MAAKT DE WINST KLEINER IMMERS JE KAN NIET BLIJVEN DOORBEREKENEN TERWIJL MENSEN MET PAARDEN THUIS GEEN REGELGEVING HEBBEN EN TOCH EEN DEEL VAN DE OMZET WEGHALEN ZONDER DAAR ENIGE VORM VAN BELASTING OVER TE BETALEN
- REGELGEVING GEMEENTE
- REGELS VANUIT OVERHEID
- REGERING MET WETTEN
- RESULTAAT, KWALITEIT
- SLECHT VOORBEELD ... HET BOUWEN VAN ZULKE GROTE MANEGES. IN ZO EEN MOOIE NATUURLIJKE OMGEVING
- SLECHTE ARBEIDSVERHOUDINGEN MET MEDEWERKERS
- SPECIFIEKE KENNIS ACHTERSTAND
- STAGNEREN PAARDENHANDEL
- STAGNEREN PAARDENHANDEL IN DE REGIO
- STEEDS HOGERE KOSTEN VOOR HET "KLAAR" MAKEN VAN DE PAARDEN.
- STOPPENDE MELKVEEHOUDERS MET VEEL GROND EN VEEL MILIEUBELASTENDE RECHTEN (AMONIAK ETC) WELKE SNEL EEN OVERSTAP KUNNEN MAKEN NAAR EEN PENSIONSTAL
- STRENGERE (MILIEU)WETGEVING
- T BESTAAN VAN DE PEELBERGEN. T HEBBEN OP DE RIJHAL VAN ASBESTDAK EN ASBESTWANDEN.
- TE WEINIG AANDACHT NAAR DE SPORT BIJ DE JEUGD, ER ZIJN ERG VEEL ALTERNATIEVEN DIE OOK GOEDKOPER ZIJN
- TE WEINIG ANIMO OM SECTOR TE ONTWIKKELEN DOOR SAMENWERKING

- TE WEINIG BEWEGING OP REGIONAAL GEBIED, REMMINGEN IN DE WEG DIE IS INGEZET B.V. BIJ DE PEELBERGEN (SUPER INITIATIEF)
- TE WEINIG JEUGD DIE DOORGAAN IN DE SPORT
- TEGENWERKING VAN DE GEMEENTE IN DE ONTWIKKELING VAN DE VERENIGING. SLECHT BESTUUR WAARDOOR LEDEN VOOR ANDERE VERENIGINGEN KIEZEN.
- TEKORT AAN SPONSOREN? OPBRENGSTEN
- TERUGGANG IN STARTKAARTEN EN LEDENTAL, VOORAL IN DE PONYSPOORT
- TERUGLOPENDE LEDENAANTALLEN
- TERUGLOPENDE STARTENDE BEOEFENAARS IN DE PAARDENSPORT. TEGENSTAND MBT GEBRUIK PAARDEN BINNEN SOMMIGE POLITIEKE PARTIJEN.
- TEVEEL CONCURRENTIE
- TRAAAG REAGEREN VAN GEMEENTE OM DE BOUWVERGUNNING TE KRIJGEN
- VASTHOUDEN EN ONTWIKKELEN VAN KENNIS
- VEEL NIEUWKOMERS OP DE MARKT
- VEEL TE GOEDKOPE BUITENLANDSE "COLLEGA'S"
- VERANDERING REGELS IN NEDERLAND WAT BETREFT PAARDENHOUDERIJ, WEGVALLEN EXPORT DOOR CRISIS OF ANDERE FACTOREN
- VERDERE COMMERCIALISERING VAN DE WEDSTRIJDEN EN DE TOENEMENDE KRITISCHE HOUDING IN DE MAATSCHAPPIJ TEN AANZIEN VAN SPORT MET DIEREN.
- VERDERE PROFESSIONALISERING VAN DE SPORT. WAT GAAT DE PROFESSIONELE RUITER AAN KWALITEIT VRAGEN WIL HIJ/ZIJ INTERESSE HEBBEN IN DOOR ONZE ORGANISATIE TE ORGANISEREN ACTIVITEITEN? IS DAT DAN NOG HAALBARE KAART VOOR ONZE ORGANISATIE. TERUGLOPEND AANTAL 'AMATEUR' WEDSTRIJDRUITERS. TERUGLOPEND AANTAL VRIJWILLIGERS.
- VERENIGINGSGEVOEL NAGENOEG GEHEEL VERDWENEN
- VERGRIJZING VAN DE FOKKERS
- VERLIEZEN VAN OPLEIDINGEN EN FOKKERIJ.
- VERMINDERING VAN SPONSOR-INKOMSTEN
- VERSNIJPERING VERENIGINGSLEVEN
- VOLDOENDE VRIJWILLIGERS
- WEINIG JONGE KINDEREN UIT NIET PAARDENGEZINNEN DIE DOORSTROMEN NAAR VERENIGING.
- WELLICHT CONCURRENTIE
- WILDGROEI VAN PARTICULIEREN DIE ZICH AAN GEEN MILIEU REGELS HOEVEN TE HOUDEN
- ZIEKTE ONDER DE PAARDEN
- ZIEKTES ONDER PAARDEN

Wat zijn volgens u de belangrijkste kansen voor de ontwikkeling van de paardensector in de provincie Limburg de komende vijf jaar?

- AANDACHT NIET ALLEEN NAAR TOPSPORT MAAR OOK NAAR SCHOOLKINDEREN DIE NOG NIET RIJDEN
- BEKENDHEID INTERNATIONAAL DOOR JUISTE FOCUS OP DE HIPPISCHE (TOP)SECTOR EN DE INVESTERINGEN VAN DE OVERHEDEN VOOR EEN VERDERE STIMULANS AAN DE REEDS INGESLAGEN WEG.
- BETROKKENHEID IN DEZE SPORT
- BLIJVEN WERKEN AAN VERBETERING EN OPZETTEN VAN ORGANISATIES TEN BEHOEVE VAN DE PAARDEN SECTOR (IN BREDE ZIN VAN HET WOORD).
- BREDER TREKKEN VAN DE PAARDENSECTOR ALS ALLEEN PAARDENSPORT
- BREED INSTEKEN EN OOK BREED UITDRAGEN VAN MANEGE RUITER TOT TOPSPORT
- BREEDTESPORT.
- BUITENLANDSE HANDEL
- BUNDELING VAN KRACHTEN
- CONCENTRATIE VAN DE TOPSPORT
- CONCENTRATIE VAN TOPBEDRIJVEN
- DE AANTREKKENDE WERKING EN INTERESSE VOOR DE PAARDEN KAN NIEUWE AANWAS OPLEVEREN
- DE BESTAANDE ORGANISATIES STEUNEN (EVENTUEEL SUBSIDIES) EN MEEWERKING BIEDING TOT VERDERE ONTWIKKELING EN NIET IEDERE AGRARIËR DE MOGELIJKHEID GEVEN EEN PAARDENHOUDERIJ TE BEGINNEN OM ZO KWALITEIT TE WAARBORGEN IN DE REGIO
- DE ENORME INTERNATIONALE AANTREKKINGSKRACHT, MET BIJBEHORENDE FINANCIËN
- DE KLEINERE ORGANISATIES NIET VERGETEN VOOR DE BREEDTE SPORT
- DE KWALITEIT VAN HET EVENEMENT MET ONDERSTEUNEN VAN GEMEENTE EN PROVINCIE.
- DE LIGGING, DE ONTWIKKELINGEN VAN DE VELE PROJECTEN IN DE REGIO EN HET DE DAARBIJ BIJHORENDE UITBREIDING VAN DE HIPPISCHE SECTOR IN DE PROVINCIE
- DE MOGELIJKHEDEN DIE DE DIVERSE CENTRA BIEDEN VOOR DE PAARDENSPORT.
- DE PAARDENSPORT VERENIGINGEN MET EIGEN GEBOUWEN IN EREN HOUDEN EN NIET ALLES NAAR OF DOOR DE PEELBERGEN LATEN BESLISSEN
- DE PEELBERGEN (KRONENBERG)
- DE POSITIEVE UITSTRALING VAN HET GEBIED RONDOM HET ECDP
- DIFFERENTIATIE WEDSTRIJDSPORT EN BASISSPORT
- DOOR DE GROEI ZIE IK MOGELIJKHEDEN OM DE ACTIVITEITEN IN ONZE ORGANISATIE UIT TE BREIDEN DOOR HET GROEIENDE AANTAL PAARDEN IN DE BUURT ZAL TRANSPORT OOK STIJGEN
- DOORGROEI BIJ DE PEELBERGEN, RICHTEN OP DE PAARDEN SECTOR, VOOR VOL AANZIEN.
- DOORONTWIKKELLEN VAN HUIDIGE SITUATIE
- ECONOMIE EN POLITIEK
- ECONOMISCH BETER
- EEN TOENAME VAN DE EXPORT VAN PAARDEN VANUIT LIMBURG.
- EEN TOPSECTOR IN EEN TOPLANDSCHAP: INPASSING VAN PAARDENHOUDERIJ EN -ACTIVITEITEN VERGROOT HET MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK VOOR (ONTWIKKELINGEN IN) DE SECTOR.
- EUREGIO CONTACTEN, SAMENWERKING TUSSEN STALLEN IN DE EXPORT ,
- EUREGIO, VEEL TOESTROOM VAN BUITENLANDERS. VEEL MBT SPRINGSPORT TERWIJL WIJ IN DRESSUUR EN PONY'S ZITTEN
- EUREGIONALE AANSLUITING (BIJV. CHIO IN AKEN), TALENTONTWIKKELING, ONDERZOEK EN PRODUCTONTWIKKELING, BREDE SPECTRUM IN BEELD
- EUREGIONALE LIGGING, ZEER INTERNATIONALE FOKKERIJ, MEERDERE STAMBOEKEN BINNEN KORTE AFSTAND BEREIKBAAR, GOEDE WEDSTRIJDACCOMMODATIES EN EVENEMENTEN BINNEN KORTE AFSTAND BEREIKBAAR, GOEDE COMPETITIEMOGELIJKHEDEN.
- EXPORT PAARDEN HET FACILITEREN VAN BUITENLANDSE RUITERS EN ONDERNEMERS
- EXPORT, BUNDELING KENNIS EN INNOVATIE
- EXTRA LOCATIE ZOALS DE MEERTENHOF.
- FACILITEREN
- FACILITEREN VAN PAARDENSPORT-EVENEMENTEN IN LIMBURG.
- FOKKEVENEMENTENVERBINDING TOERISME
- FOKKERIJ
- GOEDE ACCOMMODATIES DIE PODIUM BIEDEN VOOR DIVERSE ONDERDELEN VAN DE PAARDENSECTOR, DIE HET ECONOMISCH BELANG VAN DE SECTOR VERHOGEN. CREËREN VAN WERKGELEGENHEID, OOK VOOR MENSEN MET EEN ACHTERSTAND TOT DE ARBEIDSMARKT
- GOEDE ORGANISATIE, RUIMTE, POLITIEK
- GOEDE SAMENWERKING TUSSEN DE MENSEN IN ALLE SECTOREN VAN DE PAARDENSECTOR.
- GOEDE SAMENWERKING TUSSEN ORGANISATIES ZOALS KNHS, LIMBURG PAARDENSPORTPLAN, PROVINCIE EN INPUT VANUIT DE SECTOR- ONTWIKKELINGEN RONDOM ECDP EN HIPPISCHE ZONE GRANDORSE
- GRANDORSE
- GROEIKANSEN ZIJN AANZIENLIJK OMDAT DE HELE PROVINCIE INVESTEERT.
- GROTE HIPPISCHE EVENEMENTEN IN LIMBURG. BOVENDIEN UITSTEKENDE PAARDEN UIT STOETERIJEN DIE OLYMPISCH PRESTEREN.
- HANDEL EN GOEDE ACCOMMODATIES EN KWALITEITSIMPULS WEDSTRIJD- EN EVENEMENTENORGANISATIES
- HANDEL INSTRUCTIE
- HET AANTREKKEN VAN DE HANDEL EN HET VAN ONDERUIT DOORGROEIEN VAN TALENTEN
- HET GEBIED IN EEN STRAAL VAN 150 KILOMETER VANAF HET CENTRUM VAN LIMBURG (DUS LIMBURG, BRABANT, HET BELGISCHE GEDEELTE TOT AAN BRUSSEL EN NOORDRIJN WESTFALEN) IS WERELDWIJD HET CENTRUM VAN DE INTERNATIONALE PAARDENSPORT. EEN GEZAMENLIJKE BRANDING VAN DEZE POSITIE ONTBREEKT MOMENTEEL EN IS IN MIJN OGEN DE BELANGRIJKSTE KANS VOOR HET BETREFFENDE GEBIED EN DUS VOOR PROVINCIE LIMBURG

- HET OPLEIDEN VAN DE RUITERS ZOWEL NEDERLANDSE MAAR VOORAL OOK DE BUITENLANDSE RUITERS DIE HIER PAARDEN KOPEN. EVENTUEEL BEGELEIDING BIJ HUN THUIS.
- HET TOERISME
- HOPELIJK MEER INVESTEREN IN DE RECREATIE EN BASIS (WEDSTRIJD) SPORT, ZODAT DE AANVULLING MET DE SPORT BEHOUDEN KAN BLIJVEN.
- INSPELEN OP DE VRAAG NAAR DE VRAAG NAAR ORGANISATIES VOOR ALLE STADIA VAN DE PAARDEN SPORT VAN FOKKERIJEN TOT SPORTSTALLEN.
- INSTRUCTIE OP HOOG NIVEAU HOUDEN. KENNIS DELING
- INTERNATIONAAL KARAKTER/DUIDELIJKE CENTRUMFUNCTIE
- INTERNATIONALISERING
- INTERNATIONALISERING VAN DE FOKKERIJ EN DE HANDEL
- INVESTEREN IN RUITERPADEN EN GESLOTEN ROUTES.
- INVESTERING IN KWALITATIEF HOOGSTAANDE VOEDING MET NAME RUWVOEDERS
- INZET VAN ASIELZOEKERS UIT ARABISCHE LANDEN.
- INZETTEN OP BREDE ONTWIKKELING: ALLE TAKKEN VAN ONZE SPORT ERBIJ BETREKKEN. EVENEMENTEN ORGANISEREN DIE VEEL AFWISSELING BIEDEN WAARDOOR AANTREKKELIJKHEID VOOR PUBLIEK WORDT VERGROOT. OPZETTEN VAN ACCOMMODATIES DIE BREED TOEGANKELIJK ZIJN, M.N. FINANCIËEL GEZIEN. ACCOMMODATIES DIENEN OOK GESCHIKT TE ZIJN VOOR HET ORGANISEREN VAN ANDERE DAN HIPPIISCHE ACTIVITEITEN WAARDOOR COMMERCIEEL BETERE RESULTATEN GEBOEKT KUNNEN WORDEN.
- INZETTEN OP DIERENWELZIJN VOOR IMAGO VERBETERING TOV MAATSCHAPPIJ
- JEUGD EN OUDERS BETREKKEN. PONYSPOORT PROMOTEN.
- KANSEN ZIJN ER VOLGENS MIJ VOLDOENDE. OOK IK MOET MIJ BLIJVEN PROFILEREN EN UIT DRAGEN WAAR IK VOOR STA. WAT IS MIJN AANLEIDING OM COACHWERK TE DOEN? EN DIT GELD OOK VOOR DE PAARDENSECTOR. JE ZULT JE STEEDS WEER MOETEN AFVRAGEN ZIJN WE OP GOEDE WEG EN WAARBIJ ZELF REFLECTIE ALS ORGANISATIE ALS MENS BELANGRIJK IS. KANSEN GENOEG, MAAR HET DOEL MOET HELDER ZIJN EN BLIJVEN.
- KENNIS- EN INNOVATIEONTWIKKELINGEN:- RECREATIE- SPORT- GEZOND BEDRIJFSLEVEN
- KWALITEIT PAARDEN EN LIGGING
- KWALITEIT VAN DE PAARDEN (SECTOR) OP EEN NOG HOGER NIVEAU TILLEN
- LAAT DE MARKT ZIJN WERK DOEN EN TREK ER DE HANDEN VAN AF, VEEL BETER.
- LANDELIJK OPLEIDINGS NETWERK EN SAMENWERKING VAN DEZE OPLEIDINGEN. MET EEN DUIDELIJKE MARKT ZETTING, CQ. REGIO. EN EEN COMPLEMENTERENDE OPLEIDING. GOEDE SPREIDING VAN DE LOKATIE IN DE PAARDEN REGIO'S EN PROVINCIES MAXIMAAL 1 PER DISCIPLINE.
- LIMBURG OP KAART ZETTEN PAARDENSPORT, HANDEL SPORTEVENEMENTEN, GOEDE LOCATIES, GOEDE OPFOK
- M.I. TE VEEL ORGANISATIES DIE HIERIN DUIKEN, ZODAT HET OVER EEN AANTAL JAREN ALS EEN KAARTENHUIS INSTORT.
- MEER GROEN MINDER COMPENSATIE
- MEER PROFESSIONALS, HOBBYMATIGE CONCURRENTEN, LEES NIET PROFESSIONELE ORGANISATIES VALLEN AF. TOESTROOM VAN BUITENLANDERS DIE ZICH IN DEZE REGIO VESTIGEN.
- MEER SAMENWERKING
- MEER SCHOLING VOOR TOTALE PAARDENSPORT
- MEER VRIJE TIJD, PROFESSIONALISERING VAN DE ORGANISATIES IN OMGEVING WEERT, STIJGENDE WELVAART EN HET FEIT DAT PAARDEN IN CHINA OOK STEEDS MEER EEN STATUS PRODUCT WORDT.
- MENSEN OVER DE HELE WERELD HIER WILLEN RIJDEN
- MET DE MOOIE VARIATIE IN HET LANDSCHAP EN DE VELE MANEGES ECHT EEN PLEK WAAR BEZOEKERS (BINNEN EN BUITENLAND) GRAAG MOETEN KOMEN OM HUN SPORT TE BEOEFENEN. DAARBIJ GELOOF IK DAT MET EEN BETER OPLEIDING ER OOK MEER TOPRUITERS ZULLEN OPSTAAN EN DAT GROTE RUITERSPORT EVENEMENTEN DAN NOG MEER HIER IN DE PROVINCIE ZULLEN PLAATSVINDEN.
- MÉT ELKAAR DE ZAAK VERDER UITBOUWEN. OOG VOOR DOORSTROOM VANUIT ONDERWIJS EN MIDDENKADER NAAR DUURZAAM PERSONEELSBELEID. WE MOETEN ZORGEN DAT LIMBURG PAARDENSPORTPROVINCIE OOK DOOR ARBEIDSKRACHTEN UIT ONZE PROVINCIE WORDT VORMGEGEVEN. SAMENWERKING IN DE EUREGIO DIENT SNEL UITGEBOUWD TE WORDEN. WE LATEN KANSEN - MET NAME IN DUITSLAND - LIGGEN.
- MINDER BOEREN, MEER LAND VOOR DE PAARDENSECTOR
- MINDER VARKENS IN MEGASTALLEN.
- MOOIE OMGEVING
- MOOIE ONTWIKKELEN IN DIVERSE PLAATSEN, PEELBERGEN, WEERT-WEST, TOPS ETC. ER GEBEURT VEEL IN LIMBURG. MEER MENSEN ZULLEN ZICH WILLEN AANSLUITEN BIJ DE KRITISCHE MASSA DIE ONTSTAAT. SAMENWERKEN VERGROOT DE KRACHT VAN DE PAARDENSECTOR IN LIMBURG,
- NAAR MIJN MENING IS OP DIT MOMENT EEN KANTELING GAANDE, DE PAARDENSPORT WORDT OPNIEUW ELITAIR. MET ANDERE WOORDEN: DE SPORT WORDT STEEDS DUURDER, WAARDOOR ER MENSEN MET GELD NODIG ZIJN OM DE SPORT TE LATEN DRAAIEN. ZIJ MOETEN DE MENSEN MET KENNIS EN KUNDE GAAN FACILITEREN. NU ER EEN BEPAALDE INFRASTRUCTUUR IS GEREALISEERD, WORDT HET ZAAK OM SPONSOREN (MENSEN MET GELD EN INTERESSE IN PAARDEN) TE MATCHEN MET PROFESSIONALS (MENSEN MET KENNIS EN KUNDE). EN DAT OP EEN DUSDANIGE MANIER DAT BEIDE ONAFHANKELIJK VAN ELKAAR HUN KEUZES KUNNEN MAKEN.
- NAAST GROTE COMPLEXEN, OOK DE KLEINE VERENIGINGEN EEN KANS GEVEN> VAAK AL LANGE GESCHIEDENIS IN HET ORGANISEREN VAN EVENEMENTEN.
- NIET ALLEEN TOPSPORT MAAR OOK RECREATIE
- NIET GEBONDEN HIPPIISCHE SPORTER, RECREANT
- ONDERNEMERS DIE HETZELFDE AANBIEDEN
- ONTWIKKELING VAN HIPPIISCHE TERREINEN OP VOORMALIGE STORTPLAATSEN
- ONTWIKKELINGEN RECREANTEN WEDSTRIJDEN EN ACTIVITEITEN
- ONVOLDOENDE KENNIS VAN
- OPLEIDING VAN BREEDTE SPORT NAAR TALENTOPLEIDING EN PAARDENOPLEIDING CITAVEERDE MBO
- PAARDEN ALS MIDDEL, NIET ALS DOEL. DUS GEEN FOCUS OP TOPSPORT, MAAR BEDRIJFSLEVEN. OF PAARDEN INZET BIJ BEHANDELING VAN MENSEN MET AUTISME. VERDER ZIE IK EEN STIJGENDE VRAAG VANUIT HET BUITENLAND (VOORNAMELIJK CHINA) VOOR DE NEDERLANDSE FOK. OOK DENK IK DE INZET VAN EUREGIO EN MEER (EUROPESE UNIE) OM MEER UIT JE KENNIS EN NETWERK TE HALEN (BIJVOORBEELD PAARDENREIZEN IN PORTUGAL)
- PAARDENSPORT LEEFT!

- PAARDENSPORTPROVINCIE VAN NEDERLAND ZOALS SPORTIEF ALS ECONOMISCH
- PAARDENWELZIJN VOLGENS PADDOCK PARADISE EN EQUITHERAPIE
- PEELBERGEN
- PERFECTE LIGGING, DUS GEÏNTERESSEERDE BUITENLANDSE PARTIJEN KUNNEN DEZE LOCATIE PERFECT GEBRUIKEN.
- POSITIEVE INPUT VANUIT GEMEENTE EN PROVINCIE
- PRO-ACTIEVE PROVINCIE EN GEMEENTE, GEODE AANSLUITING BELGIE EN DUITSLAND, STERKE DRIEHOEK TOVERLAND, SCHATBERG EN ECDP, (TOENEMENDE) PAARDENKENNIS IN DE REGIO
- PROBEREN DE JEUGD ER BIJ TEBETREKKEN
- PROBEREN DE JEUGD TE BETREKKEN EN OUDEREN TE MOTIVEREN, DOOR EVENEMENTEN TE ORGANISEREN
- PROFESSIONALISERING
- PROFESSIONALISERING GROEIT, DIT TREKT MENSEN NAAR DE REGIO
- PROFFESIONALISERING
- PROVINCIE LIMBURG HEEFT VERHOUDINGSGEWIJS EEN HELE MOOIE POSITIE IN DE EUREGIO, EN RELATIEF VEEL RUIMTE (GROND) WAARDOOR HIER MEER RUIMTE IS VOOR BIJVOORBEELD EVENTINGTERREINEN, ROUTES VOOR BUITENRIJDEN ETC.
- RECREATIE
- RECREATIEVE RUITERSWELZIJN PAARDEN
- RECREATIEVERBINDEN VAN ONDERNEMERS NETWERKENVERBREIDEN VAN DE HORIZON TUSSEN VERSCHILLENDE SOORTEN ONDERNEMERS
- RUITERPADEN ZONDER STENEN, PENSIONSTALLEN MET VEEEL WEIDE EN WAAR OOK SCHUIJLSTALLEN OP MOGEN STAAN EN NIET ZO EEN ZWAAR BELEID BETREFFENDE HET AANLEGGEN VAN EEN BUITENBAK EN VERLICHTING ETC
- SAMENWERKEN
- SAMENWERKEN MET DE PROVINCIE.
- SAMENWERKING
- SAMENWERKING Á LA GRANDHORSE (VOORJEEN PEELBERGEN), GENEREREN VAN SECTORKENNIS, BENCHMARKING TUSSEN HIPPIsche ORGANISATIES MOGELIJK MAKEN
- SAMENWERKING EN AFSTEMMING TOONAANGEVENDE VERENIGINGEN, CONCOURS CAROUSEL OUTDOOR/INDOOR EVENTUEEL OVER MEERDERE REGIO'S. HERPOSITIONERING EN UPGRADING REGIONALE KAMPIOENSCHAPPEN, HOE KOMEN DE TOPPERS WEER NAAR DEZE KAMPIOENSCHAPPEN EN WORDT HET WEER EEN PUBLIEKSTREKKER
- SAMENWERKING EN LEDENWERVING
- SAMENWERKING MET NAME GERICHT OP ACTIVITEITEN MET HET BUITENLAND. WE MOETEN HET BUITEN DE PROVINCIE EN LANDSGRENNEN ZOEKEN OM DE MARKT TE VERGROTEN.
- SAMENWERKING, SAMEN JE STERK MAKEN VOOR DE SPORT ONTWIKKELING HELAAS IS IEDEREEN DRUK ZIJN EIGEN ORGANISATIE MAAR ACTIVITEITEN TE ONTPLOOIEN ZONDER AAN DE BUREN TE DENKEN WAT VERSNIJPERING VAN EVENEMENTEN TE WEEG BRENGT. HIER Zouden VEEL Kansen LIGGEN
- SCHOLEN VAN MENSEN EN HANDEL IN PAARDEN
- SCHUIJLGELEGENHEDEN VOOR PAARDEN ZONDER MOEILIJK GEDOE ZIE DUITSLAND. RIJPADEN
- SPORT
- SPORT EN HANDEL
- SPORT, DE PEELBERGEN, GOEDE AFZET
- STEEDS BETERE ACCOMMODATIES WAAR MEN DE WEDSTRIJDSPORT KAN UIT OEFENEN
- STIMULERING/POSITIEVE HOUDING VANUIT PROVINCIE/GEMEENTEN
- UITBREIDEN VAN AANTAL ACCOMMODATIES ZODAT DE HELE PROVINCIE ALS PAARDENSPORT PROVINCIE BEKEND KOMT TE STAAN
- UITBREIDING
- VEEL KENNIS IN LIMBURG
- VEEL ONTWIKKELINGEN, KENNISNIVEAU MOET OMHOOG, KLIMAAT EN ECONOMIE IS GUNSTIG MOMENTEEL
- VERBINDINGEN MAKEN MET ALLE GELEDINGEN, ONTDEKKEN EN BENUTTEN VAN TALENT
- VERDERE DOORGROEI IN AL ZIJN ASPECTEN: ECONOMISCH EN SPORTIEF (BREEDTE- EN TOPSPORT),
- VESTIGING VAN INTERNATIONALE RUITERS
- VOORAL NIET TE GROOT DENKEN, TE VEEL WILLEN
- VOORLICHTING
- WAT ZE/WE HEBBEN VASTHOUDEN EN BEHOUDEN EN DAT ER OOK AAN GEDACHT MOET WORDEN DAT ER NIET ALLEEN DURE PAARDEN MOETEN ZIJN VOOR DE TOP VAN DE WERELD, MAAR OOK VOOR DE "GEWONE MENS", WANT ALS HET ENE NIET IS, BESTAAT HET ANDERE OOK NIET!
- WEINIG
- WEINIG AANWAS
- WERELDWIJDE GOEDE NAAM IN GOED FOKMATERIAAL EN KWALITATIEVE SPORT-, SPRING- EN WEDSTRIJDPAARDEN
- WIJ HEBBEN GEEN AFFINITEIT MET DE PAARDENSPORT
- ZORGDRAGEN DAT DE BASISSPORT EN VERENIGINGEN NIET TEN ONDER GAAN AAN DE EXPANSIEDRANG VAN DE PROFESSIONELE SPORT. DE SPORT BETAALBAAR HOUDEN VOOR EEN GROTE GROEP BASISSPORTERS. PROMOTIE VAN DE (BASIS)SPORT IN DE MEDIA.
- ZORGEN DAT HET BETAALBAAR BLIJFT OOK VOOR DE AMATEUR
- ZORGEN DAT JEUGD MEER WORDGEMOTIVEERD IN DE PAARDEN SPORT
- ZORGEN DAT WE KRACHTEN BUNDELEN, EN DAT ER MEER OPENHEID IS OVER HET TE VERKOPEN PRODUCT.

Wat zijn volgens u de belangrijkste bedreigingen voor de ontwikkeling van de paardensector in de provincie Limburg de komende vijf jaar?

- ALS MENSEN ELKAAR NIKS GUNNEN, DAN ZOU DAT WELEENS DE GROOTSTE BEDREIGING KUNNEN ZIJN.
- ANDERE BELANGEN WORDEN VOOROP GESTELD.
- ANDERE REGIO'S STAAN NIET STIL WE KUNNEN ECHTER DUIDELIJK HET VERSCHIL MAKEN. ALLE KANSEN AANWEZIG EEN TOP HIPPISCHE REGIO TE ZIJN.
- AUTO'S EN SNELWEGEN.
- BEDREIGING? HET IS VAAK EEN VERSCHIL VAN MENING WAT GEZIEN EN ERVAREN KAN WORDEN ALS BEDREIGING. FLEXIBILITEIT IS VAAK HET SLEUTELWOORD. EENRICHTINGSVERKEER IN COMMUNICATIE KAN BEDREIGEND ZIJN.
- BEDREIGINGEN VAN BUITENAF: OVERHEID, REGELGEVING
- BEDREIGINGEN ZULLEN ER NIET ZIJN. GEVAAR IS DE INTERNE MARKT, VERSCHRILING, DALING NIVO. HET ZIJN KANSEN DIE INGEVULD MOETEN WORDEN, TWEETALIGE OPLEIDINGEN. ENGELS, FRANS, DUIJS EN SPAANS. OPLEIDINGEN DOOR EN MET INTERNATIONALE RUITERS EN SPORTINSTRUCTEURS. ICONEN, ZOWEL PAARD, ALS RUITER.
- BEKROMPEN DENKEN EN TEGENHOUDEN VAN NIEUWE INITIATIEVEN
- BEPERKENDE VOORWAARDEN VANUIT OVERHEID EN DIERACTIVISTEN.
- BISNIS HEEFT SPORT NODIG SPORT HEEFT BISNIS NIET NODIG
- BTW
- COMMERCIE
- CONCENTRATIE RISICO
- CONCURRENT BUURTPROVINCIES
- CONCURRENTIE BEROEPSRUITERS T.O.V. BASISRUITERS
- CONCURRENTIE BUITENLAND EN MALAFIDE ONDERNEMERS
- CONJUNCTUURGEVOELIGHEID VAN DE SECTOR
- DAT ANDERE PROVINCIES EERDER KUNNEN STARTEN MET BEPAALDE PROJECTEN. (OPLEIDING)
- DAT BOVENSTAAND ENIET LUKDANWEL DAT BLIJKT DAT DE MENSEN MET GELD DIT NIET OP EEN CORRECTE MANIER HEBBEN VERKREGEN; DIT STRAALT OOK AF OP DE SPORT.
- DAT DE BASISSPORT VOLDOENDE MOGELIJKHEDEN KRIJGT ZICH TE ONTWIKKELLEN. DE BETAALBAARHEID DIENT OOK ALLE AANDACHT TE KRIJGEN
- DAT "DE GROTE JONGENS" ALLES KAPOT MAKEN MET HUN GELD
- DAT DE MARKT TE KLEIN IS OM GROTE INVESTERINGEN TE DOEN.
- DAT ER TE VEEL VAN ALLES KOMT MET DE AFNEMENDE BELANGSTELLING!
- DAT HET TEVEEL RICHT OP DE RIJKERE, PROFESSIONELERE GROEP, TERWIJL DE KINDEREN VAN 'NIET-PAARDENMENSEN' OOK BELANGRIJK ZIJN VOOR DE GROEI VAN DE PAARDENSPORT IN LIMBURG.
- DAT IK MOET CONSTATEREN DAT DE LANDELIJKE WEDSTRIJDSPORT TOCH AFNEEMT.
- DAT NIET ALLE NEUZEN DEZELFDE KANT OP STAAN, BREDE DRAAGKRACHT DUS (VAAK HET PROBLEEM NATUURLIJK).
- DAT ORGANISATIES ONDERLING GOED BLIJVEN SAMENWERKEN EN COMMUNICEREN EN HET GEZAMENLIJK BELANG VOOROP STELLEN
- DE BASIS WEDSTRIJDSPORT SNEEUWT HELEMAAL ONDER JAMMER GENOEG. VOOR DE MEESTE HOBBISTEN IS DE ZONDAG DE DAG VAN DE HOBBY, DOOR DE VELE PROFS ZIE JE REGULIERE WEDSTRIJDEN AL OP DONDERDAG BEGINNEN, WAARDOOR MEN NIET MEER DEELNEEMT EN OOK NIET HELPT OF ZELFS KOMT KIJKEN. HIERDOOR STEEDS MINDER AANWAS EN DOORSTROMING VAN PONYRUITERS. DE TARIEVEN EN REGELS VOOR DE BASISWEDSTRIJDSPORT ZIJN TE HOOG. DE OVERKOPELENDE ORGANISATIE KNHS ZET DE KAMPIOENSCHAPPEN OP DATA IN DE BOUWVAK PERIODE EN OP "WERKDAGEN", WAARDOOR HIER VEEL "GEWONE" BASISWEDSTRIJDRIJTERS AFHAKEN. HET LIMBURGS PAARDENSPORT PLAN ZIEN WE WEL VERTEGENWOORDIGD OP DE VIP TIJDENS EVENEMENTEN, MAAR BETEKENT ZEER WEINIG VOOR DE KNHS BASISWEDSTRIJDSPORT EN DE RECREANTEN. EEN GOEDE OPSTAP VOOR AANWAS IN DE PONYSPORT ZOU ZIJN WANNEER ZE PAARDEN/PONY ORGANISATIES Zouden STEUNEN OM MENSEN TE LATEN PAARD- OF PONYRIJDEN. OF WANNEER DEZE ORGANISATIES MET ENKELE PONYRUITERS ZOU DEELNEMEN AAN REGULIERE KNHS WEDSTRIJDEN BIJ VOORKEUR OP ZONDAG. DEZE ORGANISATIES TE VOORZIEN VAN EEN FINANCIËLE ONDERSTEUNING/SUBSIDIE; NADAT ZE HEBBEN KUNNEN AANTONEN DAT ZE MET PONYRUITERS MET BEDRIJFS-PONY'S DEELNEMEN AAN WEDSTRIJDEN. HIERIN EN BINNEN DE RECREATIE EN IN HET HELE GEBEUREN BINNEN DE BASIS(WEDSTRIJD)SPORT; MIS IS IK DE BEGELEIDING EN ADVIES VAN HET LIMBURGS PAARDENSPORT PLAN, ZOALS DIE EIGENLIJK WEL WAS BELOOFT EN WAARSCHIJNLIJK BEDOELD. ZE LATEN VEEL MENSEN AAN HUN LOT OVER EN TONEN TE WEINIG INITIATIEF, SAMENBUNDELING VAN KNOW HOW EN DISTRIBUTIE. DE INFO OP DE WEBSITE IS ZO VAAK, ALLES WAT HIEROP STAAT WAS REEDS BEKEND EN TE VINDEN OP VELE PAGINA'S. NIEUW DINGEN OF TIPS NIET KUNNEN ONTDEKKEN. VEEL KNHS VERENIGINGEN, FOKKERIJVERENIGINGEN, PAARDENSPORTBEDRIJVEN, ETC. NEMEN NU ZELF INITIATIEF TERWIJL DIT GOED GEBUNDELD, GELOCALISEERD EN GEORGANISEERD HAD KUNNEN WORDEN. VOORHEEN LID VAN DE LLTB EN VIA MEVROUW RUUD PRIJSTEN ZIJN VELE WEGEN GEOPEND, TOT IN BRUSSEL TOE! ZE BRACHT OOK MENSEN BINNEN DE HIPPISCHE SECTOR MET ELKAAR IN CONTACT. JAMMER DAT ZE HAAR BIJ DE REORGANISATIE HEBBEN ONTSLAGEN, ZE WIST VEEL VAN REGELGEVINGEN, GAF SUPER ADVIES WAAR JE IETS MEE KON EN ZORGDE ERVOOR DAT JE MET DE JUISTE MENSEN IN GESPREK KWAM. OOK HEEFT ZE EEN PASSIE MET DE GEHELE SPORT EN KENNIS VAN ZAKEN (ZOWEL IN DE SPORT ALS IN DE REGELGEVING EN DE VERSCHILLENDE PARTIJEN). NA HAAR VERTREK HEBBEN WE ONS LIDMAATSCHAP BIJ DE LLTB OPGEZEED, DAAR DE MENSEN DIE WE NU SPRAKEN, ONS NIET VOLDOENDE KONDEN BEGELEIDEN/MEEDENKEN. WE HEBBEN IN LIMBURG ZOVEEL MOGELIJKHEDEN, MAAR WE MOETEN OPPASSEN DAT NIET ALLEEN DE TOPSPORT EN DE "GROTE" WEDSTRIJDEN ALLE AANDACHT KRIJGEN, DE BASIS IS DE VOEDINGSBODEM VOOR DE GROTE EN AL STROMEN DEZE MENSEN MISSCHIEN NIET DIRECT ZELF DOOR, ZE ZULLEN WEL MEEHELPEN MET BEDENKEN, ORGANISEREN EN BOUWEN, DIT ZIJN DE VRIJWILLIGERS WAAROP VEEL VAN DEZE EVENEMENTEN DRAAIEN. DUS ZONDER DE BASIS BLOEDT DE TOPSPORT OP DEN DUUR OOK DOOD EN DAT ZOU TOCH HEEL JAMMER ZIJN, WANT BEN NU EERLIJK: PAARDENSPORT IS EEN TOPSPORT!!! OP WELK NIVEAU OF MANIER JE HIERVAN OOK GENIET. WE HEBBEN IN LIMBURG ZOVEEL TE BIEDEN AAN DEZE TOPSPORT, GA ER DAN MET RESPECT MEE OM. ZEKER MET AL DIE FANTASTISCHE VRIJWILLIGERS EN INITIATIEFNEMERS!!!
- DE BETAALBAARHEID VAN HET HEBBEN EN HOUDEN VAN PAARDEN IN COMBINATIE MET HET DEELNEMEN AAN WEDSTRIJDEN VOOR DE AMATEUR SPORTER
- DE BOUW VAN MEGA-PAARDENSTALLEN IN HET LANDSCHAP
- DE HOGE KOSTEN DIE PAARDENSPORT MET ZICH MEEBRENGEN

- DE KLEINERE FOKKERS DIE STOPPEN
- DE LEVENSVATBAARHEID VAN DE PAARDEN/PONY VERENIGINGEN TB.V. DE BREEDTE SPORT, JUIST DOOR DE BETERE ACCOMMODATIES WELKE TEN KOSTE KAN GAAN VOOR DIE VERENIGINGEN DIE HIERIN NIET IN MEE KUNNEN GAAN I.V.M. HET KOSTEN PLAATJE.
- DE OVERHEID DIE DENKT DAT DE PAARDENBUSSINES GOUDEN MUNTEN POEPT. EN DAT ALLE PAARDEN VOOR MILJOENEN VERKOCHT WORDEN.
- DE PAARDENSPORTCENTRA ZIJN TEVENS EEN BEDREIGING VOOR DE VERENIGINGEN, DIE MINDER DEELNAME HEBBEN AAN HUN WEDSTRIJDEN. ER MOET WORDEN NAGEDACHT OVER DE TAKEN VOOR DE VERENIGINGEN EN DE WIJZE WAAROP DE CENTRA EEN IMPULS KUNNEN GEVEN AAN DE VERENIGINGEN.
- DE PEELBERGEN OMDAT ZE MET HUN BELEID DE HOBBY SPORT OM ZEEP HELPT.
- DE REGELGEVING EN BELASTINGEN
- DE VERDEELDHEID VAN DE SECTORTE HOOG GESPANNEN ECONOMISCHE VERWACHTINGEN DIE NIET WAARGEMAAKT KUNNEN WORDEN
- DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELING
- DIERENWELZIJN!
- DIERZIEKTEN. LEEFTIJD FOKKERS; JONGE GENERATIE FOKT NIET MEER
- DOOR DE PROFESSIONALISERING DREIGT DE BASIS IN GEVAAR TE KOMEN
- ECONOMIE, PAARDENWELZIJN EN GEZONDHEID
- EIGENBELANG VOOR OP STELLEN
- ELDERS GAAN ONTWIKKELINGEN WELLICHT SNELLER EN IS ER MEER PLAATS. DE VRAAG IS OF ORGANISATIES ALS ZANGERSHEIDE IN LANAKEN ZICH NOG ZO SNEL KUNNEN ONTWIKKELEN EN ZOVEEL PLAATS HEBBEN, IN COMBINATIE MET ALLERLEI REGELGEVING.
- ER WORDEN INVESTERINGEN GEDAAN IN LIMBURG ALS PAARDENSPORTPROVINCIE. GOEDE ZAAK, BLIJF DIT DOEN EN MAAK HIERBIJ OOK/MEER GEBRUIK VAN BESTAANDE BEDRIJVGHEID. VERBINDT, ZODAT MEER MENSEN MEEPROFITEREN. DIT IS HARD NODIG OM ER OOK VOOR TE ZORGEN DAT DEZE ACTIVITEITEN NIET OP DEN DUUR WEGVALLEN, MAAR GECONTINUEERD WORDEN.
- FOCUS OP LIMBURG. LIMBURG IS EEN STERKE REGIO DIE MEER NAAR BUITEN MOET TREDEN EN NIET BINNEN HUN EIGEN KADERS MOET BLIJVEN BEWEGEN
- FRAUDE IN CONCURENTIE
- GEBREK AAN KENNIS
- GEBREK AAN ONDERLING COMMUNICATIE.
- GEBREK AAN SAMENWERKING EN NETWERKING
- GEBREK AAN SUPPORT VAN BEDRIJFSLEVEN
- GEEN UITBREIDING
- GENEUZEL TUSSEN VERENIGINGEN
- GROOTSCHALIGHEID VAN DE PEELBERGEN OVERVLEUGELT DE BASISSPORT (VERENIGINGEN)
- HELDERE VISIE, SAMENWERKING IPV EILANDEN
- HET AANTAL VRIJWILLIGERS TE VINDEN EN BESTUURDERS MET PASSIE, DIE TEVENS DE ORGANISATORISCHE KWALITEITEN BEZITTEN.
- HET INVESTEREN IN DE EVENEMENTEN VANMDE TOPSPORT EN NIET IN DE RECREATIERUITER DIE ER UITEINDELIJK HET MEESTE ZIJN.
- HET ONTBREKEN VAN EEN GEZAMENLIJK OPTREKKEN MET BRABANT, VLAANDEREN EN NOORDRIJN WESTFALEN VOOR WAT BETREFT DE BOVENKANT VAN DE MARKTONVOLDOENDE KWALITEIT IN HET SPORTAANBOD VOOR NIEUWE TOETREDERS TOT DE SPORHET DIERENWELZIJNSVRAAGSTUK
- HIPPISCH CENTRUM DE PEELBERGEN VORMT EEN BEDREIGING. VERENIGINGEN BUITEN EEN OMTREK VAN 30 KM KAMPEN MET TERUGLOOP VAN DEELNEMERS AAN PAARDENSPORTWEDSTRIJDEN EN VERLIEZEN DAARDOOR HUN BESTAANSRECHT. TERUGLOOP VAN DE BASISSPORT BETEKENT UITEINDELIJK EEN KLEINERE BASIS VOOR DE TOPSPORT.
- HOKJES DENKEN
- IEDER MAAR ALLEEN AAN ZIJN EIGEN DENKT
- IEDER VOOR ZICH EIGEN
- IEDEREEN DENKT ALLEEN MAAR AAN ZICHZELF HIPPISCHE ONDERNEMERS EN VERENIGINGEN BLIJVEN TE VEEL OP HUN EIGEN ERF.
- IK ZIE OP DIT MOMENT GEEN BEDREIGINGEN
- IN ZEE GAAN MET GROTE PARTIJEN ZONDER DUDELIJK DOEL.
- INDIVIDUALISME
- INFLATIE, CRISIS, VERLANGEN NAAR PAARDRIJDEN BIJ JONGEREN
- INMENGING VAN OVERHEIDSINSTANTIES, VERSTOORD ALLE ONTWIKKELINGEN. LAAT VRAAG EN AANBOD HET WERK DOEN EN STROOI NIET MET ONNODIGE SUBSIDIES DIE ALLES ALLEEN MAAR VERSTOREN.
- KLEINE VERENIGINGEN ZIJN ONDANKS FUSIES ZEER KWETSBAAR, ONDERVINDEN VEEL HINDER VAN GROTE COMPLEXEN CQ EVENEMENTEN
- KRACHT VAN HET INDIVIDUALISME EN BEPERKTE WIL OM SAMEN TE WERKEN IN DE SECTOR.
- LET OP DE BUREN
- LIMBURG IS EEN PAARDENPROVINCIE DUS WEINIG BEDREIGINGEN
- MAATSCHAPPELIJKE ACCEPTATIE SECTOR BEHOUD DRAAGVLAK HUIDIGE HIPPISCHE SECTOR VOOR HIPPISCHE ONTWIKKELINGEN IN LIMBURG
- MALAFIDE LIEDEN BINNEN DE SPORT, VERLIES VAN STEUN OVERHEDEN
- MEER AFLUITINGEN VAN NATUURGEBIEDEN VOOR RECREATIEVE DOELEINDEN
- MENSEN BUITENSEPAARDENWERELD DIERNWELZIJN
- MINDER AGRARISCHE BETROKKENHEID BURGER. ALTHANS, WEINIG POSITIEF.
- MINDER ENTHOUSIASTE JONGE RUITERS
- NIET GOED INGERICHT OP VIRUSZIEKTEN MET PAARDEN EN WAT DAAR DAN DE GEVOLGEN VAN KUNNEN ZIJN. HOE BIND JE DE BUITENLANDSE ONDERNEMERS AAN ONZE REGIO. MAW HOE ZORGEN WE ERVOOR DAT ZE IN DEZE REGIO BLIJVEN VOOR LANGE TIJD. DEZE PERSONEN HEBBEN VAN HUIS UIT GEEN BINDING MET DEZE REGIO EN ZULLEN HUN ORGANISATIE DUS EENVOUDIG NAAR ELDERS VERPLAATSEN
- ONDERLINGE ONGEBRUIKELIJKE RIVALITEIT VAN BEDRIJVEN. SAMENWERKING IS EEN MUST.

- ONTBREKEN VAN OOG VOOR DE KLEINE PAARDENHOUDER/ -SPORTER EN EEN TE GROTE OVERHEIDSBEMOEIENIS.
- ONVOLDOENDE AANDACHT VOOR DE GEZONDHEIDSMONITORING VAN HET PAARD ZOWEL INDIVIDUEEL ALS OP POPULATIELEVEL.
- ONVOLDOENDE KENNIS
- ONVOLDOENDE KENNIS
- ONVOLDOENDE VRIJWILLIGERS EN LOCATIES
- OPVOLGERS
- OVERHEID EN DIERENPARTIJ
- OVERHEID, REGELGEVING, BELASTINGEN, VERHOOGING VAN KOSTEN
- OVERKILL VAN ACCOMODATIES
- OVERKILL, ONDERLINGE CONCURRENTIE, AFNAME VERENIGINGEN, VERZWAKKING KNHS
- PAARDENGEZONDHEID EN WELZIJN
- PAARDENHOUDERIJ EIST ONZE LANDWEGEN OP VOOR RECREATIE
- POLITIEKE BELANGEN DIE NIET STROKEN MET ENIGE REALITEITSZIN.
- POLITIEKE ONRUST IN DE WERELDBESMETTELIJKE PAARDENZIEKTE WAARDOOR GRENZEN DICTGAAN
- PROCEDURES VAN GEMEENTE, DIE VERTRAGEN ENORM.
- PROCENTUEEL NAUWELIJKS VAN BELANG
- PROFESSIONALISERING BLIJFT ACHTER, MAATSCHAPPELIJKE DISCUSSIE MBT WELZIJN VAN PAARDEN
- REGELGEVING
- REGELGEVING DIE DOORSLAAT
- REGELGEVING EN DIEREN WELZIJNSORGANISATIES
- REGELGEVING KNHS
- REGIONALE CONCURRENTIE
- SLECHTE (RUW)VOEDERS EN SLECHTE DIERENARTSEN EN TE HOGE EISEN IN DE SPORT WAARDOOR DE PAARDEN FYSIEK EN METAAL LIJDEN EN ONNODIG LIJDEN EN ER TE VEEL 'BROODFOKKERS' ONTSTAAN.
- SLECHTE ARBEIDSVERHOUDINGEN MET MEDEWERKERS
- STAMBOEKEN
- STEEDS MEER EISEN WAARAAN EEN ORGANISATIE MOET VOLDOEN
- STRENGERE (MILIEU)WETGEVING
- T VERDWIJNEN VAN DE KLEINE VERENIGINGEN EN DAARMEE DE BASIS VAN DE RUITERSPORT.
- TE BEPERKT GRENDOVERSCHREIDEND DENKEN
- TE DUUR VOOR AMATEURS, DIE ER DAN MEE ZULLEN STOPPEN.
- TE EENZIJDIG DENKEN RICHTING TOPSPORTERS.
- TE GROOT MET WEINIG OOG VOOR DE KLEINERE ONDERNEMINGEN
- TE GROTE INVESTERINGEN IN AL REEDS GROTE ORGANISATIES
- TE VEEL CENTREREN OP DE DRIE PAARDENSPORT GEMEENTEN, ONTBREKEN VAN OFFICIËLE WEDSTRIJDEN BINNEN KNHS VERBAND
- TE VEEL CONCOURSEN OP DEZELFDE PLAATS, DE ONTWIKKELING VAN VERENIGINGEN EN DAARMEE DE HOBBY RUITERS WORDEN BELEMMERD,
- TE VEEL GROTE ORGANISATIES EN DANWORDT HET VOOR DE KLEINER TE MOEILIK EN TOCH ZIT DAAR HET BEGIN.
- TE VOLLE CONCOURSAGENDA, MEERDERE WEDSTRIJDEN OP EEN DAG. MEER AANDACHT VOOR EN ONDERSTEUNING VAN TOONAANGEVENDE WEDSTRIJDEN IN BIJ TOONAANGEVENDE VERENIGINGEN/ ACCOMMODATIES.
- TE WEINIG KANSEN VANUIT ONDERWIJS EN REGELGEVING
- TE WEINIG SAMENWERKING EN SECTOR BLIJFT CONSERVATIEF. VEEL ONTWIKKELINGEN WAARBIJ DE VRAAG IS OF HET RENDEMENT GEEFT.
- TE WEINIG ZAKELIJKE BEDRIJFSVOERING
- TERUGLOPEND AANTAL WEDSTRIJDRUITERS ONDER DE 'AMATEURS'. WELKE VERENIGING IS NOG GROOT GENOEG EN HEEFT VOLDOENDE TERREIN TER BESCHIKKING OM ACTIVITEITEN TE ORGANISEREN. TERUGLOPEND AANTAL VRIJWILLIGERS. VERENIGINGEN WORDEN STEEDS KLEINER EN HEBBEN STEEDS MEER PROBLEMEN MET HET IN STAND HOUDEN VAN EEN GOED BESTUUR. HET THEMA 'SAMENWERKEN' IS VOOR VEEL VERENIGINGEN NOG TABOE LAAT STAAN DAT VERENIGINGEN IN STAAT ZIJN OM TE FUSEREN TOT EEN GROTERE EN MI DAARDOOR STERKE VERENIGING. HET AANTAL 'PAARDENMENSEN' VERMINDERT TERWIJL HET AANTAL 'MENSEN MET PAARDEN' STIJGT.
- TEVEEL OVERHEIDSBEMOEIENIS.
- TEVEEL SPELERS
- UITBLIJVEN SPONSOREN
- VEEL VAN DEZE ENQUETES
- VERGRIJZING EN MILIEU
- VERLIEZEN VAN DE AANSLUITING MET DE OVERIGE REGIO'S IN NEDERLAND. LIMBURG MOET SAMENWERKEN MET BINNEN EN BUITENLAND. HET LIJKT SOMS OF DE AANSLUITING MET DE REST VAN NEDERLAND MINDER INTERESSANT IS.
- WAAR WE ZELF ALS PAARDENBEDRIJF TEGEN AANLOPEN IS VOORAL HET FEIT DAT JE ALS HIPPIISCHE ONDERNEMER NIET SERIEUS WORDT GENOMEN. DOOR OVERHEIDSBEMOEIENIS.
- WE MOETEN ONS OPEN OPSTELLEN ALS WE ONS HIPPIISCHE PRODUCT WILLEN VERKOPEN BUITEN ONZE PROVINCIE.
- WEINIG AANWAS
- WET REGELS EN TE WEINIG KENNIS VAN DE RUITERS

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl